UNIVERSAL LIBRARY
OU_206053
UNIVERSAL LIBRARY

OUP—391—29-4-72—10,000.

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No. T81 R12A Accession No. P T509

Author అబ్బయామాత్య.

Title అనిరుద్ధ చరిత్రము. 1924

This book should be returned on or before the date last marked below.

శ్రీరస్తు

అనిరుద్ధచరిత్రము.

(అబ్బయామాత్యప్రణీతము).

చెన్నపురి:

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్‌వారిచేఁ

ప్రకటితము.

1924.

All Rights Reserved.

Printed
at the "VAVILLA" Press,
Madras.—1924.

శ్రీరస్తు

అనిరుద్ధచరిత్రము.

పీఠిక.

శ్రీనిత్యోత్సవమందిరంబు లగులక్ష్మీమోహనాపాంగ వీ
క్షానీలోత్పలమాలికావళులు శృంగారంబుగా నంగపూ
జానైపథ్య మొలర్పఁ దత్తనులతాసంశ్లిష్టకేళిం బ్రియా
నూనుండై తగుమంగళాచలనృసింహుం డిచ్చు మాకోరికల్. 1

చ. సరసతఁ గౌఁగిలింప గిరిజాకుచపాళి నిజాంగలిప్తభా
సురభసితాంత మై కులుకుచున్ వెలిదామరమొగ్గజోడుగుం
దరత వహించుచుండ మమతం బలుమాఱును జూచి సాక్కశం
కరుఁడు ప్రసన్నుఁడై యొసఁగుఁ గావుత మాకు నభీష్ట సంపదల్. 2

మ అకలంకం బగుచిత్తశుద్ధికొఱకై యశ్రాంతమున్ మ్రొక్కెదన్
సకలస్థావరజంగమాత్మకజగత్సంసారనిర్మాణక
ర్తను నానాదురితాపహర్తను సమస్తామ్నాయసంవర్తనున్
బ్రకటస్వార్త మనోవిహర్తను వాక్పద్మేక్షణాభర్తనున్. 3

చ. కలిమికిఁ బుట్టినిల్లు సుర కన్యల కేలికసాని ముజ్జగం
బులపను గన్నతల్లి కృతపుణ్యులమన్ ధనధాన్య రాశి వి
ద్యలచెలి కత్తగారు కలశాబ్ధికిఁ గూరిమిపట్టి శౌరికిన్
గు॰సతి యాదిలక్ష్మి దయగల్గెడు చూపుల మమ్ముఁ బ్రోవుతన్. 4

శా. శ్రీవిద్యాబగళాముఖీ భగవతీ చింతామణీ శ్యామలా
దేవీ వశ్యముఖీ సమాహ్వయములన్ దీప్యన్మహా మంత్ర యం
త్రా విర్భూత నిజాంశ లాశ్రితుల కిష్టైశ్వర్యముల్ చేయఁ జి
ద్భావాకారత నొప్పు శాంభవి ననున్ బ్రహ్మజ్ఞానాన్వితుం జేయుతన్. 5

చ. రసరమణీయకీరసుకరంబు నభీష్టఫలోదయంబు మా
ర్దవసుమగంధయుక్తము సుధాసమవర్ణముగల్గి వర్ణనీ
యవిబుధలోకకల్పతరువై తగుపద్మజురాణి వర్తనో
త్సవము వహింపఁగాత నిరతంబును మద్రసనాంచలంబునన్. 6

ఉ. అంబుజగర్భనిర్జరవరాదులచేత సపర్యలందు సా
రంబుఁ గృపావలంబు మునిరాణ్ణికురుంబమనోంబుజాతరో
లంబు దరస్మితాననకరాజితశారదచంద్రబింబు భూ
షాంబరయుగ్మడంబు విజితారికదంబు భజింతు విద్యకై. 7

మ. దినరాత్రంబులఁ గాళిదాసు భవభూతిన్ దండి బాణున్ మయూ
రుని శ్రీహర్షుని సోము భారవిని జోగన్నన్నపన్ దిక్కశ
ర్మను శ్రీనాథుని సోము భీమకవి నెఱ్ఱాప్రెగ్గడన్ భాస్కరున్
వినుతింతున్ హరిభక్తినిష్ఠుల మహావిద్వత్కవిశ్రేష్ఠులన్. 8

చ. చతురకవిత్వతత్త్వపటుసంపద యొక్కరి సొమ్ముగాదు భా
రతిదయ సాధవార్ధికవిరాజుల మానసముల్ ఘటంబు లా
యతము కొలంది లబ్ధమగు నయ్యమృతం బటుగాఁ దలంచి య
ద్యతన కవీంద్రులార కృప దప్పక మత్కృతి నాదరింపుఁడీ. 9

తే. కాళిదాసాదులకునైనఁ గలవుతప్పు
లనిరి పెద్దలు మాదృశులనఁగ నెంత
తప్పు గల్గిన దిద్దుఁడీ యొప్పుగాను
బాలునకు బుద్ధి నేర్పినభంగి గవులు. 10

తే. భగవదర్పితకావ్యంబుపట్ల నెరసు, లున్న దూషింప వలదు మాయన్నలార
ఘనకిరీటంబు ధరియించుకొనిన తలకు, సుబ్లెక్కలు పెట్టుట చొప్పుగాదు. 11

చ. సుకవుల సూక్తులందు సరసుల్ నెరసుల్ వెదుకంగబోరు మ
త్కవితతుల్ గుణంబు పరికించుగతిం గొదవల్ గణించుటల్
కుకవుల సైజబుద్ధి తెరలో కథఁ జొప్పున బొమ్మలాడఁగా
నొకకడ హాస్యపుం బ్రతిమలుండఁగ నెక్కలు వెక్కిరించుమున్. 12

వ. అని యిట్లు ప్రధానదేవతానమస్కారంబును బురాతనాద్యతనసుకవిపురస్కారంబును గుకవితిరస్కారంబును గావించి యనంతరంబ. 13

సీ. శ్రీమంగళాద్రి లక్ష్మీనృసింహుల కటాక్షాంచలామృతవృష్టి నంకురించి
సంగీతసాహిత్యసరససౌష్ఠవయుక్తి శాఖోపశాఖలఁ జాలఁ బ్రబలి

రసికరాజన్యముఖ్యసమాజబహుమానసతతపసంతాభిరతిఁ జిగిర్చి
దైవనామాంకితస్తవమనోహరభావపదవాక్యసుమములఁ బరిమళించి
యభినవస్థితిఁ బెంపొందు నస్మదీయ, భాగధేయసారస్వతపారిజాత
తరువునకుఁదగు సత్ఫలోదయము గాఁగ, సముచితంబుగ నొక ప్రబంధమురచింతు.

క. కవులకును మేర యెయ్యది, చదివినమాత్రంబె చాలు సరసవచస్సం
పదఁ దానేర్చిన కొలఁదిని, యదనఁగవిగఁ జెప్పి హరికి నర్పింపఁ దగున్. 15

మ. అతి దాక్షిణ్యుఁ డతండు పూర్వకవికావ్యప్రౌఢ వాచారసో
న్నతులం దేలినఁ దేలుఁగాక యెపుడున్ నావంటికించిజ్ఞుచేఁ
గృతి విశ్వాస మెఱింగి చేకొనియెడున్ శృంగారపర్వల్లవీ
రతులం జొక్కియుఁ గుబ్జమేను సగమీఱన్ దీర్చి చేపట్టఁడే. 16

క. భగవంతుని సద్గుణములు, పొగడు వివేకంబె తమ కపూర్వైశ్వర్యం
బగుట నరస్తుతి సేయరు, జగతిన్ సత్కవులు తుచ్ఛ సంపదకొఱకై. 17

మ. హరినామాంకితకావ్య మెట్టిదయిన న్నాంద మై సజ్జనా
దరణీయం బగుఁబుష్పమాలికలలో దారంబు చందంబునన్
నరనామాంకిత మైనకావ్యము రసౌన్నత్యస్పృహం బయ్యు న్నిరా
కరణంబై చను హీనజాతిపురుషుం గైకొన్న వేశ్యంబలెన్. 18

చ. కృతులు నిజాంకితంబులు గొనరించిన నిష్టధనంబు లిచ్చి స
న్నుతిఁ బ్రభువుల్ కవీశ్వరుల మన్ననసేయుట కీర్తిఁగోరి ని
శ్చితమతి దేవతాస్తుతిరతిన్ సేయుకవీంద్రు నాదరించి స
త్కృతి యొనరించు సత్ప్రభుని కీర్తికిఁ గీర్తి ఘటింపకుండునే 19

వ. అని తలంచి యొక్కనాఁటిరాత్రి యంగనాయిష్టదైవం బైన శ్రీమంగళాచలనృ
సింహదేవు దేవాలయంబునకుం జని వివిధమణిగణవిరాజితంబును, ప్రదీప్తహాటక
మయంబునునై నయనారవిందంబులకు నూతనంబైన యానందవికాసంబు సంపా
దించుచున్నగోపురప్రాకారశిఖరగర్భగృహాంతరాళికాముఖమండపప్రభాసౌభాగ్యం
బులవలోకించి యాశ్చర్యంబునొందుచుఁ బ్రదక్షిణంబులుచేసి స్వామిదర్శనంబు
సేయుచు నుత్సాహంబున నంతర్గృహంబున కరిగి యందు. 20

సీ. సంపూర్ణపూర్ణిమాచంద్రబింబమువంటి మోమునఁ జిఱునవ్వు మొలకలెత్త
నంకపీఠమున సుఖాసీనయైయున్న కమలావిలాసవిభ్రమ మెసంగ
శంఖచక్రగదాబ్జసంశోభితములైన బాహాచతుష్టయప్రభలు నిగుడ
గ్రైవేయమకుటకంకణకుండలాంగదహారాదులు మేన నందగింప
బాలికాహస్తపంకజాలోలచామర, చామరానిలమోదితస్వాంతుఁ డగుచు
దివ్య సింహాసనంబునఁ దేజరిల్లు, మోహనాకారు నరసింహమూర్తిఁ గంటి. 21

క. కని సాష్టాంగముగా వం, దనములు గావించి లేచి తత్సామీప్యం
బున నిలిచి కొలిచియుండఁగ, ననుఁ జల్లనిచూడ్కిఁ జూచి నయముగఁ బలికెన్.

క. బాలత్వమందె నీకు ద, యాళుఁడనై యొసఁగితిన్ మదర్పితకవితా
ఖేలనమును మద్భజనా, శీలంబును దృఢముగాఁగఁ జేసితి వత్సా. 23

క. అనిరుద్ధచరిత్రముఁ జ, క్కనిముచ్చట విస్తరించి కడఁగి ప్రబంధం
బొనరింపుము శ్రేయోవ, ర్ధనముగ మాపేర నంకితముసేయుఁ దగన్. 24

వ. అని పలికినఁ బరమానందభరితహృదయుండనై తద్వచనంబు మహాప్రసాదంబుగా నంగీకరించుకొని యిట్లంటి. 25

ఉ. ఓకమలామనోరమణ యో పరమేశ్వర యో జగత్పతీ
యో కరిరాజదైన్యహర యో శరణాగతవజ్రపంజరా
యో కరుణారసామృతపయోధి పునర్జననంబు మాన్పి సౌ
ఖ్యాకరమైనసత్పదము నందఁగఁజేసి కృతార్థుఁ జేయుమీ. 26

వ. అని పునఃపునఃప్రణామంబులు చేసి తదనుజ్ఞవడసి యంతనుండి మరలి గృహంబునకు వచ్చితి నని యాదృశంబైన స్వప్నంబుఁ గాంచి మేల్కని యపరిమితప్రమోదరసమగ్నాంతరంగుండనై కొంతదడవు తదీయ దివ్యమంగళవిగ్రహంబు భావించుచుండితి నిర్వ్యాజంబునఁ దదనుగ్రహంబువడసినవాఁడనై యేతత్ప్రబంధరచనాక్రమంబునకు నుపక్రమించి మద్వంశప్రకారంబు వర్ణించెద. 27

సీ. శుభకరాపస్తంబ సూత్రుండు కౌండిన్య గోత్రుండు నార్వేల కుల పవిత్రుఁ
డగు బసవన మంత్రి కనుపర్తియుక్తుఁ డున్నత పెద్దన యెల్లప్ప ప్రియతనూజు
లౌ కుమారచతుష్టయంబులో ముష్టనామాత్యుండు సత్కీర్తిమండనుండు
తత్తనూజాతుఁ డుత్తమకర్మశీలుండు నిర్మలచరితుండు నిష్ఠనాథుఁ
డతని నిజసాధ్వి యగు కొండమాంబగర్భ, మందు జనియించె వినయవిద్యాధరుండు
హరిహరధ్యానసేవాపరాయణుండు, మహితగుణశాలి యబ్బయామాత్యమౌళి. 28

ఉ. నిండుమనంబు సత్యమును నీతియు శాంతముగల్గి కీర్తిసం
తుండయి భోగభాగ్యములతోఁ జెలువొందుచుఁ గొండవీటి భూ
మండలనాయకుల్ మిగుల మన్ననసేయఁగఁ బెంపుమీఱు స
త్పండితుఁ డబ్బమంత్రి కనుపర్తిపురాన్వయవార్ధిపూర్ణచం
ద్రుం డని లోకులందఱు నెలుంగులు పల్కఁగ మించె నేటికిన్. 29

తే. అమ్మహాత్ముని గేహిని యైనపుణ్య, వతికి లక్ష్మాంబ కుదయించె సుతయుగంబు
మహితగుణశాలి రాయనమంత్రివరుఁడు, నిరుపమగుణోజ్జ్వలుం డగు నిమ్మఘనుఁడు.

క. ధనిధిరాయనమంత్రికి, మానవతీమణికి నరసమాంబకు జననం
బైనారమిరువురమె యో, గానంగుఁడు నబ్బనార్యుఁ డనఁదగు నేనున్.

క. నరసింహపాదభక్తుఁడ, నరసింహకృపాప్రసాదనయలబ్ధమతిన్
నరసింహార్పితహృదయుఁడ, నరసింహునికరుణఁ జాల నమ్మినవాఁడన్. 32

వ. ఇట్టి నాచేత విరచనీయంబగు నేతత్ప్రబంధసామ్రాజ్యంబునకు మూర్ధాభిషిక్తుండగు మహానుభావుని ప్రభావంబు వర్ణించెద. 33

సీ. శ్రీవైష్ణవాలయశ్రేణులందుఁ జెలంగు ద్రావిడగ్రంథనాదములవలన
వరమహీసురయజ్ఞవాటికాంతరములఁ గొమగొను హోమధూమములవలన
విపణివీథులయందు వినిహితంబైనట్టి ఘనధాన్యముఖపదార్థములవలన
నేలాలవంగతాంబూలవల్లీచందనముఖశోభితవనాంతములవలనఁ
గమలకైరవకల్హారకలితములగు, విమలజలసాంద్రకాసారవితతివలన
భాసురంబగు లక్ష్మీనివాసమగుచు, దివ్యతిరుపతి మంగళాద్రి ప్రసిద్ధంబు. 34

క. తిరుపతులు నూటయెనిమిది, పురుషోత్తమశేషశైలములు మొదలుగ నా
తిరుపతులలోన మంగళ, గిరి విష్ణునిజస్థలంబు కేవలమరయన్. 35

మ. జగదానందకరంబు మోక్షపదసోపానమార్గంబు యో
గిగణాకర్ణ్యగుహాంతరంబు శిఖిక్రీడావిలోలాన్యరో
మ్యగనేత్రాసుకరాంగుళీచలితతంత్రీవాదిపేశాగనా
సుగుణాంచద్వికనాదమద్రి చెలువొందుం గన్ మంగళాభిఖ్యతన్. 26

ఉ. ఆమహనీయశైలశిఖరాగ్రమునందు నృసింహమూర్తి శ్రీ
నామయదివ్యచక్రమున శోభిలుచున్ నిజభక్తకోటి శ్ర
ద్ధామతిఁ జేయుపానకముఁ దానె మిన్ సగమారగించి తి
త్కామితముల్ ఫలింపఁగ సగంబుఁ దగన్ దయసేయు నారికిన్. 37

చ. గిరిదిగువన్ వినూత్నమణికీలితమంటపమధ్యభాగభా
సురతరపీఠమందు నతిసుందరమూర్తి ధరించి యిందిరా
తరుణియుఁ దానునుండు నిరతంబు నృసింహుఁడు దివ్యహారనూ
పురకటకాంగుళీయకవిభూషణపుంజవిరాజమానుఁడై. 38

తే. ఇట్టిమంగళగిరియందు నెగువదిగువ, తిరుపతులనంటిమున్న ప్రదేశమందు
శంకరుఁడు సర్వమంగళాసహితుఁడగుచు, నుండు నెప్పుడు సహవాసయోగ్యుఁడగుచు.

సీ. కల్యాణసరసిలోఁ గదిసి మజ్జనమాడి ధౌతవస్త్రంబులందముగఁ దాల్చి
కుధరాగ్రమెక్కి యూర్ధ్వపుండ్రలక్ష్మి భజించి నరసింహునకు వందనములు చేసి
మిరియంబు లేలకుల్ మెదిపి చక్కెరతోడఁ గలిపి తియ్యనిపానకములు చేసి
స్వామికర్పించి శేషంబైన సగమును భక్తులకెల్లను బంచి పెట్టి
నగము దిగివచ్చి శివదర్శనంబు చేసి, దిగువనరసింహు నిందిరాదేవిఁ గొలిచి
భోగమోక్షంబులనుభవింపుదురు జనులు, సత్యమిది మంగళాచలస్థలమునందు. 40

సీ. వేంకటాచలమున వేసటనొందక వడలు భుజింపఁగాఁ బోవముదప్పి
శ్రీరంగమున నాసతీయంగఁ గొంగళ్లు భోజనం బొనరింపఁ బోవముదప్పి
కాంచీపురంబులోఁ గాంక్షకొద్దినిఁ జేరి యిడ్డెనల్ భక్షింప నెసఁగుదప్పి
యళగిరిస్థలమున నాపోవఁ గాదోసె లారగింపఁ బుట్టినట్టిదప్పి
యర్చకస్తోమహస్తశంఖాగ్రముక్త, లలితగుడజలధారాసులభంపు తీయ
మానపానీయమహిమచేనఁ దీర్చికొనుచు, రాజనాథుండు మంగళాచలమునందు. 41

ఉ. ముంగిటికల్పభూరుహము మూలధనంబు నివేదనంబులో
బంగరువాన చేతికగపడ్డతలంపుల మానికంబు ముం
గొంగుపసిండి హస్తమునఁ గోర్కులపంట జగంబులందు మా
మంగళశైలవల్లభుసమం బగుదైవము లేదు చూడఁగన్. 42

షష్ఠ్యంతములు.

క. ఈదృగ్విధకల్యాణగు, ణోదారప్రాభవునకు నుద్యల్లీలా
సాదరకటాక్షవీక్షా, పాదితవిబుధేంద్రకమలభవవిభవునకున్. 43

క. అతులితమతియుతనుతగుణ, యతికృతసుధ్యానగతనిరాకారునకున్
శ్రితకమలాసితకమలా, యుతవిమలాంబకసుఖప్రదాకారునకున్. 44

క. భూపాలంకారునకును, గోపాటనపటుచ్ఛటాముదోత్కటగజహృ
ద్వ్యాపత్కంఠీరవగళ, ఘోషితక్రతువాంఛజన్యఘూంకారునకున్. 45

క. మందారకుందచందన, మందస్మితసుందరైకమందిరనయనా
నందప్రదనారవిందనయన, సందామరసోద్భవాస్యకుసుమదేవునకున్ 46

క. ఘనసుగుణభక్తజనకృత, సరసగుణాంభోర్ధపానసౌఖ్యునకు శుభా
కరమంగళగిరిస్థలు, నరసింహాఖ్యునకు సద్గుణశ్లాఘ్యునకున్. 47

కథాప్రారంభము.

వ. అంకితంబుగా నేరచియింపంబూనిన యనిరుద్ధచరిత్రంబునకుఁ గథాప్రకారం బెట్టి దనిన భగవత్కథాసుధానుభవకుతూహలసాంద్రులగు శౌనకప్రముఖమునీంద్రులు సకల పురాణేతిహాసప్రసంగవచనచాతురీవిఖ్యాతుండగు సూతునింగనుంగొని యిట్లనిరి.

చ. జలజభవాభవప్రముఖసంస్తవనీయవిశేషవిష్ణుని
ర్మలగుణకీర్తనామృతము మాకకర్ణరసాయనంబుగాఁ
బలుమఱు నీవు దెల్పుటకుఁ బాత్రులమైతిమి పూర్వపుణ్యముల్
ఫలితము నొందెనీవలన ధన్యగుణాగ్రణి రోమహర్షణీ 49

క. అనిరుద్ధునిచారిత్రము, వినుటకు మాహృదయములు వేడుకఁ బొడమెన్
వినుపింపుము విస్తరముగ, వినుతబుధవ్రాతసూత వినయోపేతా. 50

వ. అనిన విని యమ్మునీంద్రుం డతం డిట్లనియె. 51

క. మీరడిగినసత్కథ వినఁ, గోరి పరీక్షిన్నృపాలకుంజగుఁ డడుగన్
ధీరుఁడు శుకయోగి సవి, స్తారంబుగఁ దెలుపఁదలఁచి తా నిట్లనియెన్. 52

సీ. ప్రాకారగోపురప్రాసాదధ్వజాగ్రప్రభాచుంబితగగనతలము
సంతతఫలపుష్పసాంద్రనానావిధోర్వీరుహాకలితశృంగారవనము
చంద్రకాంతోపలసోపానకలితశోభితజలపూర్ణవాపీవ్రజంబు
సరససౌందర్యలక్షణలక్షితాకారభామినీపురుషసౌభాగ్యకరము

తే. గంధసింధురసైంధవబంధురంబు, సారసారసరసకాసారవిసర
మంజుజలనిధిపరిఖాసమావృతంబు, పుణ్యనిలయంబు ద్వారకాపురవరంబు. 53

ఉ. లోకములన్నియుం దనకులోనుగనుండఁగఁ దన్ను లోనుగాఁ
జేకొనెఁ జక్రవాళమనిపావకసన్నిధిఁ దాఁ దపంబు
త్నాకరమానవగ్గిరితదాపరరాన్య పిఁకేని నిప్పనో
కాకయజాండమున్ బుననఁ గాఁదగునద్ధమున క్ష్మాసుస్థిరమై 54

మ. అల్లసుధాంబుయోనిధిని రంతరమా ఘనాఙ్ఘ్రి ధారుణి ప్రా
ద్వల్లభురాజధానియగు ద్వారకయాసుఖయుండనాముండు సం
ల్లలితాంగి యొప్పడును బాయక సృష్టిన యిల్లు నత్తరిం
రిల్లును నేకదేశమగు నింతుల వేడ్కల సంగోతంతరేమొ. 55

మ. అలకాన్వత్యపురీపరాగపరరేఖాగ్రప్రదేశంబులం
గలయన్ గొమ్మలసందు తేర్పడంచి మార్గశ్రేణిఁ గల్పించుచున్
నలినీకైరవిణీమనోహరలయానంబుల్ సిరోధంబులే
కలఘుస్ఫూర్తిఁ దదంతరంబులఁ బొసంగన్ నిర్గమించుం గదా. 59

క. అగణితతారాగణచయ, గగనాంతము నిరులఁ దనరు ఘనలీలఁ బురిన్
దగఁ గోటకొనలఁ గట్టిన, నగజిగిముత్యములచందువాచందమునన్. 57

సీ. సహచరీశంకాప్రసక్తాపురీహాయమానకస్తూరీపుత్రికానుతములు
ఇనవాహహేషాప్రహేళితప్రతిబింబధారణతో దర్పణములు
సామంతనిభ్రాంతిసల్లాపకృత్పారికానిళీద్వప్రముక్తాఫలములు
దైవతపారావతప్రతిస్వనసంభ్రమప్రదవిటవిటీమణితోరణము

తే. అంబుజకదంబశాత్రవబింబముఖ్య, హారకబళితసుహనాత్ర్యణాంకురాయి
తస్ఫురద్గారుడోపలాతతవితర్ది, యొప్పు ధనదీధితులఁ బురినొప్పుచుండు 58

వ. ఉదయనగేంద్ర మెక్కి యినుఁ డున్నతమైగగనంబుఁ దాఁకు ద
త్సదమలహర్మ్యముల్గనిరథంబున కడ్డము నిల్చునంచుఁ దా

నదిఁ దలపోసి తిన్ననగు మార్గమునం జనుడంతకంతకున్
జదలను నిక్కి యవ్వలమసందిగి పోవుచునుండు నిచ్చలున్. 59

మ. పగలున్ రేయి సమప్రకాశతను జీవంజీవబంధుండు సొం
పగు ముత్తెంబులచేసి ముక్కగమియున్ వ్యాజంబునన్ జేరు మ
క్కగు మింగూడి యనేకరూపములతోఁ గన్పట్టె నా నొప్పగున్
నగరీహేమశిరోగృహాగ్రవిహరన్నారీముఖాంభోజముల్. 60

ఉ. నిర్మలధర్మవర్త్మములు నిర్మితవిస్ఫుటహర్మ్యసంచయాం
తర్మదనాహవశ్రమగతప్రమదారమణచ్ఛటాతనూ
ఘర్మనివారియై వినుతిఁ గాంచును పొంతనిలింపనిమ్నగా
హర్మ్యఖపద్మగంధవిధవానుగతాంచితగంధవాహముల్. 61

తే. మీఁదనున్నట్టి కుంభసింహాదికములు, తారకామండలంబునఁ దగిలియుండఁ
జంద్రబింబంబునంటె నా సౌధరుచులు, సురపురము మీఁదఁ దనరు గోపురవిభాతి. 62

సీ. అతనిజన్మస్థానమగు విష్ణునాభికి నూర్ధ్వముఖమున నుదయమైరి
అతఁడు నల్గాగముల నభ్యసించినయట్టి చతుర్వేదముఖమునఁ జనువు గొనిరి
అతని రాజసగుణస్థితికంటె నుత్తమంబగు సాత్త్వికమున శుద్ధాత్ములైరి
అతఁడు మున్ జిరతపోగతిఁ గన్న హరినిభావితభక్తి పరగఁ గావించుకొనిరి

తే. పెద్దపిన్నతనంబు రూపించుకొనిన, సుధకు రచనచ్చు హంసవాహనునికంటె
సకలసౌజన్యగుణసుధాసారనిధులు, భూసురేంద్రులు గలరు తత్పురమునందు. 63

సీ. సముదీర్ణచంద్రహాసకళావినోదముల్ ముఖములందును నురరణోన్ముఖములందు
ధర్మగుణానుసంధానతాచతురతల్ శయములందును హృదాశయములందు
బుధగురుచక్రావనధురీణచిహ్నంబు లాఖ్యలందును నిజాన్వయాఖ్యలందుఁ
బ్రకటపంచాననప్రక్రియావిభవముల్ భుజములందును విక్రమార్భటులయందు

తే. వెలయ నెలయును రనివార్యవీర్యశౌర్య, ధైర్యగాంభీర్యసముధికౌదార్యతుర్య
ధుర్యులైనట్టి బాహుజవర్యు లెప్పుడు, సిరులఁ జెలువొందు నప్పురవరమునందు. 64

సీ. తనలోనిరత్నసంతతుల ధర్మగతి పాలుపఱచుకోఁ జేసి నాగరుఁడు సాటి
తనమూలధనముకుఁ దగినలాభము గూర్చుకొన నేని ధననాయకుండు సాటి
తనకున్న బంగారమును వక్కలికియ్యఁ జాలినఁ గాంచనాచలము సాటి
తనమహత్త్వమునను నెనరైన భోగానుభవమునం దనేనిఁ గల్పకము సాటి

తే. గాని యితరులు తాదృశుల్ గారనంగ, నర్థసంపదతోడ విఖ్యాతసుకృత
సంపదలవంతములు గాఁగ సంగ్రహించు, వైశ్యులుందు రప్పురవరమునందు. 65

సీ. జన్మస్థలంబు నిర్జరశిఖాకుసుమగంధావాసితంబైన హరిపదంబు
పైదోడు ప్రకటధూర్జటిజటామకుటరంగదభంగనిజభంగగగనగంగ

ప్రారంభమఖిలవర్ణాశ్రమజనతిర్యగాదిజీవన మైనహాలికంబు
స్వాచారమిష్టకామ్యార్థసిద్ధిద మైనయానిరుద్ధమూర్తియాజ్యార్చనంబు
బుద్ధిబ్రాహ్మణభక్తియుభూతదయయును, శాంతమునుగల్గిచెలువొందుసత్పథంబు
గాఁగసౌజన్యశీలురై కలిమిబలిమిఁ, గలిగిసుఖియింపుదురుశూద్రకులజులందు. 66

సీ. రంజితాగరుసుధారససమేతంబులై ముఖచంద్రబింబముల్ ముగ్ధగుణుక
వవతంసకుసుమతారావళీయుతములై కచభారతమసముల్ గరిమఁజూపఁ
గమనీయమణిమాలికాఘనరాంచితములై, కుచకుంభశైలముల్ కొమరుమిగులఁ
గంకణేంద్రోపలాంచమిళిందచయములై పాణిపద్మంబులుపరిఢవిల్లఁ
గలితమోహనరూపరేఖావిలాస, విభ్రమంబులుజగ మెల్లవినుతిసేయ
నతులగలివారశృంగారవతులు వేన, వేలువిహరింతు రప్పురమునప్పుటియందు 67

సీ. పలుకరానందములఁజూడఁ బ్రియము మొయ్య వెలయింపుసొంపునఁ బలుకఁగదవె
నగఁజూపునల్లగల్వలవినోదముతోన నెలపుముంచెనవార్యరిగాఁగ
మేలుచేఁదమ్మిక్రొమ్మిన్నలుగుల్కెడుకూరిచిదయసేయుపేరుగాఁగ
బెంపొందెనాసనంపెఁగనిగన్నిగలచే ముద్దియవేఁడెదమొగినాసంగు
మనుమనరుమముదంబుననంతపలుకు, జాణలచక్కమత్కృతిసరణిఁ దెలిసి
తెలివిఁజిఱునవ్వులోలయంగనలరియాడు, ముగుదుప్రుష్పలావికలుప్పురమున. 68

మ. ఘనదంతప్రచురప్రభాప్రకటశుండాజాలముల్ ఘీంకృతా
స్ఫుటగర్జారవముల్ సముగ్రమదధారాసారవర్షంబులు
త్కటధాటిన్ నటియింపభూవిహరణోద్యత్ప్రావృణ్మేఘాళ్యంబు ప్ర
స్ఫుటిమన్ దత్పుటభేదనద్విరదసంఘంబొప్పుసక్రోధమై. 69

మ. పురసీమన్ బుధగోత్తమానువహనస్ఫూర్తిన్ విడంబించుమన్
సిరికిన్ మూలములై సుజీవనకళాస్నిగ్ధంబులై సుందర
స్ఫురితావర్తములై విలాఘుతవనోష్మన్ వాహినీసంగతిన్
దరమైసార్థకనామధేయగుణభాతిన్ సైంధవవ్రాతముల్. 70

వ. అలఘునిజధ్వజాంచితోత్కటాంచలజాతసమీరనాతితా
మలగగనస్థలీయుతవిమానవిహారనిలింపదంపతీ
సులలితపంచబాణరససంజలితోల్లసితస్రమఁబులై
యలరఁబురిన్ శతాంగములుదగ్రవిరోధిచమూవిభంగముల్. 71

ఉ. బాహుబలోద్ధతుల్ సమరభాగనటద్రిపుచాతురంగిక
వ్యూహవిభేదనక్రమసముజ్జ్వలవిక్రమవిస్ఫురన్మహా
సాహసికుల్ ధనుఃప్రముఖసాధనధారణకౌశలుల్ సము
త్సాహరసాకృతుల్ సుభటసంఘము లప్పురమందసంఖ్యముల్. 72

వ. మఱియు నన్నగరీలలామంబు వైకుంఠపురంబునుంబోలె నాగనగరంబువిధంబున ననంతకళ్యాణగుణాభిరామంబై, నభోమండలంబు తెఱంగున సుకవికల్పితప్రబంధంబుచాడ్పునఁ గలితకవిరాజవిరాజితంబై, చంద్రబింబంబుపోలికఁ గుసుమితద్రుమంబులీల విరాజమానసాగరంబై, యలకాపురంబుభాతి జలజాకరంబురీతిఁ బద్మాలంకృతంబై, యధ్యయనవిద్యావిశేషంబుకైవడి సంగీతరత్నాకరంబుచెలువున వర్ణక్రమప్రశస్తంబై, రామాయణకావ్యంబుగతి భార్గవవంశంబుకరణి రామాభిరామంబై, మిత్రభావప్రకాశంబయ్యును గువలయానందంబై, రాజాభ్యుదయంబయ్యును గమలాంచితంబై, హరివిహారంబయ్యును బుణ్యజనరంజనంబై, విబుధవరవిరాజితంబయ్యును సమస్తగోత్రప్రచారంబై, సువర్ణప్రదీప్తంబయ్యును గవిహితంబై, సంపదలకుం గోటారును, సౌభాగ్యంబులకుఁ బుట్టినిల్లును, సౌఖ్యంబులకు నాలవాలంబును, సారస్యంబులకుఁ గాణయాచియు, సంతోషంబునకు నాటపట్టును నై వసుంధరాసుందరీనిటలతటసంఘటితముక్తాలలామంబుపోలికఁ జతుర్ముఖనిర్మితప్రపంచాభరణంబై యొప్పుచుండు. 73

ఉ. ఆపురలక్ష్మికిన్ రమణుఁడై విలసిల్లుచునుండు బ్రహ్మలీ
లాపరిపూర్ణమానుషవిలాసుఁడు భక్తగృహాంతదృశ్యని
క్షేపము రూపమోహనవశీకృతగోపవధూకదంబుఁడు
ద్దీపితకీర్తిశాలి వసుదేవతనూజుఁడు కృష్ణుఁ డున్నతిన్. 74

సీ. పరలీల దేవకీవసుదేవులకుఁ బుట్టి నందయశోదలున్నతిగఁ బెనుపఁ
బెరిగి దైతేయులఁ బెక్కండ్ర వధియించి యమునానదీతీరమందు నంద
బృందావనక్రీడఁ బెంపొందఁ గోవులఁ బాలించి మురళీవిలోలుఁ డగుచు
వల్లవకాంతల వలపించి కరుణించి భక్తజనావనప్రౌఢి మెఱసి
రుక్మిణీసత్యలాదిగా రూపవతులఁ, జాలఁ బెండ్లాడి సంసారసౌఖ్యనిరతి
నెలమిఁ ద్రిభువనసామ్రాజ్య మేలుచుండెఁ, గృష్ణుఁ డంచితకీర్తివర్ధిష్ణుఁ డగుచు. 75

మ. హరికిన్ రుక్మిణికిన్ దనూభవుఁడు మీనాంకుండు లోకైకసుం
దరలీలాసుకుమారమూర్తి రతికాంతాపద్మరాగోపమా
ధరసారామృతపానకేళిరతుఁ డుద్యద్విక్రమాటోపశం
బరసంహారుఁడు దాత్తకీర్తనమునన్ బ్రద్యుమ్ననామాంకుఁడై. 76

ఉ. ఆరతివల్లభుండు శుభాంగి యనందగు రుక్మికూఁతు నం
భోరుహనేత్రఁ గాదిలిభుజాంతరసీమను మారుఁ గాంచె శృం
గారరసంబు విగ్రహముగా నొనరించినమాడ్కి నొప్పు నా
య్యారము వానిభాగ్యవిధ మాదికలక్ష్మికి లక్ష్మి తాంగునిన్. 77

క. అనిరుద్ధనామధేయుం, డనిరుద్ధవిముఖ్యులతని నరివీరులు డా
యనిరుద్ధతులన్ జేసెడి, యనిరుద్ధస్ఫుటపరాక్రమాఢ్యుం డగుటన్. 78

వ. మఱియు బ్రహ్మజ్ఞానసూచనాసమర్థుండు గాఁగలవాఁడని బ్రహ్మనామకుండును, ఋశ్యమృగచిహ్నితకేతుండు గాఁగలుగుటం జేసి ఋశ్యకేతుండునునని గురుజనంబులు నామనిర్దేశంబు చేసి రక్కుమారుండు శరత్సమయ శుక్లపక్షసుధాకరు చందంబున నహరహః ప్రవర్ధమానుండై క్రమంబున జననీజనకమనోరథసాఫల్యంబైన బాల్యంబును స్వబంధుజననయనానందశరీరసుకుమారంబైన కౌమారంబును నతిక్రమించినయనంతరంబ.

సీ. ముఖచంద్రమండలంబునకు నూనూఁగు మీసపుఁజాలు సహజలాంఛనము గాఁగ
నమరువక్షస్థలకవాటమునకు నేవళంబులు సందనపుఁదీఁగెమోడి గాఁగఁ
జెక్కుటద్దములకుఁ జెలువంబు మీఱిన చిఱునవ్వు తేఁటక్రొంజికిలి గాఁగ
సరసమౌకచనీలజలదంబునకు నవతంసదీధితతటిద్వల్లి గాఁగ
తే. నలజయంతుని చందంబు నలుని సొబగుఁ, జంగురుని మేలుఁ గందర్పు చక్కఁదనముఁ
దనకు సరిసేయఁదగిన సౌందర్యమహిమ, నతఁడు చెలువారె నవయౌవనాగమమున. 80

సీ. కను మెఱుంగులు తళుక్కున నేమఱించు చూపులకు గుండియలు జల్లు జల్లు మనంగ
నలుదుగా నాభిముఖ్యము నొందు మోముకు వాలుకన్గవలు దక్కోలు పడఁగ
జెలికాంత్రతో నాడు పలుకుల చేవినులాగి వశ్యమంత్రప్రయోగమందఁ
బ్రతిలేని రూపసంపదఁ జిక్కి తలఁపులు సుడివడ్డగతిఁ జుట్టి చుట్టి తిరుగ
తే. నంగుళాఁ నరాని మ్రానిసందైన యతని, ప్రభుత చేనూర్ధ్వబాహుదీర్ఘతపహింపఁ
గొలువునకు నచ్చు వారకన్యలక యోగ, విరహము నవించెద మ్రాకవిభ్రమంబు 81

తే. వాలుఁజూపుల చేతని వాళులొసఁగి, ప్రమదజలముల నర్ఘ్యదానములొనర్చి
యొలము భావంబులుపహారముగఁ జేసి, వనితలు గ్రజింతురిష్టదైవముగ నతని. 82

మ. తరుణుల్ వానివిలాససంపదకు నాంతర్యంబునం జొక్కి త
త్పరిరంభానుభవంబుఁ గోరుచు విధాతా వీని మజ్జీవితే
శ్వరుగా నేటికిఁ జేయవైతి వనుచున్ సంతాపముం జెందును
స్స్మరుగాడ్పుల్ విధికంగ దాహము దవించన్ మండు వేసంగి గ్రాయి. 83

ఉ. బింబము మోవి సంక ప్రతిబింబము కంఠము తారకాధిరా
డ్బింబము మోము సన్ముకురబింబములాదరహాసపుంగపో
లంబులు యక్షనందనకళానిధిముఖ్యులఁ జూతుమేకదా
శంబరవైరినందనుని సామ్యము గావచియింపఁ బోలునే. 84

ఉ. సాహసధైర్యబాహుబలసంపదచేఁ జెలువొందు వాహనా
రోహణ హేతిధారణ నిరూఢిఁ దనర్చిన పోవిభూతి శే
షాహిఁ గతిన్ జెలంగి జగదాదరణీయ గుణాభిరాముఁడై
యాహరిపౌత్రుఁడొప్పెఁ దనయభ్యుదయంబు సదాభివృద్ధిగాన్. 85

వ. అంత. 86

చ. అతనికిఁ జేనమామసుతయై తగు రుక్మినృపాలపౌత్త్రి యం
చితసుమకోమలాంగి సరసీరుహపత్త్రవిశాలనేత్ర ని
ర్జితకలహంసయాన మదసింధురకుంభసమానవర్తులో
న్నతకుచ రుక్మలోచన యనంగ ననంగశరోపమానయై. 87

గీ. బంధుజీవమయ్యె బంధుజీవంబుని, యధరమున బింబము; రమయ్యెఁ
దమ్ములయ్యెననుచుఁ దమ్ములఁగని కొమ్మ, యడుగులకును జిగురులడుగులయ్యె. 88

సీ. కట్టెఁడిపగను జేకట్లకులోనయ్యె విరసభావంబులై విద్రుమములు
ప్రత్యహంబునుగళంకమయ్యెను దామసప్రకాశతనువక్షత్రగణము
పగలు మించుట విదేశగతంబులయ్యె రాజావమానమున రథాంగకులము
కాఁక దెచ్చుక తుదిలోఁనవై పలుమాఱుఁ బ్రహరణంబులఁ జెందెఁ బసిఁడి కమ్మి

తే. రమణియధరనఖస్తనాంగములతోడి, ప్రాతిపక్షికమున నివి భంగపడియె
నట్టియార్వేరమున బలవంతుతోడి, సాటికిఁ బెనంగు టెల్ల నిష్ఫలము గాదె. 89

సీ. శాతకుంభమునకుఁ జాంపేయమునకుఁ దాననుగుణంబగుఁ గాంచనాంగియనుట
కంజాతమునకును గైరవంబునకుఁ బ్రియంపదంబు మహోత్పలాక్షి యనుట
శశోరిపలమునకు జలధరంబునకును వినయోక్తిఘననీలవేణి యనుట
కలహంసమునకు శిఖావళంబునకు హితాలము మండజయాన యనుట

తే. యుభయభావంబులతిశయంబునికి సార్థ, కముగ నిట్లంట చతురతకల్పనాంశ
లందువలసినయట్లందురనఁగ నిమ్ము, వారికేమి నిరంకుశుల్ గారె కవులు. 90

వ. ఇవ్విధంబునం బరిభూతవయస్సమయయైయున్న రుక్మలోచనను వివాహంబు సేయ నుద్యోగించి తత్ప్రపితామహుండైన భీష్మకనృపాలుండును దక్కినవారలును సుహృజ్జనులతో నాలోచించుచు. 91

ఉ. ఈయలినీలకుంతలకు నీడును జోడును నైన వల్లభుం
డేయెడఁ గల్గునో యనుచు నెంతయు నక్కట తో విచారముల్
సేయుదు నుండి బంధువులచేన నిరుద్ధుని రూపసద్గుణ
శ్రీయుతుఁ గానెఱింగి తమచిత్తములం బ్రమదంబు నిండఁగన్. 92

క. నెనరంటిన చుట్టరికం, బును గులమును గుణము రూపమును విద్యధనం
బును బ్రాయముగలిగినవరుఁ, డొనఁగూడుట కన్యభాగ్యయోగమునఁగదా. 93

వ. అని విచారించి ద్వారవతీపురంబునకుఁ దగువారలం బంపుచు. 94

క. శ్రీమత్సమస్తసద్గుణ, ధామాంచితకీర్తి నెన్నఁదగు వసుదేవ
స్వామికి భీష్మకభూప, గ్రామణి తా మ్రొక్కి సేయఁగల విన్నపముల్. 95

క. క్షేమం బిక్కడ మీపరి, ణామము వ్రాయంగవలయు నా పౌత్త్రుని పు
త్త్రీమణి నిరుక్మనయనా, కోమలి ననిరుద్ధునకును గూర్పఁగవలయున్. 9

వ. అనిశుభలేఖలంప విని హర్షముమానసనవశ్య మంచుఁ గ్ర
క్కునఁ బ్రతిలేఖలంపి యనుకూలపుఁలగ్నము నిశ్చయించిచ
య్యనబలకృష్ణముఖ్యులురయంబసుహృచ్ఛతయుంగయుక్తులై
యనుపమవాద్యఘోషముదిగంతములందుఁ బ్రపూరితంబుగాన్. 97

సీ. కుండినపురికినేఁగుటయువైదర్భులెదురొక్కనివారలఁదోడితెచ్చి
విడుదులవిడియించివివిధవస్తువ్రాతసామగ్రినడపించిసంభ్రమమున
లగ్న వేళకుమంగళస్నానయుతులైన పెండ్లికుమార్తకుఁ బెండ్లికొడుకు
కెలమితోఁ బాసికంబులుగట్టికంకణబంధముల్ గావించిప్రాజ్ఞులైన
తే. విప్రముఖ్యులఖండోక్తవేదరవము, చెలఁగనుచితప్రయోగముల్ సేయుచుండి
రప్పుడు తెరనట్టిచాటునకతినఁ దోఁడి, తెచ్చిరిపదాంగదధ్వనులచ్చుపడఁగ. 98

చ. విచికిలగంధియున్ విభుఁడు వేడుకతోఁ దెరరెండువైపులన్
రుచిరకటాక్షపంక్తుల మెఱుంగులు నిండఁగ నిల్చిరయ్యెడన్
బ్రచురతరానురాగరసబంధురతం దెరచీరదూఱిపా
ఱు చహృదయాబ్జముల్ మొగ మెఱుంగని చుట్టఱికంబు సేయఁగాన్. 99

క. గ్రక్కునఁ దెరవాపుటయుఁద, ళుక్కునవెలుఁగొందెమృగవిలోచనముఖస
మ్యక్కాంతి మెయిలుదొలఁగినఁ, జక్కఁగఁ జెలువొందుపూర్ణచంద్రుండనఁగన్.

ఉ. బంగరుపళ్లెరంబునను బ్రౌఢిగనించినముత్తియంబులు
పొంగుమహాస్తయుగ్మములఁ బూర్ణముగాఁ బలుమాఱుముంచుచున్
రంగుగనొక్కరొక్కరిశిరంబుపయిందలఁ బ్రాలువోసిర
య్యంగమరీచివన్యమణులై దిగుపాఱఁగనవ్వధూవరుల్. 101

క. ఈవిధమునసుముహూర్తము, గావించివివాహవేదికాస్థలమునకున్
రావించిరప్పుడుపంచమ, హావాద్యధ్వనులుబహుళమై మొరయంగన్. 102

క. చెలిపాదము చెలువుఁడుకర, జలజంబునఁ బట్టినడపె సప్తపదంబుల్
పొలయాలుకదీర్చునాఁటికి, యలవడునని వావియైనయతివలునవ్వన్. 103

వ. తదనంతరంబ ప్రధానహోమాదికంబులైన వైదికలౌకికప్రయోజనంబులునడపి వివి
ధవిధభక్ష్యభోజ్యాదిపదార్థంబులసకలజనసంతోషంబుగా భోజనోత్సవంబుగావించి
రందు 1(4

మ. పరమాన్నంబులుఁ బిండివంటలునుసూపంబుల్ గమాయించు పం
డ్లరసంబుల్ మధురామ్లశాకములు బెల్లంబాజ్యమున్ దేసె క
ప్పురపుందోయము మీఁగడల్ పెరుగులుప్పుంగాయలున్ మున్నుగాఁ
బరిపూర్ణంబుగ నారగించిరను వొప్పం బెండ్లివారందఱున్. 105

సీ. చెలిపయోధరకుంభములు దాఁచుకొన సేల ఘనమయ్యెఁ దృష్ణ చేకొనఁగనిమ్ము
లతకూనమధురలీలాధరఫలరసంబులు చాల నభిలాషఁ బొడమఁ జేసె

నలివేణిసోఁచేతి యతిరసరుచిరస జ్ఞానందమయ్యె నేమనఁగవచ్చు
రాకేందుముఖి వినుమాకారమంత చక్కనిదెన్నఁడెలుఁగ ముక్కన్నులాన
యనుచు భోజనసమయంబులం గాంభావ, గర్భితములాడు సరసులకాంతఁ గొల్ది
ననుభవింపుఁడు కొదవలేదని సమర్థ, లక్కువై బోనకత్తెలు భూస్తుతిడిరి. 106

శా. తాంబూలంబులు వారికేళికదళీద్రాక్షాదినానాఫలా
ఘంబుల్ చంపక మల్లికాదిసుమనఃకస్తూరికాగంధసా
రంబుల్ శర్కరలిక్షుఖండములు వస్త్రంబుల్ సువర్ణంబు నె
య్యంబేపారఁగఁ బంచిపెట్టిరి జనం బానందముం బొందగాన్. 107

వ. ఇవ్విధంబున. 108

భుజంగప్రయాతము.

వివాహప్రయత్నంబు విధ్యుక్తరీతిన్, నివర్తించి ప్రాగ్జాబ్జనేత్రల్ నిశీకో
త్సవారంభముం బ్రేమసంధిల్లఁ జేయన్, నవోఢారతుల్ మోహనంబై చెలంగన్. 109

తే. గంధమాల్యాదివాసనల్ గ్రమ్ముకొనఁగఁ, గోడుకొని వచ్చిరప్పుడాతోయజాక్షి
సరసుఁడున్నట్టి కేళికాసదనమునకు, చెలిమిచే నేర్పుచేతను బద్మముఖులు. 110

ఉ. ఎవ్వరికో సమీపగతులేమియుఁ గన్ బదమంచు నెచ్చెలుల్
నవ్వుచుఁ ద్రోచిపోవుట యునాథుని చెంగట నిల్చియుండెఁ దా
నివ్వలనవ్వలన్ దొలఁగనియ్యక మన్మథుఁడానకట్టి న
ట్లవ్వనజాక్షి సిగ్గుబరువాని నరీతిశిలంబు నాంచుచున్. 111

ఉ. శయ్యకుఁ జేంౘదీసి పతిసారసవేఁడఁగ నించుకైన మో
మియ్యక గుబ్బలంటుకొననియ్యక నిష్ఠుతిఁ గమింపఁ గా
నియ్యకయెంత సేసె వలయించినపిమ్మట సౌఖ్యదాయకం
బయ్యె నునారికేళఫలపాకము హాఁగదకన్యకారతుల్. 112

తే. విభుని తమకంబుతో నిల్లు వెలఁదిసిగ్గు, పోరు వెల్లను పట్టియూర్వరమయ్యెఁ
దుదనిలువలేక గొంకులు దూఱిపోయుండెఁ, గానవబలాత్రయము వభంగముఘటించు.

వ. తదనంతరంబ. 114

సీ. ఆధికప్రభుత్వసంశిధి నీవిబంధమభిముఖసంచితాస్యాంబుజాత
మాస్యకరగృహీతాంచితకుచసంగమనురాగరసనిమగ్నాంతరంగ
మాయాససంబద్ధబాహాలతాపరిరంభమాసంచితభ్రూయుగాభిరామ
మామోదబాష్పధారాపూరితాంబక మంఘుసీత్కారమోహాననినాద

తే. మచిరసంభూతమదనతోయప్రవాహ, మవగతోష్ణాంగజాతఘర్మాంబుకళిక
[illegible] ల్పపరవశజనితనిద్రాభిలాష, మగుచునయ్యెంతి ప్రథమసమాగమంబు. 115

క. ఆమోదంబొనరింపఁగ, నామోదము విరియుఁబోలె నైక్యస్థితితో
దామోదరపౌత్త్రుఁడును, బ్రేమోదయహృదయుఁడగుచుఁ బెనఁగెన్ రతులన్. 116

వ. తదనంతరంబ యాదవసమూహం బవ్వధూవరులం దోడ్కొని కతిపయప్రయాణంబుల ద్వారవతీపురంబునకుం జని యథోచితసుఖంబుల ననుభవించుచుండె నయ్యనిరుద్ధుండును.

చ. విలసితలగ్నవేళఁ గడువేడుకతో గృహప్రవేశ మిం
పలరఁగఁ జేసి యవ్వనరుహాననఁ గూడి యతండు ప్రేమచే
సలలితకేళికావనులసారససారసరోవరంబులం
జెలువగురత్నగేహములఁ జిత్తము రంజిలఁగా రమించుచున్. 118

సీ. కేలనంటఁగరానిగిలిగింత చేమాఱు పెనఁగుటలోఁ గొన్ని దినములందు
నేమి చేసినఁగాని హితము చేసుకసస్తుతించుటలోఁ గొన్ని దినములందుఁ
జవుసీతిబంధవిశ్రాంతిమార్గములన్ని దెలిసి కూడుటఁ గొన్ని దినములందుఁ
దానపైకొనిసురతప్రౌఢిఁ దమిదీర నెనయుటలోఁ గొన్ని దినములందు
నగుమనారుక్మనయనాసమాగమంబు, తనమనంబునకంతకంతకుఁ బ్రమోద
రసముకొలుపంగ గాఢానురక్తిమండె, రసికశేఖరుఁ డారతిరాజసుతుఁడు. 119

వ. అని శుకుండు పలికిన ననినం బ్రమోదహృదయులై శౌనకాదులు సూతుం గనుంగొని యయ్యనిరుద్ధుని విహారం బెవ్విధంబున నుండె నటమీఁదటివృత్తాంతంబుఁ దేఁటపఱుపుమనుటయు. 120

చ. వరవరదానశీలమదవారణవారణచక్రజ్జలాటభీ
కరకరచక్రజన్మలయకారణకారణనైజలీలసా
దరదరహాసదుష్టరిపుదారుణదారుణకోటితేజభూ
ధరధరదుగ్ధసాగరసుతానవతానవభోగసంగమా. 121

క. నిలయీకృతవైకుంఠా, బలవద్రిపుభయదశౌర్యపటుతాకుంఠా
కలితరుచికంబుకంఠా, సలలితలక్ష్మీప్రసంగజనితోత్కంఠా. 122

మాలిని. మునిహృదయనివేశా మోక్షదానప్రకాశా
వినుతగగనకేశా వీతసంసారపాశా
సనకమునిజనిదేశా చారుపక్షిప్రదేశా
మనుజచరవినాశా మంగళాద్రిస్థలేశా. 123

గద్య. ఇది శ్రీమంగళాచలనృసింహకృపాప్రసాదసంప్రాప్తవిద్యావైభవ కనుపర్తిరాయనమంత్రితనూభవసుజనహితకృత్యనిత్య యబ్బయామాత్యప్రణీతంబైన యనిరుద్ధచరిత్రంబను మహాప్రబంధంబునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

అనిరుద్ధచరిత్రము.

ద్వితీయాశ్వాసము.

రమణీహృదయంగమ
చారుతరశ్యామలాంగసమలంకృతమం
జీరకటకాంగుళీయక
హారాంగదవలయమంగళాచరణీయా. 1

తే. అవధరింపుము శౌనకుండాదియైన, మునివరేణ్యులతోడ నిట్లనియె సూతుఁ
డా పరీక్షిన్మహారాజు నాదరమునఁ, జూచి విజ్ఞాననిధియైన శుకుఁడు పలికె. 2

మ. పరిఖాగాఢకబంధసంవృతమహాప్రాకారభాగంబు గో
పురకంఠీరవరూపపాటనపరాభూతేంద్రనాగంబు భా
సురవిస్తారమణిప్రకీర్ణకరభాంశువ్యాప్తదిఙ్మండలం
బరిసంత్రాసకరంబు శోణపుర మొప్పారున్ ధరామండలిన్. 3

శా. బాణుండుద్ధతసత్వనిర్జితజగత్ప్రాణుండు సాతత్యశ
ర్వాణీవల్లభపాదపద్మభజనారంభప్రవీణుండు గీ
ర్వాణవ్రాతమనోభయంకరసనుర్బాణుండు సంగ్రామపా
రీణుండప్పురమేలు మంచువిజయశ్రీవైభవాక్షీణుఁడై. 4

తే. తనసహస్రభుజాబాహాద్ధత్యమహిమ, నేఁచి ముల్లోకములయందు నెదురులేక
బలితనూభవుఁడైనయబ్బాణదైత్యుఁ, డుగ్రశాసనుఁడై యుండి యొక్కనాఁడు. 5

వ. భవానీమనోహరుండగు హరుం డానందతాండవకేళిరతుండై ముఖరితమృదంగంబును, రణితోపాంగంబును, సంగీతప్రసంగంబును, బరితోషితాశేషభూతాంతరంగంబును నగు నృత్యరంగంబున దరప్రహాసాత్మకంబును, మూర్తిత్రయకర రమ్యంబును, లఘుగురుప్లుతసమేతంబును, దకతకధికతకముఖశబ్దబంధురంబునగు ధ్రువమత్యరూపక ఝంపాత్రిపుటాటతాళైకతాళసింహనందనచంచుపుటాదితాళంబుల జతులు గడకట్టుకొ మురికొనసికల గ్రుతమధ్యవిళంబకాలపరిమాణంబులు దండలాపక కుండలిప్రేరణీప్రముఖమార్గంబుల రంగరక్తులు గహింప నాట్యంబు సలుపునవసరంబున భరతకళాధురీణుం డగు బాణుండావజంబారంజంబున నంబుచ్చుకొని శ్రుతిప్రమాణంబు నిలిపి తకధిమికిట శబ్దాక్షరసముచ్చారితముఖుండగుచుఁ గరప్రహారంబులం జిత్రవిచిత్రంబులై చెలంగు తాళవ్యాప్తులు ఘుమంఘుమాయమానంబై నాదబ్రహ్మంబు జనియింప హృదయారవిం

దంబున కానందసంపాదకంబై నెఱయ మొఱయించిన నప్పరమేశ్వరు నాట్యంబు
జగన్మోహనంబై ప్రవర్తిల్లెనప్పుడు. 6

ఉ. బాణునివాద్యవిద్యకు నపారముదంబునుఁ బొందిశాంకరీ
ప్రాణవిభుండు మెచ్చితిదయన్ వరమిచ్చెద వేఁడుమన్న గీ
ర్వాణవిరోధి నానగిరివాకిటఁ బారిషదాళితోడ శ
ర్వాణియు నీవు భక్తజనవత్సలకావలి యుండవే కృపన్. 7

తే. అనుచు మ్రొక్కినఁ గరుణించి సాంబశివుఁడు, దానవేంద్రుని పట్టణద్వారమునను
గాపురంబుండె నిదిలఘుకార్యమనక, యెంతసులభుండు పార్వతీకాంతుఁ డహహ. 8

తే. ఏమహాత్ముని మహిమ బ్రహ్మేంద్రముఖ్యు, లెఱుఁగఁగాఁ జాలరట్టి సర్వేశ్వరుండు
నిజపురద్వారపాలుఁడై నిలువ మెలఁగె, నౌర బాణునిదిగాక భాగ్యాతిశయము. 9

మహాస్రగ్ధర. ఆలీలం బూర్వదేవుండతులదళతతోదగ్రదోర్దండహేతి
జ్వాలాదందహ్యమానస్వరధిపశిఖివైవస్వతక్రవ్యభుక్కీ
లాలాభృత్శ్వాసదిక్పాలకగణహృదయశ్లాఘ్యవైక్రమ్యలబ్ధ
త్రైలోక్యప్రాభవుండై తనరభువనసాధారణస్ఫూర్తితోడన్. 10

క. సురవైరి మతియుఁ గొన్నాళ్లు, వెలయఁగ నొకనాఁడు మదనహరుఁ బొడగని త
చ్చరణమునకు నతిభక్తిం, బరిణతులొనరించి వినయభాషాపరుఁడై. 11

మ. గిరిజామానసహంసహంసవరయోగిధ్యేయచిద్రూపసు
పరుచిశ్రీజితముక్తముక్తభుజదర్పవ్యాఘ్రదైత్యేంద్రయిం
ద్రరమావల్లభమిత్రమిత్రరజనీరాట్చక్రచక్రాబ్జసుం
దరరేఖాకరపద్మపద్మశరభానాశంకరాశంకరా. 12

వ. అని బహుప్రకారంబుల స్తోత్రంబు గావించి యిట్లనియె. 13

క. లోకములెల్ల జయించితి, సౌకర్యము గాఁగ సకలసౌభాగ్యంబుల్
చేకొంటిఁ గీర్తి నొందితి, నీకారుణ్యమునఁ జేసి నీలగ్రీవా. 14

ఉ. ఆహవభూమి మామకసహస్రభుజాబలతీవ్రధాటికిన్
సాహసలీలతో నెదిరి శౌర్యముఁ జూపఁగఁ జాలినట్టియు
వ్యాహతవిక్రమాఢ్యుఁ డొకఁడైనను లేఁ డొక నీవు దక్క హా
లాహలలాంఛనాంచితగళా పరిరంభితసర్వమంగళా. 15

ఉ. ఆతతవైరవీరసముదగ్రకరోద్ధృతహేతిభూతసం
ఘాతవిముక్తరక్తజలకాంతులు కంకణపద్మరాగసం
జాతమరీచులం గలయ సంగరకేళి ఘటింపఁ జేసినా
చేతులతీఁట కాపనము సేయఁగ దేవరజతాద్రిమందిరా. 16

వ. అని ప్రార్థించుచున్న యద్దోషాచరభాషణంబులకు రోషించి శేషభూషణుండిట్లనియె.

క. నాయంతవానితోనని, సేయంగలిగెడునను చేతులబరువుల్

శాయుధపదీయకేతన, మేరయెడఁ ధరఁగూలునప్పుడుహీనవివేకా. 18

వ. నిర్విచారుండవై యుండుమా మనియానతిచ్చిన బలినందనుండు డెందంబున నానందంబు
నొందుచు నందివాహనునకుం దండ ప్రణామంబులాచరించి మరలి నిజమందిరంబునకేతెం
చియాత్మీయ శ్రేయోహేతుభూతంబైనకేతుపాతంబున కెదురుచూచుచు నిచ్చ
కలహామిచ్ఛంతి యనువచనంబునకు నగ్రసాక్షియై యుండె నంత. 19

ఆ. అతనికూర్మికూఁతురందంపుబిత్తరి, ముద్దుగుమ్మ భువనమోహనాంగి
కుందనంపుబొమ్మ కుసుమకోమలియుషా, కన్యయనఁగనొప్పుకమలనయన. 20

ఉ. ముద్దులమాటలుం జిఱుతమోమునను న్నిలేఁత చెక్కులుం
గొద్దిగనున్న వెన్నడుము గూఁకటికందకపాలపట్టికం
విద్దెము సేయుముంగురులు విప్పగు చెప్పలగొప్పకన్నులుం
బ్రొద్దొకవింతయైయమరెఁ బుష్పసుగంధికి బాల్యవేళలం. 21

సీ. అరవిందములు మన్మథాస్త్రంబులైనట్లు వాలుఁగన్దోనల గ్రొవ్వాఁడివొడమె
హారినీలములు పేరులైనచందమునవించుకలైనకురులు పెంపొసఁగలయ్యె
వీణాశ్రుతులు మేళవింపైనఁగ ముద్దులుకులు ప్రౌఢసంపదనిహించెఁ
గనకంపుఁగణికకుందనమైనరీతిఁ జాయలమేను నిండు తేఁకుఁబహించె

తే. నిమ్మపూఁపలు ముదిరిఫలమ్ములైన, గతిఁ జనుగుబ్బనిగిడిపొంక మువహించె
బంధుజీవాధరయతీతబాల్యయగుచు, నిండుజవ్వనమున నొప్పుచుండునపుడు. 22

మ. కలవాక్కేరహయంబు గల్మకరీకస్తూరికాపత్త్రస
ల్లలితాంకంబు నితంబబింబపటులీలాచక్రమాలోకనాం
చలబాణౌఘము భ్రూలతాయుగ మహాచాపంబునై శోభిలం
జలజాతాననవిగ్రహంబు రతిరాజస్యందనప్రక్రియం. 23

ఉ. తేనియలొల్కు మోవియును దియ్యనిమాటలుఁ బువ్వుఁబంటి వె
న్మేనును ముద్దుఁజెక్కులును మెచ్చులుఁగుల్కెడుగుబ్బచన్నులుం
మీనులఁబంటికన్నులును మిక్కిలియైనపిఱుంగుసన్నపుం
గౌనును నొయారపున్నడుపుఁ గల్గి వెలుంగు మనోహరాంగికిన్. 24

తే. ఒఱపుగాఁ జంగునని చంద మాము మాము, నలర్తెవాలలిలఁ జెన్నారునారు
పరిమళీ ముగులుకె పురంపుఁ బలుకుపలుకు, కలికిరాజమరాళ సంగతులుగతులు. 25

సీ. ఘనసారమును సారఘనము నాక్షేపించుఁ గలికిపల్కులయింపుకచముసొంపు
పద్మరాగమురాగపద్మమునదలించు రమణింపు మోవిపాదముల కీవి
మృగమదంబును మదమృగమును హసియించుఁ గాయంపువలపుకన్దోయిమెలఁపు
బిరనాగమును నాందవరముఁ జాల్కెఁగఁ జేయునఁ బకంపునూఁగారునడలతీరు

చక్రసామ్యతవెలయుకుచంబులందు, సామ్యచక్రతఁదగువుక్కసపుఁబిఱుందు
రూఢివారోహిణియుఁనవరోహిణియుఁగ, నెలతచెలువంబుసారెవర్ణింపఁదగును 26

చ. మలయజగంధిబిత్తరపుమాటలువీనులుసోఁకినంతనే
చిలుకలుపల్కనట్లువిలసిల్లువసంతపువేళఁగోవెలల్
చెలఁగినయట్లుకిన్నరలుచిత్రవిధంబునమీటినట్లువీ
ణెలుమొరయించినట్లుమదినిండుఁబ్రమోదరసప్రవాహముల్. 27

ఆ. ఇరులుసిరులుదొరలుకురులుతియ్యఁదనంపుఁ, దీవికీవిలావికావిమోవి
కులుకులొలుకుపలుకుమెఱుఁగువసుమవాపు, తూపురూపుమాపుచూపుకోపు. 28

చ. కొలుకులకెంపుసొంపురహిఁగుల్కెడుతారకనీలిమంబుక
న్బెళుకుమెఱుంగులుంగలసిపెంపమరన్హరిణాక్షిచూపుల
వ్వలదొరముజ్జగంబుగెలువన్నవచూతదళంబుమేచకో
త్పలసరవిందమొక్కమొగిఁబట్టిప్రయోగముసేయుకైవడిన్. 29

సీ. మునుకారునునుకారుకొనిమీఱుఘనచారుతనుమారుకోనికఱుఁదగుణికురులు
నలకుందములయందములచందములుముదములఁనొందఁగాఁజేయుఁజెలిరదాళి
తెగరానిపగమేనితోఁగరేనిజిగిఁబూనితగుదానిసొగసైననగుమొగంబు
వలపెంపువెలయింపుకళగుంపుతులకింపుబలుదింపుఁదలపింపుఁబణఁతిమోవి

తే. సింగములభంగములనొందఁజేయునడుము, కీరములదూరములవోవఁగించుబలుకు
జక్కవలఁదక్కవలఁజేయుఁజన్నుదోయి, ముదితరూపంబుత్రిభువనమోహనంబు.

సీ. ఇంపుసొంపులగుమ్మరింపుమాటలువీణపలుకుసుకతతురాభ్యాసమొసఁగు
మందంపునడపులుమాయూరగతులకుఁబాలుమాలుతిన్ననిఘణితిఁజూపు
సరసంపునాసికసంపెంగమొగ్గకెక్కుకతెక్కువల్చక్కదిద్దుఁ
జొక్కంపుగుబ్బలుజక్కవకవలకుదిట్టతనంబుపదేశమిచ్చు

తే. హొంతబాడుటవనవిహారోత్సవంబు, సలుపుటయుఁబుష్పవితతివాసనలుగొనుట
నెఱిసరసిఁగ్రీడలాడుటనెపములుగను, నతనిసౌందర్యమింకనేమనివచింతు. 31

క. ఇటువంటియానయానంబుల, నిటువంటివిలాసవతులనెనసేయఁగరా
దటువంటినగనురజనీ, విటువంటిమొగంబుగలిగినెలఁదుకయొప్పెన్. 32

ఉ. మఱియునుష్కదేవిస్వరమేళకళానిధదత్తిలంబుభాం
డీరముకోహళీయ్యకముశివిగఁగాన్యమునాటకంబలం
కారముశాస్త్రిముల్మొదలుగామఱియభ్యసనంబొనర్చెశ్రేం
గారపువిద్యలద్దనుజకన్యకసన్బరమానురక్తయై. 33

ఆ. ఆడఁబాడనేర్చియభినయింపఁగనేర్చి, సరసకవితచెప్పఁజదువనేర్చి
బాణదనుజపుత్త్రిబాలికయయ్యును, సకలకళలయందుజాణయయ్యె. 34

వ. అంత నితాంతకాంతి కాంతవనాంత లతాంత పరిమళాక్రాంత దిశాంతంబైన వసంతంబు ప్రవేశించె. 35

సీ. శ్రీయుతారామరామాయత్తానవప్రాప్తి సంభోగరతమనస్సాక్ష్యరాశి
యువనవోద్యానపాత్రప్రసవకుట్మలకంబు సద్విజానీకవాంఛాఫలంబు
ప్రోషితస్త్రీకాయోషిద్వ్యథామూలమానమయయోగిధైర్యచ్ఛిదంబు
భాసురతరకరదావసరసాంకంబు కాతికాసమచ్చాపనంబు
తే. నగుచు నర్తింపయోగ్యమై యతిశయిల్లె, వివిధసుమబృందనిష్యందనవమరంద
బిందుసందోహపానవిందదసుంద, రాగమంబైనయవ్వసంతాగమంబు 36

తే. దండిమీఱంగఁ దరువులనుండి మిగులఁ, బండి రాలినస్థలినిండిదళము
లమరెవనలక్ష్మిమాఘవాగమనవేళ, నడుగులకుఁ బఱపించినమడుఁగులనఁగ. 37

చ. పలుపులవేల్పులై గుఫలుపాంథజనంబులపాలియగ్నికీ
లలు చెలువొందు కోకిలకులంబున కాఁకటిపంటకొల్చు రా
సులు వనలక్ష్మి మేనఁ బొడసూపెడు రాగరసాంకురంబులో
నా యడుకాంతులంగిసలయాంబులతోఁ జెనకోకహంబులన్. 38

క. సుమనోవిరాజితంబై, యమరనగస్ఫూర్తిఁ దనరియారామంబుల్
సుమనోవిరాజితంబగు నమరనగస్ఫూర్తిఁ దనరె నభిరామంబై. 39

తే. సద్విజాళిప్రసంగంబు సరసతరము, ప్రణవవిస్ఫూర్జితము బీజబంధురంబు
పల్లవాలంకృతము ప్రమదమునైన, యాగమస్థితినొప్పె సర్వాగములులు. 40

సీ. అనిలోపదేశనాట్యక్రీడఁ దగులతాడింబోష్ఠులకు సరిపెనలొసంగె
నింపుసొంపులఁ బాటునై తేఁటి యకారలు పవస్నపితాలకు మెలఁపొసంగెఁ
గైవారములు సేయుకలకంఠములకు నందిబలుగం దనకునుమావులనొసంగె
ఫలరత్నములవారతులొసంగు భూజపురంధ్రిజనులకంబరములొసంగెఁ
తే. దనసదాన్యచమత్కృతిజనులు పొగడఁ, దనవిలాసంబు భువనమోహనము గాఁగ
విభవసంపన్నుఁడై ఘనవిఖ్యాతి సలిపె, మాధవుండు వనీరమణీధవుండు. 41

తే. శుకశరద్వాజముఖ సద్విజకులరక్షఁ, దనరి సుమనస్సమూహసంస్థనమునర్చి
ఘనతరాగమవేద్యుఁడై వినుతిఁ గాంచె, మహితవనవాసలీలల మాధవుండు. 42

వ. అట్టివసంతకాలంబునందు. 43

క. నాకముఖిముఖుపొంగిన, యాళిజనసహిత యగుచు మనలికోకిలకీ
రాళినినాదశోభిత, కళీవనవాటియందుఁ గ్రీడయొనర్చెన్. 44

సీ. చెలువంపుఁ జిగురుటాకులు పాదములు గాఁగ నవకంపురంభలూరువులు గాఁగ
సూనవాసనలు నెమ్మేని తావులు గాఁగ నొప్పైనలతలు బాహువులు గాఁగ
గజనిమ్మపండ్లు చొక్కపుఁగుచంబులు గాఁగఁ గలకంఠరుతులు వాక్యములు గాఁగ

తులలేనిమల్లెమొగ్గలు దంతములు గాఁగ సుమిళిందమాలికల్ చూపు గాఁగ
బల్లవితతమాలపాదపచ్ఛాయలు, సరసమైన వేణిభరము గాఁగ
నెన్నఁదగియొనప్పుడిందుబింబానన, యౌవనంబుఁ బోలి యుపవనంబు. 15

సీ. భూరుహావళులశృంగారభావములు లోచనపఙ్క్తులకు వికాసంబు నెఱపఁ
గలకంఠశుకశారికాకలరావంబు రహిమించి కర్ణపర్వంబు సేయ
లలితచాంపేయపాటలసుందవాసనల్ నాసికంబునకు నానంద మొసఁగఁ
నమృతోపమానంబు లగుఫలరసములు వెలయు జిహ్వలకును విందు లొసఁగ

తే. గమ్మతావులఁ బయిఁ బయిఁ గ్రమ్మి విసరు, చలువతెమ్మెరవాలు నయలఁ దఁగీర్వ
సారిదిపంచేంద్రియములకు సుఖము గాఁగ, నవ్విహారంబు సలిపి రవ్వనజముఖులు. 46

సీ. అధరబింబాపేక్షనరుణంపుచిలుకపద్దపుఁ జెకుప్పజనాదితావులకును
వదనాంబుజములకై కదియుభృంగంబులు త్రింసచంపకసుగంధంబులకును
భుజమృణాళాశసక్తిఁ బోదువురథాంగముల్ సరసమందస్మేరచంద్రికలకు
హస్తపల్లవములకై డాయుకోయిలల్ ముద్రికాంకితరామమూర్తులకును

తే. జకితగతిఁ జెందిచెదరఁగఁ జంద్రముఖులు, చతురతఁ జరించిరప్పుడు చారుచరణ
చలితచామీకరాంగదమృదుఘుమంయు, ఘుంఘుమధ్వని చెవులకానంద మొసఁగ. 47

వ. మఱియు నమ్మదవతీతిలకంబు కదంబ కాంచన కదళీక్రముక కురవీర ఖర్జూర నారికేళ తమాలతిలక కురంటక మాధవీప్రముఖతరుషండంబులవలనం దిరుగుచు, వనమయూరంబుల వెంబడి నరుగుచు, మహీరుహంబుల నామూలాగ్రంబు గాఁ బెనఁచి యల్లికొని యున్నేలాలవంగ ద్రాక్షాదిలతావితానములలో జాలంబులఁ నుయ్యాలలూఁగుచు, బోదలం కొమ్మలఁ దాఁకుచు, వసమంబులగు పసుపునరసవిసరంబులు వెసం గ్రోలి ఝుంకారంబు సేయు మధుకరనికరంబులం జోపుచుఁ, బ్రసూనఫలభరితలై యున్న కొమ్మలకు జేతులం జాఁచుచు, స్వచ్ఛంబులైన కుసుమగుచ్ఛంబులను మార్దవనిలయంబులైన కిసలయంబులును మనోరథఫలంబులైన ఫలంబులును గోయుచు, దోహదవిశేషంబులుఁ జేయుచు, శారికాకీరకలకంఠకపోతకరవప్రముఖ విహంగనాదంబులకుం బ్రమోదించుచుఁ, గ్రీడావిశేషంబుల వినోదించుచు, గరకమలకీలిత కాంచనకంకణకాంచీకలాపఘుంటికానికరనూపురసంచలితఝుంఝుణధ్వనంబునన దేవతామనోహరంబై చెలంగం జరియించుచుఁ దమలోన. 48

క. చూతము చూతము సుదతీ, నూతమురాగమ్మ మధుకరవ్రజగీతో
పేతము సుమసౌరభవి, ఖ్యాతము విరహిహృదయాభిఘాతముఁ దలఁపన్. 49

క. కాంచననిర్జ్యము సువలయా, సంచారము మాధవప్రసన్నతయును బా
లించుము మానవప్రస్థలిఁ, గాంచుము మధువ్రతకులంబుఁ గంటివె చెలియా. 50

తే. పేరుగల జాతులను నెల్లఁ బెంపుదలుగ, సౌఖ్య మొదవెఁగు జాతివిజాతులకును
గాలకుటిలంబుఁ జూడుమా కంబుకంఠి, మాన్ప నెవ్వరివశము మ్మాధవాజ్ఞ. 51

చ. పలుమఱు నీవు పంటఁ బగఁ బట్టినకైవడి నిట్లు మొల్ల మొ
గ్గలు చిదుమంగ నేల కనుగందని యీచిగురాకు లెల్లఁ జే
తుల కసిదీఱఁ గాఁగఁ ద్రుంపఁగ నేటికి మానవమ్మ మొ
క్కలము వహించి యిందు కొడిగట్టినదానవు మాన నేర్తువే. 52

వ. అని యివ్విధంబున సరససల్లాపంబులు సేయుచుఁ జంద్రకాంతోపలప్రకల్పితసోపా
నసముదయకూలంకషమధురజలతరంగచ్ఛటాసంచలితపద్మకైరవకల్హారవనవిహరమాణ
మరాళచక్రవాకబకసారసద్విరేఫమిథునసంసారంబైన కాసారంబుఁ జేరి జలక్రీడా
సక్తచిత్తంబులు నమ్మత్తకాశినులు దత్తఱంబున విహరించుచు. 53

చ. జలములఁ జల్లులాడుచును సారసపత్త్రల త్రెవ్వులాడుచున్
బలుమఱు నీఁదులాడుచును బక్షికదంబముఁ దోలియాడుచున్
జలదలిమాలికామధురఝంకరణధ్వనితో పలియ్యమై
కలసి లయప్రమాణములఁ గంకణనిక్వణముల్ చెలంగఁగన్. 54

వ. విహరించి రప్పుడు. 55

సీ. శంపాలతాంగులచరణకాంతులు కుశేశయకదంబముతోడ సరసమాడఁ
దారుణ్యవతులముత్తెపులయందము తరంగావళితోడ సయ్యాటలాడ
విచికిలగంధులకుచపాటవము చక్రసంఘంబుతో నెకసక్కెమాడఁ
గలహంసగమనలకన్నులబెళుకులు మీనపఙ్క్తులతోడ మేలమాడ

తే. రాజవదనల వేణీభరముల సొబగు, ప్రబలశైవాలలతలతోఁ బందెమాడ
బాలికాజాలజలకేళిలీలఁ జాల, శ్రీకరంబయ్యె నప్పయోజాకరంబు. 56

మ. కుచకుంభస్థలపాటవంబు దనరన్ గ్రొమ్మించు దంతచ్ఛటా
రుచులొప్పన్ గనుపుష్కరాంతరసమారూఢాంబువుల్ మీఁదఁ జ
ల్లుచుఁ గ్రీడించిరి తత్సరోవరమునన్ లోలేక్షణల్ మందమం
దచలద్ధ్యానములన్ మదద్విరదయూథస్ఫూర్తి దీపిల్లఁగన్. 57

వ. అంత 58

చ. పొదివి వెదల్చు మన్మథుని పుష్పశరంబుల లీలనీలతో
మదమున నతిక్రమించి పొలుపారెడు శంఖగుంపు సొంపు సం
పదఁ దెరవాసి నచ్చుజిగిబంగరుజంత్రపుబొమ్మలట్లు స
మ్మదమున నెచ్చెలుల్ సరసిమధ్యము వెల్వడి యుజ్జ్వలాంగులై. 59

క. కేళీవిహారచేష్టలు, చాలించి యుపాత్తాంగిసగసాంబరభూ
షాలంకరణోజ్జ్వలలై, యాళీజనసహితముగ గృహంబున కరిగెన్. 60

వ. ఇట్లు చనుదెంచి సరసాన్నపానగంధమాల్యాదిభోగంబులం బరితుష్టయై నాఁటిరాత్రి
తపనబింబోపమానతపనీయవిరచితకుడ్యంబును, మహేంద్రనీలోపలఖచితవృత్తస్తం

చి జృంభితంబును, వివిధవిచిత్రవాతాయనరేఖామనోహరంబును, గనకపంజరాం
తరనివాసశుకశారికానికరసరససంగీతసాహిత్యవిద్యాప్రసంగతంబును, తాంబూల
చందనప్రసూనదానాద్యుపచారప్రయోజనప్రవీణచైతన్యసూత్రవిచిత్రకాంచన
పాంచాలికాలంకృతంబును, గంధకర్పూరకస్తూరికాప్రముఖపరిమళవస్తుసంతాన
వాసనాఘుమఘుమాయమానంబును, నిబిడతమఃపటలపరిహరణచణమణిగణదీపి
కావిరాజితంబును, నగునిజమందిరంబునందుఁ దరపణులదివిచిన వజ్రంబుకోళ్లును,
గోళ్లయందమరించినహరినీలంబులపట్టియలును, బట్టియలనలవరించి యల్లినపట్టుపట్టె
డయును, బట్టెడపయిం బఱచినహంసతూలికాతల్పంబును, దల్పంబుపై శిరశ్చరణ
పార్శ్వదేశంబులకు నుపధానంబులుగా నుంచిన సూక్ష్మపుటంబుదిండులును, నుపరి
భాగంబున నలంకరించిన చిత్రచిత్రాభిరామంబగు చందువాపటంబునుం గలిగి మనోహ
రంబై వెలయు శయ్యాతలంబున శయనించి. 61

చ. అలకలొకింతజాఱి నిటలాంతముఁ గ్రమ్మఁగఁ దావియూరుపున్
జలువలు చల్లఁగా మెయినలందినగందము సన్నవల్వను
వ్వలువము సుంగుపై నిగిడి వాసనలీనఁగ లోచనాంబుజం
బులు ముకుళించి యమ్మగువ ముగ్ధవగన్ నిదురించుచుండఁగన్. 62

మ. కలలో నొక్క త్రిలోకసుందరశుభాకారుండు మాణిక్యకుం
డలశోభాంచితమందహాసరసవత్సుస్నిగ్ధగల్లద్వయీ
లలితాస్యుండు సుగంధబంధురసుమాలంకారనీలోపలో
జ్జ్వలధమ్మిల్లుఁడు కామినీహృదయపాంచాలుండు లీలాగతిన్. 63

సీ. తాంబూలరసరంజితంబైన కెమ్మోవి యానుచో మునపంటనూనియూని
కుంకుమాంకితకుచకుంభముల్ గ్రహణంబు సేయుచో నఖపఙ్క్తిఁ జెనకిచెనకి
మకరికాకలితకోమలగల్లములముఖంబును చుచోఁ జుంబనంబొసఁగియొసఁగి
లలితభూషణచయాలంకృతాంగము నెదనలముచో మర్మంబులంటియంటి
తే. కుసుమసాయకశాస్త్రానుగుణవిచిత్ర, బంధనైపుణిసురతప్రపంచసౌఖ్య
లీలఁదనుఁ జొక్కఁజేసి లాలించెననుచుఁ, గలికి కలఁ గాంచె నాశ్చర్యకరముగాఁగ. 64

క. ఈలీలం గలలోపల, నాలోకింపంగఁబడిన యతఁడనిరుద్ధుం
డాలావణ్యనిధిన్మను, హేలావతి వినియుఁ గనియుఁ నెఱుఁగదు మదిలోన్. 65

వ. ఇత్తెఱంగున నక్కురంగనయన స్వాప్నికసంభోగసంజనితానందపారవశ్యంబును, ని
ద్రాపరవశత్వంబును నేకీభవింప సుఖశయనంబు గావించి కించిదవశిష్టయామినీచతుర్థ
యామసమయంబున శతపత్రంబులతోన నేత్రంబులు వికసింపన మ్మనోహరాంగుండు
తనకౌఁగిటనున్నవాఁడ కాఁ దలంచుచు మేలుకాంచి పొడగానక గుండియ జల్లుమన ది
గ్గన లేచి శయ్యాతలంబునం గూర్చుండి నిద్రాముద్రాయమానంబులగు విలోచనప్రభాజా
లంబులు లోలంబులై కొలఁకులనలంకరింప నలునంకలం గలయఁ బునఃపునరవలోకనం

బుసేయును విభ్రాంతియును విస్మయంబును విచారంబును విషాదంబును విరహంబును నంత
రంగంబునం బెనంగొనన నంతకంతకు నతిశయంబు మోహావేశంబునఁ దదీయసౌందర్య
సౌకుమార్యవిలాసహావభావంబులు పలుమాఱుఁ దలంచుచు నాజగదేకసుందరుండు
తనసుందరం బౌదగట్టినట్లైనం బట్టరాని తమకంబున బట్టబయలు కౌఁగిటం బట్టఁ
బోయి భుజలతాయుగంబునకు నప్రాప్తంబైన డెందంబు చిందఱవందఱయై నయనా
రవిందంబులం బొరంగు నశ్రుజల బిందుసందోహంబు మందంబై ప్రవహింపనలవిగా
నిపరితాపంబున వేఁడి నిట్టూర్పు లొదవించుచు నిట్లని తలంచు. 66

ఉ. నిద్దురవోవుమన్న రొయెడనిశ్చయమైనవిధంబు దోఁపన
నొద్దికఁ జేరికూడి సుఖమొందఁగఁ జేసి భ్రమించినట్టియా
ముద్దులుగుల్కు జవ్వనపు మ్మురపుం నెఱజాణ యెవ్వఁడో
పెద్దయు నామెఱానిపయిఁ బ్రేమమనంబున నేమి సేయుదున్. 67

శా. ఆచక్కందనమా వచోమధురిమం బా మందహాసామృతం
బా చాతుర్యము నా వయోవిభవమా హా మోహముం జేయదే
యే చంద్రాస్యలకైనఁ బొందఁగలదా యీ మేనితో నానితో
నే చందంబున నామనోరథఫలం బీడేఱునో దైవమా. 68

వ. అని చింతించుచు. 69

క. లలనామణి కూటమి లే, లలనామణిభూషణాంగు లలిఁ గలసిన యా
కలమాటలు నిక్కంబుగఁ, గలమాటలు గాఁ దలంచుఁ గడు భ్రమ చేతన్. 70

సీ. మొనపంటికొఱఁడి నొక్కిన నొక్కు చేఁ గెంపుటధరంబు చిమచిమ యనినయట్లు
చెలువారు గోళ్లనాటులు తేఁటచెక్కిళ్లపై నెలవంక లేర్పడినయట్లు
చెలఁరేగి యలమిన చేపట్టు బిగువు చే గబ్బిగుబ్బలు కసుఁగందినట్లు
కళలసొక్కు దవించుగాటంపురతులఁ బూవంటి దేహము వసివాడినట్లు
తే. భావమునఁ దోఁచు స్వప్నలబ్ధంబులైన, సౌఖ్యములు మిథ్యలయ్యు నిశ్చయము గాఁగఁ
బురుషసంగతి చేసిన కరణి నపుడు, పద్మదళనేత్ర కరుణానుబంధమునను. 71

క. అంతసఖీప్రేరితయై, సొంతత్వంబైన యట్టి సమయోచితముల్
స్వాంతమున నిచ్చలేకయు, దంతావళయాన యొకవిధంబున నడపెన్. 72

సీ. బింబోష్ఠి దర్పణబింబంబుఁ జూపుచోఁ జెలువుని ముద్దుచెక్కులు దలంచి
కలకంఠి మృగమదతిలకంబు దిద్దుచో సరసుని మేనివాసనఁ దలంచి
కలికి ముక్తామాలికల లంకరించుచో రమణుని మందహాసముఁ దలంచి
పొలఁతి నీలోత్పలంబుల దండ లొసఁగుచో రాముని చికురభారముఁ దలంచి
తే. గంధగజయాన హృదయంబు కరిగికరిగి, యసురసురమంచుఁ బారవశ్యంబు నొందు
నిగిడి పుంఖానుపుంఖంబులగుచుఁ దాఁకు, దర్పకుని పువ్వుటమ్ములఁ దాళలేక. 73

వ. మఱియును. 74

సీ. విన్నఁదనంబుఁ గైకొన్న నెమ్మోమునఁ బొడమని చిఱునవ్వుఁ బొందుకోలుపు
దీనభావంబు నొందిన వాలుఁగన్నులలేనివికాసంబుఁ బూనఁజేయు
గద్గదస్వరము సంగతమైనమాటల నొదవని చాతుర్యము క్రేఁజూపు
నుల్లాసభంగమైయున్న చిత్తంబునఁ గొలుపని యుత్సాహగుణము నెఱపు
తే. ఘనవియోగవహ్నిఁ గ్రాఁగుచునుండియు, మఱుఁగు సేయు నితరు లెఱుఁగకుండ
సఖులు తెలిసిరేని సంశయింపుదురను, భయము వలనఁ గుముదబంధువదన. 75

సీ. ఎలనాగ వీణె వాయించుచో నాహిరిఘంటారవంబునఁ గలసి చెలఁగు
జలజాక్షి కావ్యంబుఁ జదువుచోఁ బాంచాలగతి నోటఁ బాహాటక్రమము దొనకుఁ
నెలఁత చిల్కకుమాట నేర్పుచో గీర్వాణభాషలోనఁ దెనుంగుఁ బల్కఁగదియుఁ
జెలియ పద్యంబు రచించుచో శృంగారరసముపై భీభత్సరసము నిల్పు
తే. విరహవిభ్రాంతికతమున విభ్రమోష్ఠి, యొకటి సేయంగఁ బోవ వేఱొకటి దోఁచు
నగ్గలపుఁ జింత హృదయంబు నంటియున్న, నిట్టిపాటకు మది సంశయింపనేల. 76

తే. దర్పకుని బాణతీవ్రత దాళలేక, యంగనామణి శివశివా యని వచింపఁ
గలికి కోవెలరొదలచే నలసి సొలసి, రామ పలుమాఱు శ్రీరామరామ యనును. 77

క. సెగలయ్యెఁ జలువవెన్నెల, పొగలయ్యెను గప్పురంపుఁ బొడి కన్నులకుం
బగలయ్యెఁ జిలుకమాటలు, వగలయ్యెను సుఖములెల్ల వనితామణికిన్. 78

చ. కలకలగాక నిశ్చయముగా మదిఁ దోఁచిన నాఁటనుండి తా
గలకలకంఠకీరకులకంఠములం జనియించు దట్టపుం
గలకలముల్ చెవిం బడఁగఁ గాయజునమ్ములగాయముల్ మదిం
గలకల నొంప యామములు కల్పములై చెలియుం డెఖిన్నతన్. 79

వ. ఆసమయంబున. 80

మ. అమరారీశ్వరుఁడైన బాణునకమాత్యశ్రేష్ఠుఁడై బాహువి
క్రమకేళీవిజితాహితప్రకరుఁడై ప్రౌఢిం జతుష్షష్టితం
త్రమహామంత్రకలాపలక్ష్యపటుఁడై రాజిల్లు గుంభాండనా
మమునం దైత్యవరేణ్యుఁ డొక్కరుఁ డసామాన్యప్రభావంబునన్. 81

ఆ. వానియనుఁగుఁబట్టి వరసుందరాకార, రేఖ నొప్పుఁ జిత్రరేఖ యనఁగఁ
దండ్రివలన మంత్రతంత్రయోగక్రియ, లభ్యసించియుండు సాంగముగను. 82

శా. ఆనీలాలకబాణకన్యకకు బాహ్యప్రాణమో నాఁగ నెం
తే నేస్తంబొనరించియున్నదగుటం దీనాననాంభోజయై
గ్లానిం బొందుచునున్న యారమణి యాకారంబు వీక్షించి చిం
తానిర్మగ్నమనోంబుజాతయగుచుం దత్కార్యమూహించుచున్. 83

తే. ఇంగితజ్ఞానియగుటనా యిందువదన, వలపుమర్మంబు గాముదిఁ దెలిసి యప్పుడు
పలికె నేకాంతమునఁ జేరి పడఁతితోడ, బవలికలు దీఱఁ జల్లనిభాషణముల. 84

ఉ. ఎన్నఁడు లేనివిన్నఁదన మేలమొగంబున దోఁచె నమ్మ నీ
కన్నఁడు లేనిచింత మది నక్కడ నుండి ఘటించె నమ్ముం
దెన్నఁడు లేనియీకృశత నేటికి దేహము చిక్కె నమ్మ నీ
యున్నవిధంబుఁ జూచి వగ నొందెడు నాహృదయంబు కోమలీ. 85

సీ. కమ్మనిచిగురాకుకెమ్మోవి కసుగంద నుసురసురని వెచ్చ నూర్చకమ్మ
కనకంపుసెమ్మెను కాఁకచేతఁ గందంగ విరహానలంబు చేఁ వేఁగకమ్మ
తళుకునిద్దంపుటద్దపుమోము కళదప్ప వలవల కన్నీరు విడువకమ్మ
వెలిదమ్మికన్నుల తెలివి మందము నొందెఁ దురుము మేఘము క్రమ్మఁ బొరలకమ్మ
తే. పలుకఁగదవమ్మ వేసటపడకవమ్మ, సొలయ నేలమ్మ మోమెత్తి చూడవమ్మ
యేలి చేసెదవమ్మ మమ్మేటికింత, జాలిపెట్టెదవమ్మ యో చంద్రవదన. 86

క. పరిరంభణమృదుచుంబన, సరసాలాపాదిసురతసౌఖ్యంబుల చేఁ
గరఁగించువిభునిఁ బాసిన, విరహిణి చందంబు దోఁచె వెలఁది నీకున్. 87

శా. బాలా నిన్ను మదీయజీవముగ నే భావింతు నెల్లప్పుడున్
జాలా నేఁ గలుగంగ నెంత పనికిన్ సంతాపముం బొందఁగా
నేలా సిగ్గునఁ గుట్టుఁ జేసి హృదయం బింకిట్లు చింతించుటల్
మేలా దాఁపక తెల్పవే తలఁపు నెమ్మిం బూని కావించెదన్. 88

వ. అని యివ్విధంబునం జిత్రరేఖావధూటి పలికినఁ దద్వచనౌషధంబు ప్రియానుపానసహితంబై యాత్మీయహృదయసంజనితమదనజ్వరంబు శాంతింబొందించుటయు సేద దేఱి నిజాభిప్రాయమార్గనిరోధకంబైన లజ్జాప్రవాహంబు ధైర్యప్లవంబువలన నుత్తరించి కించిద్గళితశ్రుతి విపంచికాపంచమస్వరోపమానంబగు గద్గదస్వరంబున నిట్లనియె.

తే. పాన్పుపై నొక్కనాఁడు నేఁ బవ్వళించి, నిదురవోవంగ లావణ్యనిధి యొకండు
చేరి నాయౌవనంబెల్లఁ జూఱగొనియెఁ, గలయనుచుఁ దోఁచు నిక్కంబుగాఁగఁ దోఁచు

సీ. సొగసైనచెక్కిళ్ళు చుంబించి చుంబించి చేరి మోమున మోముఁ జేర్చి చేర్చి
కరమునఁ బాలిండ్లు గదియించి కదియించి యధరపల్లవరసం బాని యాని
కేలిమైఁ గౌఁగిటఁ గీలించి కీలించి గళమున నఖపంక్తి నిలిపి నిలిపి
చెలఁగి గళధ్వను లెచ్చఁగించి చెలఁగించి నిద్దంపుఁ బొక్కిలి నివిరి నివిరి
తే. పోఁకముడి విచ్చి దేహంబు పులకలొదవ, నవయవంబులు గదియంగ నదిమి యదిమి
యుపల నేమేమొ చేసె నయ్యగడంబు, నెట్లు చెప్పుదు సిగ్గు నోరెత్తనియదు. 91

చ. అటువలె వానికౌఁగిటసుఖానుభవంబునఁ జొక్కియుండి యం
తటఁ గనువిచ్చి మేలుకొని తన్మహనీయవిలాసమూర్తి నా

దటఁబోడగాన నైతిఁబరితాపభరంబున నాఁటనుండి నే
నిటువలెనున్నదానఁ గృశియించు మజీవము వానిసొమ్ముగన్. 92

చ. మదగజవైరివంటి నడుమా కమలంబులవంటి కన్నులా
యుదనశశాంకువంటి మొగమా ముకురంబులవంటి చెక్కులా
మదనునివంటి చక్కఁదనమా మధురాధరవానియాపు నా
హృదయపటంబునందు లిఖియించిన కైనడిఁ గానవయ్యెడున్. 93

తే. ప్రాణసఖివైన నీకు దాపంగ నేల, విన్నవించితి నామదినున్న విధము
వానిఁ గన్నులఁ జూపి జీవంబు నిలుపు, మనుచుఁ గన్నీరు దొరఁగ దైన్యంబునొందె. 94

ఉ. అయ్యలివేణి దైన్యమున కార్తిఁ గలంగుచు బాష్పబిందువుల్
పయ్యెదకొంగునందుడిచి భక్తిమెయిన్ శిశిరోపచారముల్
సయ్యనఁ జేసి నెమ్మదివిషాదము దీఱఁగ నూఱడించి తా
నయ్యెడఁ గొంతసేపు హృదయాబ్జమునం దలపోసి నేర్పునన్. 95

శా. రంగుల్మీఱు పటంబునన్ వివిధవర్ణద్రవ్యముల్ గూర్చి సా
రంగాంకాననవ్రాసె ముజ్జగములన్ రాజిల్లు రాజన్యులం
బంగారంపు మెఱుంగు వ్రాఁతజిలుగుల్ పైపైఁ గళల్దేఱఁగా
శృంగారంపురసంబు వెల్లివిరియం జిత్రక్రియావైఖరిన్. 96

చ. కళలు వెలుంగు మోములు వికాసవిలాసముఁ జూపు కన్నులుం
జెలువము గుల్కు మేనులును జెక్కులపైఁ బ్రసరించు నవ్వులున్
దళుకులు చల్లు భూషణవితానముఁ గల్గి సజీవచిత్రముల్
నిలిపిన యట్లు వ్రాసె రమణీమణి నేర్పు వచింప శక్యమే. 97

ఆ. వ్రాఁతకాఁడు కర్త సేఁతకుఁ దాఁ గర్త, యనుట కిది విరోధమైన నేమి
సేఁతకాఁడు కర్త వ్రాఁతకుఁ దాఁ గర్త, యనుచుఁ జిత్రరేఖ ననఁగవచ్చు. 98

వ. ఇవ్విధంబునం ద్రిభువనంబులం గల్గు పురుషశ్రేష్ఠుల లిఖియించిన యప్పటంబు ను
షాసుందరి ముందట నుంచి యిట్లనియె. 99

చ. త్రిభువనవాసులై వెలయు దేవమనుష్యభుజంగకోటిలోఁ
బ్రభుతయు రూపసంపదయుఁ బ్రాజ్ఞతయుం గలవారి నెల్ల నే
ర్చి భగవతీమహామహిమచే లిఖియించితి నిప్పటంబునం
దభినవమూర్తియై తగిన యాఘనుఁ డెవ్వఁడు వీరిలోపలన్. 100

వ. అని మఱియు నిట్లని వివరింపం దొడంగె. 101

ఉ. దివ్యవిమానయానముల దివ్యసుగంధవిలేపనంబులన్
దివ్యలతాంతవాసనల దివ్యధునీజలకేళిలీలలన్

దివ్యవిలాసినీరతులదివ్యశరీరములన్ సుఖాత్ములై
దివ్యపథంబునన్ మెలఁగు దేవతలన్వివరించి పల్కెదన్. 102

శా. ఆనందాకరవైభవానుభవపురంభాద్యప్సరోనాట్యలీ
లానిత్యోత్సవుఁ బారిజాతకుసుమాలంకారహారుస్స్వర
స్థానావాససుఖోన్నతుం ద్రిభువనీసామ్రాజ్యసింహాసనా
సీనున్నిర్జరభర్తఁ జూడుమితనిన్ శీతాంశుబింబాననా. 103

ఉ. ఆహవనీయదక్షిణసమాఖ్యలచేఁ జెలువందిమంత్రపూ
తాహుతులన్ సరోరుహభవాదులఁ దృప్తిపహింపఁ జేసియ
వ్యాహతలీలసాధకజనాళికి సౌఖ్యములిచ్చుపుణ్యుఁడు
త్సాహగుణాసమానుఁడు కృశానుఁడితండిలు చూడుకోమలీ 104

వ. అని తెలిపి వారి యందు నాదరంబైన తదీయహృదయంబుఁ దలిసి శేషించినదిక్పాలక
దేవతాగణంబుల వేర్వేర వివరించెద ననుచు నిట్లనియె. 105

చ. అతులితధర్మవంతుఁడు కృతాంతుఁడనూనుఁడు యాతుధానుఁడా
యతశుభుఁడంబురాశివిభుఁడంచితదేహుఁడు గంధవాహుఁడు
న్నతమతి గుహ్యకాధిపతి నాగధరుండు హరుండు నంజుమీ
యితఁడు నితండితండితఁడు నీతఁడు నీతఁడు సుందరీమణీ. 106

ఉ. కాముని మించు సుందరముకంజవనాప్తుని గెల్చు తేజమున్
సోముని గేరు నెమ్మొగము శోభిలువాఁడలకల్పవృక్షచిం
తామణికామధేనుసహితంబగు సంపదలింటఁ గల్గుసు
త్రామునికూర్మినందనుఁడితండు జయంతుఁడు నీరజాననా. 107

శా. భారాంతస్స్పృహులైననిర్జరులపైపై సోఁకియోవ్వానినిం
డారంబై కొనునర్తనాభినయభావారంభసంరంభరం
భారంభోరుముహుర్ముహుస్తరళితాపాంగచ్ఛటామాలికా
సారంబానలకూబరుండితఁడు తత్సౌందర్యమీక్షించితే. 108

సీ. కంబుకంధరవీరుకమనీయానిరతయౌవనమదోద్ధతులుగర్వాంచితులు
సరసిజేక్షణవీరుసంగీతనృత్యవిద్యాధురంధరులుగంధర్వవరులు
కుటిలకుంతలవీరుఘుటికాంజనాదిక్రియాసుసాధకులు విద్యాధరేంద్రు
లమృతాంశుముఖివీరుసుమహితాష్టవిశేషసిద్ధిప్రసిద్ధులుసిద్ధవిభులు .
తే. గరుడకిన్నరరుద్రకింపురుషసాధ్య, యాక్షరక్షోభుజంగగుహ్యకులువీరు
నీకటాక్షాంచలంబులు నిగుడఁ జేసి, కలనవీక్షింపు మోరాజకీరవాణి. 109

వ అనిపలికి యనంతరంబ పాతాళలోకనివాసులప్రవిసపటంబుఁ జూపి యిట్లనియె.

మ. భవనాలంకృతనూత్నరత్నరుచిసంపన్నంబు రాజీవకై
రవకల్హారమరందపానమధుపవ్రాతస్వనోదారభో
గవతీతీరమనోహరంబఖిలభాగ్యశ్రీనివాసంబునై
ప్రసరంబొందిన యట్టిలోకము గదా పాతాళ మబ్జాననా. 111

వ. తద్భువననివాసులైన నాగపుంగవుల వివరించెదం గనుంగొనుము. 112

శా. పారావారవిహారికైన హరికిం బర్యంకమై ద్వీపశై
లారణ్యాంబునిధిప్రయుక్తమహనీయక్షోణికిన్నిల్వనా
ధారంబై యురగేంద్రలోకమునకుం దా సార్వభౌమాంకుఁడై
శ్రీరంజిల్లు ఫణాసహస్రకలితు న్శేషు న్విలోకింపుమా. 113

చ. అతులసుధాపయోధిమథనావసరంబున మందరాద్రిక
ప్రతిహతలీలనావరణపాశలతాకృతిఁ దాల్చి దానవా
హితులకు వాంఛితంబు ఫలియింపఁగఁ జేసినకీర్తిశాలి భా
సితసితదీర్ఘదేహు ఫణిశేఖరు వాసుకిఁ జూడుమీతనిన్. 114

వ. అని మఱియుం దక్షక కర్కోటక ప్రముఖులైన చక్షుశ్శ్రవశ్శ్రేష్ఠుల రూపనామం
బులు చక్షుశ్శ్రవంబులకు గోచరంబుగా దృష్టంబును శ్రుతంబును గావించిన దదీ
యరూపనామంబులు వేదాంతసిద్ధాంతప్రకారంబున నాత్మకు వేఱై యస్థిరంబగుట
యు దదీయముఖచిహ్నంబులవలనం దెలిసినవై తదనంతరంబ మర్త్యలోక పురుష
పరిస్పృహులం దెలుపందలంచి యిట్లనియె 115

చ. శుకపికశారికానినదశోభితకేళివనాంతరంబులన్
వికసితపద్మకైరవనవీనసుగంధసరోవరంబులం
బ్రకటసువర్ణగేహములభద్రగజేంద్రతురంగమాదులన్
సకలసువస్తుసంపదలసౌఖ్యదమై తగు మర్త్యమంగనా. 116

వ. ఏతద్భువనంబునం గలుగు రాజశేఖరుల నాలోకింపుము. 117

చ. నిజగజనాథయూథపదనిర్దళితోద్ధతవైరిపార్థివ
వ్రజచతురంగసైన్యుఁడు విరాజితరత్నవిభూషణప్రభా
విజితవిభాకరుండు పరవీరభయంకరఖడ్గవిస్ఫుర
ద్భుజుఁడు కళింగభూభుజుఁడు తోయరుహాననవీఁడె చూడుమా. 118

చ లలితవసంగకోమలవిలాసలతాపరిణద్ధచందనా
మలమలయాక్షమాభృదసమానసుగంధవిశేషశీతలా
నిలవిలసద్గవాక్షచయనిర్మితహర్మ్యవిహారిపాండ్యుఁడీ
యలఘునిఁ జూడవమ్మదరహాససుధారసరంజితాననా. 119

శా. గంధేభేంద్రసమానయాన తెలియంగాఁ జూడు వీనిం జతు
ష్కంధిప్రాన్వత మేదినీవలయవిశ్రాంతప్రతాపాబ్జినీ
బంధుం యుద్ధకృశప్రసిద్ధబలవత్ప్రత్యర్థిరాజన్యని
ర్బంధుం సాంబశివార్చనానుగుణసంబంధుం జరాసంధునిన్. 120

శా. వాదంతిన్యగదంతిగాఁ గొని సహస్రాక్షుండు యుగ్మాక్షుఁడై
మోదం బొప్పఁ గరగ్రహించు గతిఁ బెంపున్సొంపు సంధిల్లఁగా
వేదండోత్తమవాహుఁడై వెలయు నీవీరుం బ్రభాభాసమా
నాదిత్యుం భగదత్తుఁ జూడుము నితంబాభోగ హేమాంశుకా. 121

శా. ప్రాజ్యంబై తగు కౌరవాన్వయమునం బొల్పొంద జన్మించి సా
మ్రాజ్యం బేలు సుయోధనుం దెలివి మీఱం జూడు మొక్కింతది
వ్యజ్యోతిర్మయసాధనున్విహితబాహాదండకోదండదం
డజ్యానిర్యదఖండచండతరకాండప్రోద్భటాయోధనున్. 122

ఉ. తోయజగంధి చూడుము విధూతతమోగుణదివ్యతేజుఁడై
ధీయుతమూర్తియై వసుమతిన్విహరించు పయోజబాంధవుం
జేయితఁ డంచు నెంచఁ దగు శ్రీవిభవుం గుమనున్మహానిరా
ధేయుని దానశౌర్యవిధేయుని విష్ణుభాగధేయునిన్. 123

సీ. జయము చే ధర్మనిశ్చయము చే వైభవోదయము చేఁ దగువాఁడు ధర్మజుండు
దిటము చే భుజబలోత్కటము చే రణజయార్భటము చేఁ బెంపొందుఁ బవనజుండు
యుక్తి చే విబుధానురక్తి చే వరబాణశక్తి చే నధికుండు సవ్యసాచి
బుద్ధి చే నతులప్రసిద్ధి చే భాగ్యాభివృద్ధి చేఁ బొగడొందు నవలయునకులుఁ
తే. వసుమతీరసపసుకుమారసమనోహ, రాసతారుండు సహదేవుఁ డంబుజాక్షి
వీరలేవురు పాండవవీరవరులు, పెంపు సొంపారనిటు విలోకింపవమ్మ. 124

చ. సుమహితధాళధళ్యరుచిసుందరకోమలవిగ్రహంబుపై
నమలతరేంద్రనీలనికరాసితవర్ణఘనాంశుకంబుతో
నమరిననీలమేఘురజతాచలరాజముఁ బోలె రేవతీ
రమణునిఁ జూడవమ్మ బలశాలునిఁ గోమలపాటలాధరా. 125

సీ. లలితరేఖాత్రయీకలితకంఠమువాఁడు ఘనశవిస్తారనేత్రములవాఁడు
ఆజానులంబిబాహావిలాసమువాఁడు కమనీయనీలాలకములవాఁడు
హారశోభితవిశాలోరస్థలమువాఁడు తరుణారుణాంఘ్రిపద్మములవాఁడు
మహనీయనీలకోమలశరీరమువాఁడు నవదరస్మితసుధాననమువాఁడు
తే. ఘనసకల్యాణగుణవిశేషములవాఁడు, మదనశతకోటిసౌందర్యమహిమవాఁడు
దేవకీనందనుఁడు కృష్ణదేవుఁ డితఁడు, వనితగనుఁగొమ్ము నేత్రోత్సవంబుగాఁగ. 126

మ. త్రిజగన్మోహనరూపసైభవుని సాంద్రీభూతకీర్తిం బ్రతా
పజయాధిక్యు ఖరశికామినీకుచతటీపాటీరముద్రాకరాం
బుజునిం గంఠవిలంబమానవిలసన్ముక్తామణీమాలికా
ప్రజుని న్మారటకృష్ణమూర్తి యనుని ప్రత్యక్ష్యమ్మునీక్షింపుమా. 127

ఉ. చక్కనివారిలో మొదలిచక్కనివాఁడగు నింద్రికన్ననుం
జక్కనివాఁడు బన్నగు సంపదఁ దాతను బోలువాఁడు పెం
పెక్కనకీర్తివాఁడు కమలేక్షణశాస్త్రుఁడు శంబరారికిన్
మక్కువనందనుండితఁడు మానవతీ యనిరుద్ధుఁ జూడుమా. 128

అని యివ్విధంబున నవ్వనిత యవ్విలాసినీతిలకం బనకు భూలోక పురుషపుంగవుల
వేర్వేఱ వివరించుచు ననిరుద్ధకుమారపర్యంతంబును జూపు నప్పుడు. 129

సీ. అంగవంగకళింగబంగాళనృపులపై సారంగగతులచేఁ జౌకళింప
గౌళనేపాళపాంచాలభూభుజులపై నంతటిల్లతోఁ ఖననసుఁగించి
మగధమత్స్యవరాలు ముద్రనాయకులపై మత్స్యపులు మనిగిడి
గూడదవన్పృష్టిభోజాంగక శ్రీజైపై యాల శేఁటిదాఁ ... కవుచూపి

తే. మత్రి నుగోపాలదేమన్నగులమీఁద, ... కోలంగతి దాఁకిమిట్టితిరిగి
వ్రాలి యనిరుద్ధునందుఁ గ్రొవ్వాఁడిచిలుకు, ముకికిపైనా ... కంఠి వెళుకుఁ జూపు.

చ. కనుగొనఁ గా నెజల్లుమనెఁ గైనవలోచనగుండె దేహము
న్ననుబులకించెఁ గన్నులజలంబులు జాలయి పాఱె మోమునం
బెనఁగొనిదైన్యరేఖ వనితగతింగరఁగెన్మనంబు మ
న్ననువడియున్న తాపశిఖిప్రజ్వలనానమునొంది వింతయై. 131

ఉ. కన్నుల ఱెప్పఁగనివి కాసఁబుఁ జూపునుమానముద్రతో
నున్నమొగంబు నిశ్చలితనొప్పు శరీరము గాఁ బటంబుపై
నున్నవిలీల వ్రాసిన ప్రియుంగని సొక్కినఁ దానునట్లయై
చిన్నెలుదక్కియుండె సఖి చేసినజంత్రపుఁ బొమ్మకైవడిన్. 132

తే. అతనిలావణ్యసరసియందతివచూపు, నిండుకొని బాసలయ్యెను గండుమీలు
నప్పతిలిగుంపులయ్యె నీలోత్పలములు, పాగుకొని మూఁకలయ్యెఁ బుష్పంధయములు.

ఉ. చూచుఁ జలించి పైఁబడఁగఁ జూచుఁ గుచంబులనొత్తిపట్టఁ గాఁ
జూచు నఖాలిమైఁ జెనకఁ జూచుసుధాధరబింబమానఁ గా
జూచుఁ గవుంగిటం బెనఁగఁ జూచుఁ గపోలము ముద్దు పెట్టఁ గాఁ
జూచులతాంగి యమ్మదనసుందరరూపముఁ జూనిభాంతితోన్. 134

వ. ఇత్తెఱంగున నక్కోకపచలనరుచిరావలోకనంబులు పరమశాంతుని హృదయంబు వంబోలె దత్సౌందర్యలహరీమగ్నంబై యానందలహరిం దేలుచున్న నెచ్చెలులను మన లించి సంభాషక తనూభవ ముఖాంబుజంబున నిలిపి యిట్లనియె. 135

ఉ. వీఁడుగదమ్మ నానిదురవేళ ఘటించినవాఁడు కౌఁగిలీ
వీఁడుగదమ్మ పంచశరవిద్యలు చూపినవాఁడు తొయ్యలీ
వీఁడుగదమ్మ నాహృదయవిత్తము నాచినవాఁడు ముగ్ధలీ
వీఁడుగదమ్మ యీవిరహవేదనఁ గొల్పినవాఁడు నెచ్చెలీ. 136

క. నిన్నుండి పవనిమాపనుఁ, గన్నులఁ జూపంగఁ గలిగెఁ గానేటికినో
క్రొన్ననఁబోఁడి కోనేబుణ, మెన్నికనంబులకునైన నెనఁగంగలనే. 137

వ. మేఘాగమనంబునకు నెదురుచూచుచున్న మయూరంబు విధంబున సంపూర్ణపూర్ణిమా చంద్రబింబోదయంబుఁ గోరుచున్న చకోరంబు వడి, స్వాతివర్షంబు నపేక్షించుచున్న మౌక్తికశుక్తిచందంబున, హృదయంగమాకారుండైన యీరాజకుమారుతోడిసంభోగంబునకు నాహృదయంబు నిరంతరవ్యాపారంబై యభిలషించుచున్న యది. దురంతంబైన విరహపారావారంబు నీఁదనశక్యంబుగాక మునుంగుచున్న నాకుం దెప్పవిధంబున నాభాగ్యవశంబున నీవు సంఘటించితివి. ఏయుపాయంబుననైన నీవు వానిం దెచ్చి మామకమనోరథం బీడేర్చి ప్రాణదానంబు సేయవలయు నిది యనుచితంబని విచారించెదవేని నాకర్ణింపుము. 138

సీ. కలలోనఁ గన్నవార్తలకింతవలవంతకేమి కారణమని యెంచుకొంటి
నాయున్కిఁ గనుఁగొన్న నాసాటివారిలో నిది లాఘవంబని యెంచుకొంటి
మదిలోని మాట మఱచియుండెదఁ గాక యెంతలేదని బుద్ధి నెంచుకొంటి
గుఱుతెఱుఁగని వానికూర్మి కాశించిన నేమిఫలంబని యెంచుకొంటి

తే. నేమి సేయుదు వానిక మనోజ్ఞ, వదనపూర్ణేందుచంద్రికావ్యాప్తిఁ జంద్ర
కాంతరత్నంబుకైవడిఁ గరఁగియున్న, భావమున ధైర్యమింకెనఁ బాదుకొనదు. 139

ఉ. కావునఁ బక్వబింబఫలకాంతులఁ గేరుచుఁ దోఁచువానికె
మ్మోవిసుధారసంబు మది మోహము దీఱఁగ నానకుండిన
న్భావభవజ్వరజ్వలనబంధురతీవ్రశిఖాకలాప
తాపహమైన నాదుహృదయవ్యథ దీఱునె యెన్నిభంగులన్. 140

మ. కలికీ మాటలు వేయునేమిటికి నీకార్యంబుతో వానితోఁ
గలయన్ భాగ్యము గల్గకున్న విభునిం గాఁ జేయుమీ వీని రాఁ
గలజన్మంబున నంచు బ్రహ్మకు నమస్కారంబుఁ గావించి యా
వ్వల దేహాంతరతీవ్రలబ్ధికుచితవ్యాపారముం జేసెదన్. 141

తే. అనుచుఁ జెలిపల్కు ఖేదవాక్యములతోన, వేఁడినిట్టూర్పుగాడ్పులావిర్భవించె
నూరుపులతోన కన్నీరులేఱులయ్యె, నశ్రుపులతోన పరవశంబయ్యె మేను. 142

తే. అతివ గురనష్టఁ గనుఁగొని యాత్మఁ గలఁగి, యువతి విశదతదీయాంగ ముపచరించి
యనుగుణంబైన మధురవాక్యముల మనసుఁ, జల్లఁజేయుచు నుండె నా సమయమునను.

వ. అని శుకుండు పలికిన విని తదనంతరవృత్తాంతం బెట్లయ్యె నెఱింగింపు మనుటయు.

చ. చతురవిహారవారమణి సాంద్రలసద్భుజమధ్యమధ్యని
ర్జితమృగరాజరాజసరసీరుహమిత్రసునేత్రనేత్రశో
భితవసుభద్రభద్రగజభీతిహరాదరభావభావజా
హితమతివాసనాసవమణీద్ధరుచిస్ఫుటకేశకేశవా. 145

క. దురితపరితాపపరిహర, చరితాభరితాదరాత్మ శంకరహృదయ
స్ఫురితహరిదశ్వకోటి, స్ఫురితాస్ఫురితారినినదసంశ్రుతివినుతా. 146

భుజంగప్రయాతము. మహామంగళాకారమాస్నేహమోహా
సహోభూధరోత్సాహవారాహదేహా
గుహాత్రజ్ఞసాంచిత్యఘోరాఘదాహా
మహామంగళాద్రిప్రమాపత్సుగేహా. 147

గద్య. ఇది శ్రీమంగళాచలనృసింహకృపాప్రసాద సంప్రాప్తవిద్యావైభవ కనుపర్తిరాయనమంత్రితనూభవ సుజనహితకృత్యైక నిత్యాబ్బయామాత్య ప్రణీతంబైన యనిరుద్ధచరిత్రంబను మహాప్రబంధంబునందు ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు.

అనిరుద్ధచరిత్రము

తృతీయాశ్వాసము.

వక్షస్సై జయంతి
శ్రీవనితాకౌస్తుభాదిసంగావిలా
సాహాయ్యవక్షస్థలభువ
నావనసంప్రేక్షణమంగళాచరణా. 1

తే. అవధరింపుము శౌనకముండాదియైన, మునివరేణ్యులతోడ నిట్లనియె సూతుఁ
డా పరీక్షిన్మహారాజునాదరమునఁ, జూచి విజ్ఞాననిధియైన శుకుఁడు పలికె. 2

వ. అంత. 3

సీ. వినతాతనూజాతనకరాసంప్రాప్తనిజపితానురాగవిస్తారమునఁగ
నమరదిగ్గంధినాయకసమర్పితఫుల్లహల్లకమాల్యశ్రీభ్రాంతమునఁగ
సమరసన్నాహరక్షశ్ఛటావిదళన కోపాగ్నికీలాకలాపమునఁగ
సితాబ్జలతాంతవాసితమహోబిలేశ పవమానమునకురుగాఢశ్రీయనఁగ
తే. భాపరిగ్రహణార్థసమీపవర్తి, గంధవహబంధుతేజఃప్రకాశమనఁగ
నస్తశైలాగ్రమున భాస్వదరుణదీప్తి, మండలంబయ్యె మార్తాండమండలంబు. 4

చ. ఇనుఁడు కరంబులం బొదివి యింపుగ సంగము మాచరింపఁబ
ద్మినివదనంబునన్నగవు మూఁడవికాసవిలాసమూనిలో
ననద్రసముబ్బ సాక్షిన నయనంబులు మూయుము నిప్పుడెంచెనో
యనసుమ ... వించెదవనాంతమునందుఁ బయోజషండముల్. 5

వ. ఇనునకుఁ బద్మినీకువలయేక్షణ సమముడనంత మాపమె
తను నెడఁబాసి యెంతవరతో వనినొందునొ నాల్గుయామముల్
చనినపునస్సమాగమము సంఘటనంబని తెల్పుచుంచుఁ దాఁ
బని చెసకన్నుపాంతతగవిస్తుట ... పేరిదూతలన్. 6

క. కమలినిపయిఁ గూరిమి చే, రమియించెం గాననపుచిరాహిత్యముగా
నమరందానమొనర్చిన, క్రమమునఁ గమలాప్తుఁ డపరకంధిం గ్రుంకెన్. 7

తే. అంబురుహసంభవాండగేహాంతరమున, దీపకంబైన భాస్కరదీపకళిక
యవలిదిక్కునఁ జేరిన యంధకార, బంధురంబయ్యె దశదిశాభాగమునను. 8

చ. అనయము జీవకోటికిభయంబుగ దాపలు గట్టి కొల్లఁ గై
కొన సెలవిచ్చెఁ జోరులకుఁ గూర్మి పరాంగనలన్ రమింపఁ గాఁ
బని చెవిటోపలిన్ బ్రవనబంధుఁడు లేనియరాజకంబుచేఁ
దనరఁ దమంబు చరించె వసుధాస్థలిఁ గటిపాలెగాఁ డొగిన్. 9

సీ. ఆదట దీరంగ నంభోజగంధుల బట్టువుగుబ్బలు పూఁదఁ బ్రొక్కి ప్రొక్కి
కోకకాంతలియింతఁ గుంభీంద్రయానలయధరపల్లవములు సానిమాని
ముచ్చటదీరంగ ముకురబింబాస్యల నిద్దంపుఁ జెక్కిళ్ల నివిరనివిరి
యభిలాషదనియంగ హరిమధ్యవేణుల మవ్వంపుఁ గొప్పులు గువ్వి గువ్వి

తే. యంధకారాఖ్యకామాంధుఁ డన్యసతుల, నలయికొనుచుండెఁ గాని దోషానుభవము
తెపనకరఘాత నెపమున దాఁపననుచు, నెటుఁగలేఁడయ్యెఁ దామసుండేమి యెఱుఁగు.

క. జీవనమె జీవనంబై, యీ విషమున నున్న సుమ్ము సేపచెసెనయో
దైవమని ఖేదమొందెడు, కైవడినమరేశ్వరాంగకరుణరవంబుల్. 11

సీ. పసనిరాకనుని శాసనమ్ము కమింటఁ బలుచినదె న్నెలపానుపనఁగ
గగనకేశునిమస్తకమున దిక్పాలురపుపూజచేసెనయట్టిపువ్వులనఁగ
దట్టమై తిరుగుచున్నట్టి ఖేచరకోటి ముత్యాలగొడుగులమొత్తమనఁగ
దమముగర్వమడంపదండెత్తురాజుముందరనడపంచుమూఁకయనఁగఁ

తే. గొరలిమయఁ బ్రొర్ధ్వలోకముల్లెలుపపింజ, పింజఁ గొన నేయుపుష్పాస్త్రవితతియనఁగఁ
గన్నులకుఁ బండువై తోఁచె గగనభాగి, మండనంబైన తారకామండలంబు. 12

సీ. అధిపలాలితలై న సాహ్వానపతికలునలుకదీర్చనకలహాంతరితలు
పనులింక లుగోపుమవాసకసజ్జికల్పతిపంచకలువిప్రలబ్ధసతులు
పొరుగూరవిభులున్న ప్రోషితభర్తృకల్ కలహించివిడనాడు ఖండితలును
ఘనులు వేగింపరాని విరహోత్కంఠితల్సంకేతగతి యభిసారికలును

తే. రమణసంభోగవిస్రంభములనొంది, దృష్టవిధి నాయికలు నిట్టులతిశయముగఁ
గుసుమయానందభావానుగుణ్యకేళి, విలసితంబైన యన్నిశావేళయందు. 13

శా. మందాక్షాంచలముగ్గ్రమించి పథభ్రాంతిన్ స్రోతస్సుల్ దాఁటెతె
న్నిందాభీతి మహాటవుల్ గడచి సొందెన్ బంకజాక్షీకోటి ని
స్పందేహాస్ఫురణన్ భజంగనివహత్సాంకేతికస్థానముల్
కందర్పుండను మంత్రదేవతసమాకర్షంబునంగా నయ్యెడన్. 14

ఉ. చీఁకటి వేళ సంచరణ సేయుచు నిక్కపులైనచోట్లన
ట్టాఁకల నిల్చుచుం జనుల యల్కుడుకో య్యనలోఁగియుండుచుం
గాఁక యుయూదుప్పలుస్సదనఁ గావిటకోటి భుజంగభావముల్
గైకొనియుండె నింగన [illegible] భుజంగినామముల్. 5

సీ. గళోత్పలంబులు దద్దిగాఁ [illegible] మొల్ల [illegible]మనుచుఁ
దమికొద్దినవ [illegible]బింబము గం[illegible] మొన[illegible]ంటనొక్కింతె మోపుమనుచు
గుబ్బచన్నులమీఁద గోరు తేర్ప [illegible] నేర్పుతో నొయ్యన నివ్వురుమనుచు
రతిసుమాళము ననాల్భటము గావిం[illegible] నిలుకి [illegible] చల్లఁ గాఁగలయుమనుచుఁ
తే. గాముకుల యందుఁ గాంతలు గికిగియుండి, యనురహస్యంబు బయలుగున నెడిభీతిఁ
గలసిరిబ్బంగి సాంకేతికము [illegible] యందు, జారకాంతలు మోప[illegible]త స్వాంతలగును. 16

ఉ. ఆసమయంబు వంగునయు ప్రయనైన ప్రభుప్రవక్షను
ల్లాసరసంబు మోమునఁ దో[illegible]ఁగఁ [illegible] నిరా[illegible]ంచు వి
శ్వాసముతో వెలోకులు ప్ర[illegible]ంసలు నేయుచుఁ గఁబూర్వ [illegible]సిం
హాసన మెక్కెఁ జంద్రుఁడు నిజాభ్యుదయంబు [illegible] ప్రసిద్ధగన్. 17

సీ. భూనభోంతరములఁ బూర్ణ[illegible]విం చు తమంబు [illegible]చ్చాటనంబు చేసెఁ
[illegible] మెలఁగు జీవంజీవవిహగ [illegible]దంబంబు నాకర్షణంబు చేసెఁ
గవగూడి చెలఁగు జక్కవల క్రీడావిలాసంబు [illegible] స్తంభనంబు చేసెఁ
[illegible]మన్యంబులఁ జెలువొంగు [illegible] వశీకరణంబు చేసెఁ
తే. నలిన [illegible]కి విద్వేషణంబు చేసెఁ, దక్ష [illegible] మారణము చేసెఁ
బొసఁగ వెన్నె[illegible]మంత్ర విభూతిఁ [illegible], మహి[illegible]సుధాకరమాంత్రికుండు. 18

సీ. జతనంబుతోఁ దేఁటిసంచిణీహాసము [illegible] దాస గానిగుడె [illegible]
గలు[illegible] వోరచల్ల గాలిని జీరులు పూసి రాస్నాన [illegible]
బెంపుమీఱు [illegible] వాహు [illegible]నమండి [illegible] వరదెలుప
నెమ్మిఁ గోవెలనిశా[illegible] దా[illegible]గములు కర్పూరవిడెమారిములాఁ డు సేయ
తే. సరణి కావాలు రంగుముగ్గు [illegible]లు, రహిగ నటి యించు చిలుక పేర్వాళి సక్కి
కెంజిగురు నైపు [illegible]నంకించుకొనుచు, మదను పాదుసహా దండుగ [illegible]నపుడు. 19

వ. అంత. 20

మ. చణబాహాబలశాలిమస్తకుఁ డుచంచచ్చంచరీకచ్ఛటా
గుణటంకారరవప్రచండసుమనఃకోదండసిద్ధాత్తదా
రుణచూతాంకురబాణముల్ బలెపె సక్రోధాత్ముఁడై మానినీ
మణిధైర్యంబను జోడు చించుచు మనోమర్మంబులం దూఱఁగన్. 21

మత్తకోకిల. మత్తకోకిలశారికాశుకమంజుమోహననాదసం
పత్తికిన్మలయాచలానిలపద్మశాత్రవచంద్రికో
దీప్తికిన్సుమసాయసాంద్రవిభ్రమద్భ్రమరస్వనో
త్పత్తికిన్మదినోర్వఁజాలక తల్లడిల్లుచునుండఁగాన్. 22

క. వగనొందుచుఁ జెలికత్తెలు, మృగమదఘనసారగంధమృదుకుసుమాదుల్
తగఁ దెచ్చి శిశిరవిధులా, మగువకుఁ గావింపనప్పుడుమఱియున్ దీయున్. 23

సీ. విభునికాఁగిటికిఁ బైవెలఁ జెందు మేనికిఁ జందనపంకంబు నందనేల
చందనంబునఁ గసుగందెఁగదా యని గ్రక్కునఁ బన్నీటఁ గడుగ నేల
పన్నీటి జలనఁ దాపంబు మించుటఁ జూచి చంద్రరజంబు పైఁ జల్ల నేల
చంద్రరజంబు చేజనియించెనకలంచు వెసఁ దాళవృంతములు వీవనేల
తే. తాళవృంతములను విడెదాఁకెననుచు, వగవఁగా నేల నేరని వైద్యకరణిఁ
దనుగుణ మెఱుంగఁజాలక తమకు సేయు, మందులకెమ్మందులౌ నరించిరిందుముఖులు.
తే. ఎన్నియుపచారములు చేసిరిందువదన, కన్నియును జాడ్యమునుబటికన్న మిగుల
బాధకములయ్యె దయలేని ప్రభువుతోడ, మందలించిన మనవుల చందమునను. 25

వ. ఇక్కరణి నప్పంకజాక్షి విరహాతిశయంబున నోర్వంజాలక పరితపించుటకు సఖీ
జనంబులు విచారమగ్నాంతరంగలై పుష్పసాయకు నుద్దేశించి యిట్లనిరి. 26

ఉ. తల్లి సమస్తభాగ్యనిధి తండ్రి దయాపరమూర్తి నెచ్చెలుల్
చల్లనివారు నీవు కడుఁ జక్కనివాఁడవు పొంకమైన నీ
విల్లుసమాధరింబరిష విల్లు మృదుత్వము నీగుణత్తినం
చెల్లునె మోహనాంగ నిను నేరికిఁ గోడువు మీనకేతనా. 27

చ. ఘనహరదేవునిం గెనకఁ బోయితి యుగ్రలలాటనేత్రశి
కిరదహనార్చులం గలసి కాలితివంతటనుండియైననుం
బరువును బీడ పెట్టనిక పౌరుష మేటికి లేదునీకుఁగా
పురుషులు రాజదండనముఁ బొందినయున్నె జమమానరే కదా. 28

వ. అనిపలికి సుధాకరు నుద్దేశించి. 29

సీ. కువలయంబులను గన్గొన్న చల్లనిచూపు కమలబృందములంటఁ గలుగదయ్యె
నలచకోరములపైఁ గలుగు దాక్షిణ్యంబు జక్కవగములంటఁ దక్కవయ్యె
సప్రాణవిభులైనసతులపై కనికరము నాథకాంతలయందు నాస్తియయ్యె
నిందూపలములపై నెనయు సౌహార్దంబు రవికాంతములయందు రహితమయ్యె
తే. బక్షపాతంబు మానవే పక్షమునను, రాజదోషాకరుఁడవు గా రామరామ
దానఁ జేసి సుమీ! నీదు మేనియందు, నంకమై నిల్చియున్నదయ్యపయశంబు. 30

క. పగలొప్పనిసౌమ్యతనై, జగమంబగునీకునింతచలమేటికరో
తగుపూర్ణకళానిధివై, మొగ మెఱుఁగనివాఁడవానసుమతిని సహజా. 31

వ. అని మలయపవను నుద్దేశించి. 32

శా. ఎంచం జెల్లనివాఁడవై రసులయందిష్టంబు పాటించుమం
బంచప్రాణములై మెలంగుదువు మాపైఁ గ్రాకి యుండిల్లు బా
ధించం జొచ్చితివిత్తెయొప్పనగునే యనిరుద్ధుస్వస్థానంబున
క్రింపం జెల్లునె నీకు నెంబుగద దాక్షిణ్యంబు మందానిలా, 33

న. అని పికశుకనికరంబుల నుద్దేశించి. 34

క. పికకులతిలకా యెందెడుమీ, శుకకోటీచేరెదలంగ నింతయతిమోహకమా
పికమా శుకమా యికమా, నికమా సుమమా గాత్రినాయమెఱయేచక్. 35

వ. అని పలుకుచున్న సమయంబునం జిత్రరేఖ యంగనుంగొని యుషాంగన తన మనోహరుం
డైన యనిరుద్ధుని సరససౌందర్య గాంభీర్యంబులు పలుమారుఁ బ్రస్తుతించుచు
నిట్లనియె. 36

ఉ. జౌనట పద్మవానిసరసాగరనామృతంబు నే
నానక యింకతాళఁగలనా లలనా కలనాదకీరసం
తానము సేయుకంతుమురిమాపదిరానదిరాపమయ్యెస
న్నానవిధంబునఁ దెగదనా యెదనాసుదనా భుఁజేర్చినన్. 37

వ. అనిపలికిన. 38

చ. విరహమునొందకమ్మవిభు వేగ నతోత్సవ్యంచినత్తునంచు నా
సరసిజగంధిమోగబలసంపదచేగినప్రచారయై
యరిగెననేకపట్టణసనాచతురాలయంబుస
త్వరవిభవంబునంగడచి తానటయేఁగుచుఁగొంచదవ్వునన్. 39

శా. కాంచెంగాంచనగాత్రిసౌధశిఖరాగ్రస్వర్ణసాంద్రాళికా
చంచన్నీలమణిప్రకల్పితకచప్రచ్ఛాదనత్తారకం
బంచోదంచితహృద్యవాద్యరవసంగద్యామపూజాళిస
త్కాంచిత్రామిత్రగురుస్తముంటసహస్రస్ఫారకద్వారకన్. 40

వ. కనుంగొని మనంబునఁ బెనంగొను ప్రమోదంబునఁ బ్రమాదంబగు విద్యావిశేషంబున
నన్నగరంబుఁ బ్రవేశించి సముంచిత ప్రాసాదశిఖా పురోభాగ మహోన్నత స్తంభా
గ్రవిరచిత దేదీప్యమాన దీపికాకదంబక ప్రతిబింబవిడంబితసాంద్ర చంద్రశాలాస్థగి
తపద్మరాగ మణిగణ పరంపరారుచిర స్ఫురణవలన నిశాసమయంబ య్యును దివాభా
గంబునం బోలెదృగ్గోచరంబగుతగియు సౌభాగ్యంబునను నాశ్చర్యంబునొందుచుం గ
లితకాంచనకనత్కవాట కమనీయ చతుర్ద్వార చారుతరప్రాకారంబును, మహోగ్ర

సాధనసమగ్రజాగ్రద్వీరభటసమూహ సమావృతంబును, రుక్మిణీసత్యభామాప్రము
ఖాష్టమహిషీషోడశసహస్రసుందరీసందోహమందిరామందసుందరంబును, బద్ధరాగ
వజ్రవైడూర్యగోమేధికపుష్యరాగ మరకతనీలముక్తాప్రవాళ ఖచితస్తంభకుడ్య వా
తాయనవితర్దిప్రదేశంబును, ప్రద్యుమ్నసాంబసంకర్షణసుధేష్ణాది కుమారవిహారసౌధ
యూథాభిరామంబును, సకలసౌభాగ్య లక్ష్మీనివాసంబునునగు గోపికావల్లభుమం
దిరంబునం గుశృంగారంబునకుసారంబును, విలాసంబునకువాసంబును, భోగంబునకు
యోగంబును, భాగ్యంబునకుయోగ్యంబును, స్తోత్రంబునకుఁబాత్రంబును నై,
సహస్రభానుప్రభాభాసమానంబగు ననిరుద్ధకేళీసౌధంబులోపలం బ్రవేశించియందు.

క. అలసకలోచనాకుచ, కలశయుగాన్వితనిరూఢగాఢాశ్లేషో
జ్జ్వలపులకాంకితదానవ, సలలితసురతప్రసంగజనితశ్రముఁడై. 42

సీ. బంగారుదివియకంబములపైనిరువంక దీపికాకాంతులు తేజరిల్ల
నమలమాణిక్యపర్యంకభాగంబునఁ బసింపుజాజిపూఁబాన్పుమీఁద
నొకకేలుతలక్రిందనునిచి రెండవకరంబూరువుపైఁ జాచియొత్తిగిల్లి
పరుపుపైముత్యాలసరులుకుప్పవడంగఁ దెలిదమ్మితమ్ముకన్నులు మొగిడ్చి
తే. పూఁతనెత్తావిగమ్మునఁ బొలయుచుండ, నూర్పులొక్కింతమురువులై యుప్పతిల్ల
నిదురవోవఁదశమున ననన్యయకుమారుఁ, గాంచెఁ దనగొప్పకన్నులకలవుదీఱ. 43

ఉ. మీసముతీరుఁ జూచి జిగిమేనిపటుత్వముఁ జూచి మోములో
హాసముఁ జూచి చేతులయొయారముఁ జూచి మనోజ్ఞరూపరే
ఖాసమలీలఁ జూచి యహహా యనుచుం దలయూచి ముందుదా
వ్రాసినభావ మెంచి తలపంచుకొనెన్ జలజాక్షి సిగ్గునన్. 44

వ. తదనంతరంబ. 45

మ. తనసమ్మోహనవిద్యచే జనులనిద్రాముగ్ధులం జేసి య
య్యనిరుద్ధుం గొని ఖేచరత్వమున నుద్యద్వేగయై యేగి బా
ణనిలింపాహితరాజధాని యగుశోణాఖ్యం బ్రవేశించి య
వ్వనజాతాక్షి యుషాలతాంగిసుమహత్సౌధముం జేరఁగన్. 46

వ. వచ్చుచున్నసమయంబున. 47

ఉ. ఎప్పుడువచ్చునో కువలయేక్షణ యాతనిఁ దోడుకొంచు నే
నెప్పుడుచూతునో సదమలేందునిభంబగు వాని మోము నా
కెప్పుడుగల్గునో యతని నింపుగఁ గూడెడుభాగ్య మంచు నా
కప్పురగంధి తాపమునఁ గంటికి నిద్దుర లేక వేఁగుచున్. 48

ఉ. నావెతచూడలేక కరుణాపరురాలగు చిత్రరేఖ దా
నావిభుఁ దెత్తునంచు నకటా పరభూమికి సాహసంబునం

బోవుచునుండె నా కొఱకుఁ బోయిన కార్యము నిర్వహింపరో
దేవతలార నాదిగులు దీఱఁగ మీకు నమస్కరించెదన్. 49

వ. అని తలంచుచు. 50

తే. తరుణి యిబ్భంగిఁ గుసుమకోదండచండ, కాండనిర్భిన్నహృదయ యై కరఁగుచున్న
యవసరంబున రతిమనోహరకుమారుఁ, దెచ్చి పానుపుపైనుంచె మచ్చెకంటి. 51

వ. అప్పుడు. 52

చ. హృదయము ఝల్లుఝల్లుమన నెంతయు విస్మయమంది చూచి పెం
పొదవిన భ్రాంతిచేత నిది యుంగలగాదు గదా యటంచు న
మ్మదిఁ దలపోయుఁ బ్రౌఢుఁడగు మారుఁడు చేసిన యింద్రజాలమో
యిదియని యెంచుఁ బర్వరజనీందుముఖీ ఘనమోహితాత్మయై. 53

వ. అంత. 54

క. తెలివొంది చిత్రరేఖా, కలవాణిం గౌఁగిలించి కన్నులహర్షా
స్రులు జడిగురియఁగఁ దనువునఁ, బులకాంకురముల్ జనింపఁ బొంగుచుఁ బలికెన్. 55

ఉ. ఈసుకుమారమూర్తి నిపు డీవసుఁ దెచ్చితి ప్రాణదానముం
జేసితి నీకు మేల్ దలఁ జేయఁగ నేర నమస్కరించెదన్
నీసుగుణంబులీ నెనరు నీయుపకారము ముజ్జగంబులన్
వాసికి నెక్కు నీకథలు వర్ణితమయ్యెడుఁ గాక కోమలీ. 56

క. అని పలుకుచున్న బాలిక, వినయోక్తులఁ గారవించి వేడుకతోడం
జనియె నిజమందిరమునకు, వనజాననయుం దెనిచటి పాన్పులమీఁదన్. 57

ఉ. లేమ పటాప్పళోనిగుర లేచిన పిమ్మట నన్నుఁ గన్నులం
జూచి మనోనురాగమున సొక్కి కవుంగిట గారవింపఁ గాఁ
జూచున లేక నామమతసుద్దయె యుంగమిఁ జేసి వింతయై
తోఁచుచునుండునో యితని తోన పుడే మనివల్కు దాననో. 58

మ. అని చింతింపఁగ నిద్ర మేల్కొని యతం డాకర్ణవిశ్రాంతమో
హననేత్రాంబుజముల్ గనికొనుచు నాసక్తిఁ గావిచ్చి చూ
చిన యాచూపు మనంబున న్దగిలెఁ గించిన్మృగ్యకసన్నాభనభూ
ధనురుద్యత్కటకాముఖాంకకరసంధానప్రయోగాస్త్రమై. 59

ఉ. నాథుసుదర్శనంబువలన న్మదనగ్రహమోక్షమయ్యె బిం
బాధరకున్ సుదర్శనమహామహిమం బిటువంటి దేకదా
యీధరఁ దత్ప్రియోగమున నెల్లగ్రహంబులు నివ్వ నేర్పఁ ద
త్సాధకులైన మాంత్రికులు సారమెఱుంగుదురప్పుడిప్పుడున్. 60

గీ. ఇవ్విధంబున మేల్కాంచి యవ్విభుండు, ద్వారకాపురకనకసౌధప్రదేశ
చారుతరరత్నపర్యంకశాయి గాఁగఁ, దనుదలంచుచు లేచి కన్గొనెడునపుడు. 61

సీ. కాఁక లుదేరు బంగరుసలాక యనంగఁ గసటుహాసిన చంద్రకళ యనంగ
నదను బుల్కడిగిన యట్టి ముత్యమనంగ సానఁబట్టిన కాముశరమనంగ
మెలపుతో నిల్చిన మెఱుపుతీఁగె యనంగ ననకంబు పోసిక్రొన్నన యనంగ
జీవకళ గ్గలచిత్రరూపమనంగఁ బరువంపుఁబద్మపువిరి యనంగఁ
గరగు ననుబోసి మోహనాకారగరేఖ, యొసఁగ దీర్చిన శృంగారరసమనంగఁ
దనసమీపంబునం గున్న తరుణిఁ జూచి, మన్మథసమానుఁ డాశ్చర్యమగ్నుఁ డగుచు. 62

క. మొదలను నేవసియించిన, యదిద్వారకలోని వజ్రహర్మ్యము గాదా
యిదియేమి వింతయిపుడిది, పదముమాణిక్యఖచితసౌధంబయ్యెన్. 63

వ. అని విచారించుచు నవ్వరారోహ నాలోకించి. 64

సీ. పొలఁతి మోమున కుసంపూర్ణేందుబింబంబు వెలయని వాళి గావింపవచ్చు
కెంపాంగి మేనికిఁ జాంపేయపుష్పమువ్వరుసతో బడిసివై వంగవచ్చు
జలజాక్షి కురులకు జాతినీలంబుల నొగిదృష్టిపేరు గానుపవచ్చుఁ
గలకంఠకంఠకిదీనులకు శ్రీకారముల్ రక్షయంత్రములు గావ్రాయవచ్చు
నౌఁ యీ రూపవతికి రంభాదివేల్పు, చెలువలను డిగంపు బొడుతలఁ జేయవచ్చు
ననిన దోషంబుగలుగదీయగ్రమందుఁ, జూడ మెన్నఁడు నిట్టియొంటి సుందరంబు. 65

గీ. అనివిచారించు నెపఁగించి దనతాస్య, పద్మ మొంనకై ప్రేమబయాలుపఱుచు
కలికి నిడువాలు తెలుపుఁ గన్నులను బెళుకు, చూపులను జూచుచున్న యా సుదతి కనియె. 66

ఉ. ఎవ్వరిదాన వేకువలయేక్షణ యెయ్యది నీదు పేరు నీ
వెవ్వని మేలు దానవిపుడేమికతంబున నన్నుఁ దెచ్చితీ
విన్వరసౌధదేశమునకింతయుదాఁచక తెల్పునావుడున్
నవ్వును సిగ్గుఁ గూడ వదనంబున దాఁగిలి మూఁతలాడఁగాన్. 67

గీ. తళుకు వజ్రంపుటనలయందంబు గులుకు, ముద్దుగురుయు తేటముకురబింబములవంటి
చెక్కుఁ గవనిండి కెంపుల చెక్కడంపుఁ, గమ్మలను గ్రమ్మఁ బలికె నాకలికి యపుడు. 68

మ. ఇది బాణాసురువీడు శోణపురమాయింద్రారి మాతంత్రి పెం
పొదవన్నా కునుపాభిధాన మొగి నీ యొయ్యారిపుణ్ యూషన్వ
ప్నదశం గాంచిన దాన నై విరహసంతాపంబునం జెందన
మ్మదలీలన్నినుఁ దెచ్చెఁ బ్రాణసఖి శుంభద్యోగవిద్యోన్నతిన్. 69

ఉ. కన్నియఁగాని యన్యసతిఁగాను శరీరము నీదు సొమ్ముగా
మన్ననచేసి యేలుకొనుమా వినుమా యనుమాన బుద్ధినై

వన్నెలయించెదే నిరమణా యికి నేమను దాననిన్ను నా
కన్నులఁజూడఁగన్గొనఁగఁ దక్కఁగఁ గాఁగిలయట్లుగుణైనయోగముల్. 70

వ. అనిపలికి యక్కాంత చింతాసముద్రాంతర్మగ్నాంతరంగయై తలపోయుచుకొని యూరకుండె నప్పుడు. 71

సీ. తొలుత నాతనిరూపుఁ గలఁగన్న మొదలుగా మగుడ నవదినము లేయుగములయ్యెఁ
బటముపై నతనిరూపముఁ జూచినది మొదల్ గుణపుజాములే యుగములయ్యె
సఖి వానితోడి తేఁజనిన యంతట నుండి యరపిదపుగడియలే యుగములయ్యెఁ
దపవాతనతేఁడు నిద్దురలేచునంతకు నిముసములేక నిమిషములే యుగములయ్యె
తే. నతఁడు గౌఁగిటఁ గదియించునంతలోన, నుత్పలదళాయతాక్షి కొక్కొక్కక్షణము
యుగసహస్రంబులై తోఁచుచుండె నపుడు, వనిత తమకంబుఁ దెలుప నెవ్వరి వశంబు. 72

చ. పలుకులలోని ప్రార్థనలయూష్మలలోఁ గల తెంపు మోములో
వల వెలిచూపులోఁ బొడముచున్న నయూహములోని నంకుని
ముల్లఁ బొసఁగంచి యప్పుడన మోహముఁ దెంలయుసంతసించెఁ దా
వలపులమర్మము ల్దెలియవచ్చుఁగదా ఘనులైన వారికిన్. 73

వ. అప్పుడు. 74

సీ. అకలంకచంద్రబింబాననయూరు దేశంబుల వెంట సంచరణచేసి
కోమలాంగినితంబభూమండలమునను క్రమముతోడఁ బ్రదక్షిణములొనర్చి
మృగనేత్ర గంభీరమగు నాభిసరసిలో నవగాహనక్రీడ లాచరించి
గంధసింధురయాన కఠినకుచోత్తుంగ శైలాగ్రమునఁ బునశ్చరణ సలిపి
తే. పడఁతిమందస్మితసుధానుపానతనిమి, సత్త్వమున గాంచెఁ గాని పాంచశరిచూపు
లపుడు రావృత్తిమోక్షంబునంద వయ్యెఁ, గాముకులపుణ్యములు భోగకారణములు. 75

సీ. తనువులదిగుపాలు కనుదోయి వెలికపు తెల్లరాసులు తలఁబ్రాలు చేసి
తూరుదుండెములాడుతోడ పురుచిదీపకళికలు మంగళార్తులుగఁ జేసి
యలఁతఁ జిప్పిలు ఘర్మము పూర్ణజలము మొగ్గలగుంపుతో గుబానికములు చేసి
పాదివి మేనులఁదోఁచు పులకాంకురంబులు తుకలపుబాలపాలికలు చేసి
తే. సంప్రకాశించు మిహిరుఁ సాక్షి గాఁగ, బాలకన్యాని బద్ధపరిణయంబు
సర్గ గావించె మకరధ్వజనాథుఁ డపుడు, మదను దలపనన వింటియుఁ బలుకు 76

క. లలనామణికి ప్పుడుగు, బ్బలపొంగున బిగిసె రవికపక్కన బిగిలన్
జిలుకరహదారుగాహుతు, తలిరాకుపిఱంగివిసరు దాఁకననంగన్. 77

ఉ. రమణిం గౌఁగిలించి పయికిన్ రాఁదీయుచు గన్నవం
గమునీయాంగద హేమకాంచరశనా ఘంటారవం బుల్లసి

కముహూర్తంబిదియంచుఁ దెల్పుచుమహాకందర్పమాహూర్తికా
సమహాస్త్రాయసదండభిద్భవసుమాంచల్లోహయంత్రాకృతిన్. 78

ఉ. కాంచనగాత్రి ముగ్ధనగఁ గాంచికవుంగిటఁ గుబ్బలంటఁ గీ
లించి సుధాధరంబుఁ గబళించి హసింపిక పోలపాళిఁ జుం
బించి నమత్కరించి పులకించిక శీత్కరఁగించి మించి సా
త్కారించిక మన్ముఖించి కిలికించితసీరమించె వేడుకన్. 79

సీ. సుమరుచిరాంబరబంధనరిణంబు భేదించి ప్రౌఢాబలంబులవియుగఁ దోలి
ఘనకుచశైలదుర్గములగ్గలుపట్టి జఘనవసుంధరాచక్రమాఁగి
యూరూరుసంయుక్తతోరణంబులుగట్టి చతురుఁడై మధ్యదేశంబుఁ బొదివి
యంగాంగములు భుజాహంకృతిలోఁగొని యౌవనభండారమాక్రమించి

తే. సురతసంగతిజయలక్ష్మి సారిదిగాంచి, తరుణికౌఁగిలి నిజరాజధానిగాఁగ
నెలమి మన్మథసామ్రాజ్యమేలుచుండె, సిద్ధసంకల్పుఁడయ్యనిరుద్ధవిభుఁడు. 80

ఉ. చంచలలోచనన్సురతసౌఖ్యమునన్గరఁగించెనంచు న
ర్థించఁగ నేటికిన్వలపుఁ జేయరులోర్దజగంబు వారి మో
గ్గించెడివాని పెద్దకొడుకే యటఁ దర్కవిలాసవైఖరి
న్మించినయంతకిన్వలవనేరఁడొ తాఁ బలపింపనేరఁడో. 81

సీ. జలచరనేత్ర కన్నులవెరపింపు రాయెత్తినబిరుదాంక కోటఁ గలిపి
కార్ముకభ్రూయుగ కనుబొమ్ముంపుకే పట్టినవిల్లు నిష్ఫలముచేసి
లలితశుకాలాపములు సుజంతనలకే మావు చందంబు పోవఁదోలి
చెలఁగు పల్లవపాణి చేగద్దికలకెక్కి పాణంబు లడవులపాలు చేసి

తే. ప్రియుని సాహాయ్యమున విజృంభించుచున్న, వెలఁదితో విగ్రహింపన వేళ యనుచు
సమరరంగప్రచారంబు సన్న్యసించి, యంగజుఁడు కార్యమెఱిఁగి సమాశ్రయించె. 82

చ. నలచినపొందులై మనసువచ్చినచక్కఁదనంబులై భ్రమల్
కొలిపెడి యౌవనంబులయి కూరుములన్నిన క్రొత్తలై కళల్
దెలిసిన నేర్పులై కొదవలేక రమింపఁగఁ గల్గినట్టి యా
చెలువుఁడు నింతియుం బొలుతఁ జేసిన పుణ్యఫలంబు లెట్టివో. 83

గీ. అంత నానవపోషయానందమునఁ దను, సురతమున జయింపఁ బరిభవంబు
నొందియున్న యట్టి కందర్పువదనంబు, తెల్లవారినట్లు తెల్లవాఱె. 84

ఉ. చిందఱవందలై యసురసేనలు డిందమునన్భయాకులం
బందిపతంగపుంగవశతాంగరథాంగమహోగ్రధాటి నం
దంద యడంగినట్టులుదయాద్రికి నిరాకనడంగెఁ జీఁకటుల్
గొందులసందులం గుహలగుట్టలబుట్టలచాటుమాటులన్. 85

శా. ప్రాతఃకాలమహాబలాఢ్యుఁడు నిశాప్రత్యర్థివీరుం బరా
భూతుం జేసి సమస్తదిగ్విజయుఁడై పూర్ణోగ్రసత్త్వాప్తిగన్
ఖ్యాతిం గైకొనియున్న వేళ జయతూర్యంబుల్ చెలంగించిన
ట్లాతన్వాతఁ జెలంగెఁ గుక్కుటసముద్యత్కంఠనాదార్భటుల్. 86

వ. మఱియు నాసమయంబునఁ బ్రబుద్ధశుకీసమాఖ్యానారంబులం బరాఙ్ముఖులై మానవు ద్రిలుసహించి శిరస్సార తనుస్పర్శనంబులుగాక యుండ నేకశయ్యం బవళించియుండియును మకరధ్వజుండు మండలీకృతకోదండుండై ప్రయోగించు సుమశరాఘాతంబులం బొడము హృదయవ్యథలం బొరలుచుండియు నాభిమానికంబులం దెబ్బకోలు ధైర్యంబులు నుండియు సూరిసౌఖ్యంబులైన తామ్రచూడకంఠనినాదంబులు కర్ణకఠోరంబులై వినంబడిన నులికిపడి దిగులొందుచుఁ బంతంబులు విడిచి మనంబులు గరంగి సహానానిద్రాయాసపరివర్తితాభిముఖశరీరులై యొండొరులం గౌఁగిలించుకొని తమకపుఁగూటములం దనువుపునారంభంబున నవకాశంబులేని ప్రౌఢవిచారించి యొకరినొకరి సూటిపలుకుచు నిట్టూర్పులిగుడించి దంపతులున్నను నరవిందబృందంబులతోడ వికసితంబులగు హృదయారవిందంబులం దమకునామనిర్మైన యావ్వేళ చుంబనపరిరంభణనఖదంతక్షతాదివినోదంబులం బంకజాసనావర్తలంకజాసన రతిబంధసౌఖ్యంబులం జొక్కిన పాంచాలురునున్నను శారికాకీరమయూరకలకంఠకలహంసకపోతకలహంసప్రముఖంబులైన విహంగమనిసహంబులకు కల్పంబులు మనోహరంబులై వెలయు లవంగక్రముక చాంపేయపున్నాగ నారికేళ చందనమందార కదంబఖర్జూరాది మహీరుహంబులం బ్రశస్తంబులగు నుద్యానవనంబులవలనను దేవభూపాలమందిరంబులయందు కీర్తనంబులు సేయు వైణికమార్దంగికాది గాయకనికరంబుల జంత్రగాత్రంబుల సంకీర్ణంబులగు భూపాల దేవగాంధార మలహరి దేశాక్షి వసంత మంగళకౌశిక ప్రముఖ స్త్రీపురుషరాగస్వరగ్రామంబుల నభిరామంబులై గ్రమకముల కాదితాళంబుల మేళంబులగు సంగీతనాదంబులవలనను స్నానసంధ్యావందనాద్యనుష్ఠానంబుల నిష్ఠాగరిష్ఠులగు బ్రాహ్మణసమూహసంకీర్ణంబులైన జలాశయస్థానంబులవలనను గోపాలకులు నిజనామాంకంబులంకించి పిలుచుచుం గ్రేపులవిడుచు సన్నాహంబుల నంభానినాదంబులు సేయుచు హుంకారంబులతోడ వదనంబులెత్తి కర్ణంబులు నిక్కించి తమతమవత్సంబుల కేమరుచుండు ధేనువితానంబులవలనను దీర్ఘకాతరంగశైలాజాలంబులఁ ఘణిల్లుచు నినాదంబుల నరించు మరాళబలాకచక్రవాక జలకుక్కుటాది పక్షికదంబంబులవలనను వర్ణనీయంబై భువనమెల్లం బై ప్రభాతంబు వర్తించె నంత. 87

తే. గగనవీథిని వాహ్యాళిఁ గదలుపద్మ, బాంధవప్రభుముందరఁ బట్టుసూర్య
పుటము గొడుగు పసిఁడిగలప్రోవనంగ, నమరెఁ గెంజాయప్రథమదుగంతరమున. 88

మ. తమముం బాయఁగఁ జేసి రాగగుణముం దప్పించి సన్మార్గవ
ర్తిమతంబొప్పఁ దపంబు పెంపున ననర్ఘత్వముం గాంచి లో
కములెల్లం గనుఁగొం మసజ్జనమస్కారార్ఘ్యదానంబులం
బ్రమదంబొంది వెలింగె యోగికరణిం బ్రద్యోతనుం డయ్యెడన్. 89

వ. అప్పుడు. 90

శా. గోరుల్నాటిన గుబ్బచన్నులను జిక్కుల్వడ్డహారావళుల్
జారం జెమ్మటముద్దుఁ జెక్కులను బ్రస్తంభైన ధమ్మిల్లముం
దీర్ఘనిద్దురదేరు కన్నులు మనాతిం జూపన వ్వేళ నొ
య్యారంబుల్విభునాత్మఁ గ్గకొని యొమోహభ్రాంతి పట్టింపగాన్. 91

సీ. ఆకలంకరాజబింబాననంబులయందు నిమురతిమంబులు ముసురుకొనఁగఁ
దాంబూలరాగసుందరమైన మోవులు మొనపంటి నాటుల ముద్దుగులుక
వీడి చిక్కులువడ్డ వేణీభరంబులు జాతినీలంబుల చాయలీన
ఘర్మబిందువులచేఁ గరఁగిన మైపూఁత మృగనాభివాసనల్ బ్రబలుకొనఁగ

తే. నొకరొకరిఁ జూచునపుడు సిగ్గుటోరచూపు, దగిలియున్నట్టి ప్రేమబంధములు ముళ్లు
బిగువుగొలుపంగఁ బ్రేయసీప్రియులు కేళి, శయ్యపైడిగ్గి సమ్మదస్వాంతులగుచు. 92

క. కాలోచితకృత్యంబులు, లీలం గావించి సరసలేపనసుమనో
మాలాంబరభూషణజా, లాలంకృతగాత్రులగుచు నతిమోదమునన్. 93

వ. ఇవ్విధంబున నవ్వధూవరులు ప్రాణంబులకంటె నతిశయంబగు విశ్వాసంబుగలుగు చిత్రరేఖాముఖకతిపయపరిచారికాసహాయులై యితరజనంబులకెవ్వరికిం జేరరాని రహస్యమందిరంబున నిరూపప్రసక్తనంబుల నిచ్ఛానుగుణంబులైన సరససల్లాపంబులం జెలంగుచు, శృంగారవనవాటికల మెలంగుచు, సరసాహారానుకూలచందనకుసుమాదిభోగంబులం బ్రమోదించుచుఁ, గంజకైరవకల్హారకమనీయకమలాకరంబుల జలక్రీడావిహారంబుల వినోదించుచు, గ్రామ్యవేణుదారితఖల్లరీముఖేంద్రాణీజృంభితాదికరణంబుల స్త్రీపురుషరూపంబులఁ జిత్రించిన కేళిచిత్రపటంబు లవలోకించుటవలనఁ గూటములకుఁ గ్రొత్తటికంబు సంపాదించుచు ముచ్చటలం గలయుచు, సురతజనితశ్రమంబుల సొలయుచు, నిది రాత్రి యిది దినంబని తెలియనియ్యని మోహాతిశయంబుల దేహంబులు జీవంబులు నొక్కటిగాఁ దేలించుచు, దినంబులు క్షణంబులగతిం గ్రమించుచు నవాఙ్మనోగోచరంబైన యానందపారావారంబునం దేలుచుండి మఱియొక్కనాఁడు.

సీ. అలఁతఁ బాపెడు నవ్వులమృతంపుఁ దేటలచిలుకరింపుల ప్రేమతొలకరింప
వీనులనరసోఁకు వీక్ష్యంపుఁ దావులపలుకరింపుల మేను పులకరింప
సురతంపుటిరువుల సొంపు నింపుపిఱుందు చెంగలింపుల మేను దొంగలింప
విడిచియు విడఁ జాలకెడ తాఁకు సిగ్గు మోమోరసింపులయింపు దారసింపఁ

తే. గలికి తేలింపుఁ జూపులఁ గరఁగి కరఁగి, సొంపు నెయ్యంపుఁ జిన్నెలఁ జొక్కి చొక్కి
యిట్టిధంబున నాయనుఁ డిందువదన, యుపరిసురతిసుఖాంబుధి నోలలాడె 95

సీ. కెమ్మోవి విరుచులాన నిమ్మని విభు వేఁడుకొనినఁ గొమ్మ నియ్యాసకొలిపి యూన
నచ్చిననియ్యక పదనమిట్టటుఁ ద్రిప్పి యలయింపఁ గాఁగోపి మగ్గలించి
కరములఁ జెక్కిలిగవ యొత్తిపట్టి పంటను మోవిఁ గొని చుఱుక్కనఁగ నొక్కి
యిట్టులవెఁ జేయకు మెన్నటికిఁ గనని దట్టించి చెక్కిలి గొట్టునపుడు
తే. కంకణంబులరావంబు గల్లుమనియెఁ, జేతి యురవడి తాఁకునఁ జెల్లుమనియె
వల్లభుని మేనఁ బులకలు జల్లుమనియెఁ, గుసుమశరమూఁక నవ్వులు గొల్లుమనియె. 96

మ. నిచయాభావనటన్నితంబతటమోషిద్రత్నకించిచ్ఛల
త్కుచపాటీరరసార్తిపుర్ణజలబిందుస్వచ్ఛముక్తామణి
ప్రచయాంచత్స్వతనాభిరామసుమహోబాహాంతరంబై సుఖిం
పుచు మెచ్చెన్ రతిరాజనందనుఁడు తత్పుంభావసంభోగముల్. 97

సీ. విల్లెక్కుడించక వేసినమదనుండు తూపులు మాఱుకుం బెనపనులు నడప
సెగలచేస్రుక్కఁ జేసినమందపవనుండు వేలిమితో నెమ్మోని చెమట లార్ప
నుదుటుపె న్నెలకొఁక నుడుకఁ జేసినచంద్రుఁడె మఱి శైత్యోపచారములు సేయఁ
జెవులు గాసిలఁ గొదట్చెప్పినచిలుక లిమ్ముద్దుమాటలు పల్కి ప్రొద్దుఁగడప
తే. శుకకలాపప్రసూనాయకునిఁ గూడి, నిండువేడుక విహరించుచుండె నపుడు
మేలుగలిగి సుఖించెడి వేళయందు, భువిని బగవార లైనబంధువులు గారె. 98

క. ఎక్కువ లగుమక్కువలను, జక్కవ లనుబోలి యిట్లు సరసత నెలవా
ళ్లిక్కువలఁ గలిసియుండఁగ, నక్కువలయనేత్ర గర్భ మయ్యెడఁ దాల్చెన్. 99

తే. చక్రభావనచేఁ గాంచిక ద్విదనుఁ, బ్రాపుగలుగుటనో లేమిఁ బాపుకొనియొ
వెంఁదనదుమంతమాత్ర నేవిజ్ఞులఁగె, నహహ యనదుమంతపుఁ గట్ల కగినిజంబు. 100

మ. అసమాస్త్రుంపనుగాంక్షఁ బతినగర్భాయాసవిశ్వాసమం
త్రసముచ్చారణసేయ నాభివివరాంతస్సీమయందుండి సా
హసభావంబున నిర్గమించి సరణంబై యాఁడునీలాహిరీ
తిసరోజాననరోమరాజి చెలువొందెం జూడ విస్తీర్ణమై. 101

ఉ. మెల్లని కౌఁగిలింపులును మెత్తనిమాటలు లేఁతముద్దులుం
జల్లనిచూపులుం గులుకుఁ జల్లెడునవ్వులు నేర్పుగల్గి యుక్
జెల్లని హోమికత్తరవు సేయనికూటము లయ్యెభావముల్
వల్లభునందు వేఁకటి యెలంత నెంతయు నాఁటినాఁటికిన్. 102

సీ. ఉరువులై కొవలువల్ ప్రవ్వచన్నులు కరగ్రహణపరకొకవింత కాంక్షఁ జేయఁ
తెలిదమ్మిచాయలు దేరుచెక్కులు ముద్దుఁగొనుటకు నొకవింత కోర్కె నొడవ

నలుపుసొల్పులఁబలుకఁ బలుకులువీనులవినుటకు నొకవింతవేడ్క యొదవఁ
గమ్మనివాసనల్ గ్రమ్ము వాతెరతేనెలానుటకొకవింతయాసఁ గొలుప
తే. మెత్తనై మెఱుఁగెక్కిన మేనుగాఁగి, వింతకొకలింతముచ్చటసంతరింప
గర్భిణీరతజనితసౌఖ్యమునఁ జొక్కి, మండెనవ్వేళ యనుంశమండనుండు. 103
వ. అంత. 104
ఉ. మందిరపాలికాజనులు మానినిఁ గన్గొని గర్భభారమే
చందమునన్ఘటించెననిసంశయమున్భయమున్విచారమున్
డెందమునన్ జనింపఁగ వడింబఱ దెంచిరహాస్యరీతిసం
క్రందనవైరితోడ వివరంబున నిట్లనిపల్కిరత్తఱిన్. 105
చ. చెలఁగి భవత్తనూభవనిశాంతగృహాంతము పోతుటీఁగయున్
బొలయక యుండఁగాఁ చుకొని ప్రానికనుండఁగ నేమిమాయయో
తెలియఁగఁజాలమమ్మదవతీమణిగర్భభరంబుఁ దాల్చెని
న్నెళవుగృహంబులో పలునికమ్ముగా వివరింపఁ గాఁదగున్. 106
వ. అని విన్నవించిన. 107
ఉ. ఖేదము క్రోధమున్మదిఁ జిగిల్కొన బాహుబలాఢ్యులైన శక్ర
వ్యాదులఁ గొందఱన్గని యుపాంగన కేళిశరోగృహాంతరం
బాదిగ నంతటం గలయ నారసి యొక్కఁడుగామి మున్మదో
న్మాదతఁ జేసినట్టి ఖలు నాకసకుం గొనిరండు తీవ్రతన్. 108
క. అనిపలికిన రోషానిల, జనితస్ఫుటవిస్ఫులింగచయభాతినిలో
చనరక్తదీప్తులడరఁగ, దనుజులు వడి నేగుదెంచి తత్సౌధమునన్. 109
మ. అమలేందూపలవేదికాస్థలమునం దాసీనుఁడై యయ్యుషా
రమణీరత్నముతోడ నత్యనిపుణారంభంబునం ద్యూతసం
భ్రమకేళీరతినున్నపంచశరసామ్రాజ్యాధిపత్యప్రసి
ద్ధమనోజ్ఞప్రతిభాసమృద్ధు ననిరుద్ధుం గాంచి క్రోధాత్ములై. 110
మ. భయదాహంకృతిఁ జక్రముద్గరగదాప్రాసాదిహేతిచ్ఛటో
దయురుగ్జ్వాలదగద్ధగల్పి గుడనాదైత్యాలి విజృంభింపని
ర్భయుఁడై యాగ్రహవృత్తి నుగ్రపరిఘుప్రాంచద్భుజాదండుఁడై
లయకాలాంతకుభంగి వారలపయిన్ లంఘించి ఘట్టించుచున్. 111
చ. తలలు పగిల్చి కంఠములు దగ్రతఁ గ్రుంచి భుజప్రదేశముల్
నలినలిగాఁగ మోది నిటలంబులు వ్రక్కలు సేసి దంతముల్
డులిచి యురస్థలుల్ప్రదిపిడోక్కలుచించి భయంకరాకృతిన్
సలిపె రణంబు రక్కసులు చచ్చియు నొచ్చియు విచ్చిపాఱఁగన్. 112

క. హతశేషులుభయవిహ్వల, మతులై యేతెంచికదనమార్గముఁదెలుపన్
వితతంబుగనాజ్యాహుతి, నతిశయజాజ్వల్యమానమగువహ్నిక్రియన్. 113

వ. బాణుండత్యుగ్రరౌద్రముద్రాసమున్నిద్రనేత్రకోణుండును, సాహసాటోపధురీణుండునునై కదిసె నయ్యనిరుద్ధుండును, సమరసన్నద్ధుండును, భుజావష్టంభసమృద్ధుండునునై యతనితోడం దలపడియె నట్లయ్యిరువురును గంఠీరవంబులచందంబు, బెబ్బులులతెఱంగున, మత్తమాతంగంబులకైవడి, శరభంబులవిధంబున, గండభేరుండంబుల చాడ్పున, రోషావేశంబులు రెట్టింప, జయకాంక్షలు ముప్పిరిగొన, తర్జనభర్జనంబుల గర్జించుచు, నన్యోన్యముష్టిఘాతంబులను, బరస్పరపాదపార్ష్ణిప్రహారంబులను, నితరేతరమర్మభేదంబులను, బాహాబాహీయుఁ గేశాకేశియుం గాఁ బెనంగ, నయ్యిరువురకున్ రణంబు దారుణంబై చెల్లుచుండె నప్పుడా ఋశ్యకేతు నుద్దేశించి యశరీరవాణి యిట్లనియె. 114

క. యదువంశతిలకవీనికి, నిదిజయకాలంబుపెనఁగనేటికిహరిచే
నొదవునపజయమువీనికిఁ, గదియుశుభమునీకునచిరకాలమునందున్. 115

గీ. అనియె నమ్మాటవీనులయందుఁదగిలి, రిపుమహీరుహవిదళనోద్వృత్తిఁగెరలు
యదుకులాగ్రణియాగ్రహోదగ్రకరిని, నిష్ఠురాంకుశభూతమైనిలువరించె. 116

వ. అప్పుడు. 117

ఉ. బాహుబలోద్ధతిం బ్రళయభైరవుభంగిఁబరాక్రమించియ
వ్యాహతలీలవానిబెగడందఁగఁజేసియుఁగార్యమెంచిదే
వాహితుచేతఁబట్టుపడెనాహనుమంతుఁడుశక్రజిత్తుచే
నాహవభూమిఁబట్టుపడినట్లుప్రశాంతనిజోగ్రకోపుఁడై. 118

క. వనితాసంపర్కంబున, ననిరుద్ధునిరుద్ధుఁజేసెనరివర్గంబున్
వనితాసంపర్కంబున, ననిరుద్ధునిరుద్ధుఁజేయునరివర్గంబున్. 119

వ. ఇవ్విధంబున. 120

గీ. పట్టుకొనియాఁపుసేయించెబాణుఁడతని, నప్పుడుతద్భంగజనితఖేదాంధకార
భిన్నహృదయారవిందయైకేవలంబు, నయ్యుషాంగనసంతాపమందుచుండె. 121

సీ. వేకువఁగాంతిదప్పినచంద్రబింబంబువిధమునమ్మోము వెల్లఁబోయెఁ
బగలింటిసెగలచేసొగటొందుపూఁదీఁగవడువుననెమ్మేనువాడుచెందె
మునిమాపుజిగిఁదొలంగినతమ్మిఱేకులరీతిఁగన్నులదైన్యరేఖఁదోఁచెఁ
దగురేయిహిమమంటుతాంబూలదళములచెలువునచెక్కిళ్లుచెమటదోఁగెఁ

తే. జిన్నఁబోవుచుఁజెక్కిటఁజేయిఁజేర్చి, యాటపాటలపైవేడ్కలన్నిమఱచి
విరహసంతాపవేదనవేఁగుచుండె, నేమిచెప్పుదునయ్యుషాకోమలాంగి. 122

గీ. వీడుముఖకాంతిపసివాళ్లువాడుమేను, నెండుకెమ్మోవిబాష్పముల్నిండుకన్ను
లామనోవ్యథఁగనుఁగొన్నరామరామ, జగతిఁబగవారికైననుజాలిగాదె. 123

వ. ఇట్లుమనోహరాంగి విరహానలసంతప్తమానహృదయయైయుండె నంతనిక్కడ. 124

మ. అనిరుద్ధుండుపురంబులోపలనులేఁడాశ్చర్యమేమోకదా
యనుకొంచున్వసుదేవముఖ్యులువిచారాక్రాంతచేతస్కులై
యనుమానించుచుభృత్యకోటులనుశోధ్యస్థానముల్పోవఁబం
చినవారెందును గానమంచుమరలంజేరంగనిర్యత్నులై. 125

ఉ. తల్లియుఁదండ్రియున్బహువిధంబులఖేదమునొందుచుండఁగాఁ
బల్లవకోమలాంగియగుభార్యవియోగముచేఁగృశింపఁగా
నెల్లప్రజల్మదీయవ్యథలెంచివిచారమునొందుగోపికా
వల్లభుఁడంతయున్హృదయవారిజమందు నెఱింగియుండియున్. 126

క. కానున్నకార్యమయ్యెడు, నేనిప్పుడువీరితోడనిజముగఁదెలుపం
గానేలయనుచుమాయా, మానుషవేషుండుకార్యమతిచేనుండెన్. 127

వ. అని శుకుండు పలికెన నిన నటమీఁదటికథావృత్తాంతంబెఱింగింపు మనుటయు. 128

ఉ. అంశభవప్రకాండగమనాదరపండితపుండరీకమా
ర్తండదిశేభతుండభుజదండధృతాంబుజజాండభాండరు
ట్మండలమూర్తికుండలిపమండనచండతరైకకాండమా
ర్తాండరమేశరత్నమయకుండలమండితగండమండలా. 120

క. శ్రితరాజహంసయోగా, యతిదివ్యవిలోక నాథయాగమహితగా
శ్రితరాజహంసయోగా, యతిదివ్యవిలోక నాథయాగమహితగా. 13)

స్రగ్ధర. ప్రతాపవద్రిపుద్రుమప్రభంజనప్రభంజనా
క్రతుక్రియాచరిష్ణుమానిరంజనానిరంజనా
యతిస్థిరత్రిలోకభోగదాకరాగదాకరా
ప్రతిష్ఠితాంబుధిభ్రమద్ధరాధరాధరాధరా. 131

గద్య. ఇది శ్రీమంగళాచలనృసింహకృపాప్రసాద సంప్రాప్తవిద్యావైభవ కనుపర్తిరా
యనమంత్రితనూభవ సుజనహితకృత్య నిత్యాబ్బయామాత్య ప్రణీతంబైన యనిరు
ద్ధచరిత్రం బను మహాప్రబంధంబునందుఁ దృతీయాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

అనిరుద్ధచరిత్రము.

చతుర్థాశ్వాసము.

మత్పాదాంబుజజని
తామరకల్లోలినీషయశఃపూతనభో
భూమండలపాతాళము
హామహిమోదారమంగళాద్రివిహారా. 1

గీ. అవధరింపుము శౌనకుండాదియైనఁ, మునివరేణ్యులతోడ నిట్లనియె సూతుఁ
డా పరీక్షిన్మహారాజునాదరమునఁ, జూచి విజ్ఞాననిధియైన శుకుఁడు పలికె. 2

వ. ఇవ్విధంబున మాసచతుష్టయంబు గడచె నంత నొక్క నాఁడు. 3

సీ. యాదవవృష్ణిభోజాంధకాన్వయవీరకోటులిర్వంకలఁ గొలువు సేయ
శంబరాహిత సాంబచారుదేష్ణాదికుమారవర్గంబు నెమ్మది వసింపఁ
గవిబందిమాగధగాయకవ్రాతముల్వితతవాక్ప్రౌఢిసన్నుతులు నెఱప
హితబంధుజనపురోహితమంత్రినికరంబు కాలోచితప్రసంగములు నడప
తే. స్వామి సాహోపరాకు హెచ్చరిక యనుచు, వేత్రహస్తులు పలుమారు విన్నవింప
మహితరత్నవిభాసభామంటపమున, నెమ్మిఁ గొలువుండె నపుడు లక్ష్మీశ్వరుండు. 4

సీ. చిఱునవ్వుటమృతంబు చిలుకుచెక్కిళ్లపై నక్రకుండలకాంతి యాక్రమింప
ధవళారవిందసుందరమైనకన్నులనుల్లాసరసము రంజిల్లుచుండఁ
గౌస్తుభమాణిక్యకలితవక్షంబున వైజయంతీవైభవంబు మెఱయ
జిగిబిగిసొగసుచేఁ జెలువొందు నెమ్మేనఁ జర్చితచందనచ్ఛాయ దనరఁ
తే. చిత్రసింహాసనమున నాసీనుఁడైయు, పాంతపీఠికనుంచినయడుగుఁదమ్మి
నతనృపాలశిఖామణిద్యుతుల మెలఁగ, భువనమోహనశృంగారపూర్ణుఁడగుచు. 5

వ. ఉన్నసమయంబున. 6

సీ. హంసపీఠికయందు ననువొందు వల్లకీతంత్రులు వల్లికాతతులు గాఁగ
సుందరముఖపద్మమందస్మితచ్ఛవి సొంపారు పువ్వులగుంపుగాఁగ

రాజిల్లుతులసీపయోజాక్షమాలికల్ఫలశలాటులతోడి గెలలుగాఁగ
హరినామసంకీర్తనాలాపనినదంబు శుకశారికాపికస్ఫూర్తి గాఁగ
భసితలిప్తాంగరుచిసితప్రభలు నిగుడ, గహ్వరీభాగవిహరణగతి విలాస
జంగమాకారకల్పభూజంబు భాతి, నాకముననుండి విచ్చేసె నారదుండు. 7

చ. నయనయుగంబునందుఁ గరుణారసవృష్టి చెలంగ భూషణో
దయరుచిచంచలాలతవిధంబునఁ బెంపు రహింప సాధుసం
చయముఖచాతకంబులకు సౌఖ్య మొసంగ సభానభస్స్థలిన్
నయగుణశోభియై వెలయు నందతనూభవనీలమేఘమున్. 8

గీ. కాంచి యానందహృదయుఁడై కదియవచ్చు, సంయమీంద్రునిఁ గని లేచి సపరివారుఁ
డగుచుఁ బ్రేమమిల్లి కనకసింహాసనస్థుఁ, జేసి యర్ఘ్యాదివిధులఁ బూజించునపుడు. 9

క. శ్రీరస్తు కుశలమస్తు మ, నోరథసంసిద్ధిరస్తు నిత్య శ్రీమ
న్నారాయణభవతే యని, సారెకు దీవించి పలికె జలజాక్షునితోన్. 10

క. తలిదండ్రులన్నదమ్ములుఁ, గులసతులును బుత్త్రపౌత్త్రకోటియు నాప్తుల్
చెలులుం జుట్టములు నుభృ, త్యులుఁ బౌరులు సుఖులగుచు నున్నారుగదా. 11

వ. అనిన నమ్మునికుంజరుండు మందస్మితముఖారవిందుండగుచు నానందనందనున కిట్లనియె.

గీ. కమలజాత్మజ మీయనుగ్రహమువలన, వర్తమానమునందు సర్వము శుభంబు
భావికాలంబునకును శుభంబు నిజము, మీ యాగమనంబు నిదానమగుట. 13

చ. పరమమునీంద్ర మీచరణపద్మపవిత్రపరాగలేశ మె
వ్వరిగృహసీమనుం బొరయు వారి పురాకృతపుణ్య మెట్టిదో
గురుతము లన్నియుం దొలఁగుఁ దోఁచెనె భాగ్యము లెల్లఁ జేకురున్
నిరుపమమోక్షలక్ష్మియును నిక్కము గాలభియించు వారికిన్. 14

వ. అని మఱియుఁ దదీయమహిమానురూపంబు లగు మధురాలాపంబులు పలుకుచుండి
తదనంతరంబ, ప్రసంగవశంబున నిట్లనియె.

శా. అయ్యా మాయనిరుద్ధుఁ డెందరిగెనో యాకస్మికం బాటచే
నయ్యోచోటులఁ జూడఁబంచితిమి గోరంతైన వార్తలే
దయ్యె న్వానిఁ దలంచి మామక జనం బత్యంత చింతామయం
బయ్యెట్లున్నది సేయఁగావలయు కార్యం బానతీయన్దగున్. 16

మ. అని సంకృష్ణుని మోముఁ జూచి దరహాసాంచన్ముఖాంభోజుఁడై
మునినాథాగ్రణి పల్కె సర్వమునకున్మూలంబవై సాక్షివై
పెనుపన్నప్పఁగఁ గర్తవై పరుఁడవై పెంపొందియు న్నీవెఱుం
గని చందంబున నన్నుఁ గార్యమడుగంగా నెంతేన్యుంచనో. 17

వ. నీ వెఱింగినయర్థంబు విన్నవించెద నవధరింపుము. 18

సీ. శోణపురీశుండు బాణాసురుం డనాహతశౌర్యశాలి సహస్రబాహుఁ
డతనికూఁతురురూపయౌవనభాగ్యలక్షణ కళావతియుషాకన్యయొసఁగు
నాయింతికలలోన ననిరుద్ధుఁబోడ గాంచి మోహించిసంతాపమునఁగృశింపఁ
జెలిక త్తెయైతగుచిత్ర రేఖాంగనయాత్మీయయోగవిద్యానిరూఢి
తే. నింగి నే తెంచిశయ్యపై నిదురవోవు, వానిఁగొనిపోయియాచంద్రవదనఁగూర్చ
నతఁడుఁదత్కీలికించితరతిసుఖాబ్ధి, మగ్నుఁడైయుండె నితరంబుమఱచియందు. 19
ఉ. అంతటగర్భమయ్యెజలజాక్షికి నవ్విధ మెల్ల బాణుఁడా
చెంత మెలంగునంగ నలచేవిని దైత్యులఁబంపు వెట్టినం
బంతముతోడ వారదనుఁబట్టఁగ వచ్చినసింహశాబకం
బెంతయుఁదీవ్రతన్మదగజేంద్రముల న్విదలించు కైవడిన్. 20
వ. హతశేషులుపోయి విన్నవించిన నతండు. 21
ఉ. చంపిననాగ్రహంబున నిశాచరుఁడార్చి యెదిర్చి పేర్చినం
దెంపును బెంపునుంగలిగిధీరోనియుద్ధముఁజేసి చేసిని
ర్జింపఁగలేక దైవగతిచేననిరుద్ధుఁడువాని చేత బం
ధింపఁబడెన్ దశాస్యజఫణిప్రద రావృత రాఘవాకృతిన్. 22
వ. జంబూద్వీపంబునం గల్గువిశేషంబులం జూచుటకై విశ్వంభరాభాగంబునసంచరించి శోణనగరప్రాంతమార్గంబున స్వర్గంబునకుంబోవుచుండి యీయోగక్షేమంబువినుటం జేసి తెలియఁబలుక న్వలసె నిటమీఁదటికార్యంబు చతుర్థోపాయసాధ్యంబగుట మీచిత్తంబునఁ దోఁచియున్నదేకదా యథోచితప్రయత్నంబు సేయునది. మీకు నభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధియయ్యెడుఁబోయివచ్చెదనని గోవిందునిచేత నామంత్రితుండై నారదుండు యథేచ్ఛావిహారంబుననరిగె అప్పుడు ప్రద్యుమ్నతనూభవ క్షేమవార్తాకర్ణనంబునం బొడము మోదంబును దదీయపరాజయవృత్తాంతశ్రవణసంజనితంబగు ఖేదంబును దత్పరిపంథి సంహరణోద్రేకం బగురోషంబును ముప్పిరిగొనిహృదయంబులం గలయనల్లి ముఖంబుల నాక్రమింప యాదవసమూహంబులు ముకుందవదనారవిందంబవలోకించుచుండినవార లగుచుండి రప్పుడు పుండరీకాక్షుండు మంత్రిపుంగవుల నవలోకించి దండయాత్రకుఁ జతురంగబలంబు నాయితంబుగమ్మని నియోగింపుఁడనిన వారునుద్దండ దండనాయకులఁ బడవాళ్లనుం బిలిపించి తత్ప్రకారంబుఁదెలిపిన వారునుం దదీయ ప్రయత్న పరాయణులై యుండిరి. 23
క. భేరీధణంధణంధణ, భూరిధ్వానమునభూనభోభాగంబుల్
భోరుమనిమ్రోసె నాశా, వారణములు బెదరె నదరె వసుధాధరముల్. 24
ఉ. పాపయుతత్రిషష్ఠముశుభస్థితకేంద్రముకార్యపూర్ణదృ
గ్వ్యాపకముం గదాయనిశరాసనలగ్నముచంద్రహోరను

దీపితపుష్కరాంశగణుతించివిశేషముహూర్తమంచు నే
ధాపరిపూర్ణుడైనపసుధావిబుధుల్వినుతింపనయ్యెడన్. 25

సీ. అంతరాంతరనిబద్ధానూనఘంటికాఘంటఘాణంఘణంఘణారవంబు
సాంగసర్వోజ్జ్వలస్సైన్యసుగ్రీవమేఘపుష్పవలాహకతురంగభాసురంబు
ఘనపతాకాగ్రజాగ్రద్గరుత్మద్విపక్షిపక్షరుచ్యాభాసితాంబరతలంబు
చక్రవిగ్రహసంజనితనిర్ఘోషభగ్నదిశామతంగజకర్ణకుహర
తే. మహితశోచనకుర్వరీక్షాక్షరాంగ, మాలికోగ్రసహస్రారమండితంబు
నైనరథమెక్కి పుండరీకాక్షుఁడపుడు, కదలెశతకోటిసూర్యప్రకాశుఁడగుచు. 26

శా. ఖేలత్తాళతరధ్వజస్ఫురితమైక్రేంకారవత్కింకిణీ
మాలాజాలనిభాత్యుదాత్తగళశుంగస్ఫోటకోదగ్రమై
శ్రీలంబాల్పుశతాంగమెక్కియరిగెన్నారాయణుండుల్లస
త్కైలాసాచలసన్నిభప్రభలెసంగన్సంగరోద్యోగియై. 27

చ. నిరుపమపద్మరాగమణినిర్మితభూషణసంప్రయుక్తసుం
దరతరనీలవిగ్రహఘనద్యుతిపుంజముసేంద్రచాపవి
స్ఫురితపయోధరంబుగతిఁజూడ్కులకింపొనరింపమన్మథుం
డరిగెసమీనకేతనసమగ్రశతాంగపరాధిరూఢుఁడై. 58

క. కృతవర్మ్ముఁడుదేహాలం, కృతవర్మ్ముఁడుఖరకరపరిస్ఫుటసంకీ
కృతధర్ముఁడుభీకరరధి, కృతకర్ముఁడునగుమనరిగెఁగృష్ణునిమ్రోలన్. 29

ఉ. సాత్యకిచారుదేష్ణగదసాంబముఖుల్యదువీరులేగిరా
ద్ధత్యమునన్తురంగమమతంగజతుంగశతాంగసంస్థులై
హేత్యుదయద్దీధితిచ్ఛటలుహేళివిలాసమునాక్రమింపలా
లిత్యసితాతపత్రతరళీకృతచామరరాజమానులై. 30

సీ. చటులశుండాదండసంభూతపూత్కారపవనాహతినిమేఘపఙ్క్తిచెదర
రపుశ్రీయుదంతనిర్మలచాకచక్యకాంతులుపట్టపగలువెన్నెలలుగాయ
నై పాదఘట్టింకారఘోషార్భటివిఖేచరాంగనల్పతులఁగవుంగిలింపఁ
జరదభ్రవిభ్రమస్ఫురణావళికిఁబూనర్జనితపక్షాహార్యశంకవొడమ
తే. ఘంటికాకింకిణీమాలికాసమూహ, ఘణఘణంఘణకిణికిణికిణినినాద
తాళవృంతంబయానావధానములను, గంధబంధురసింధురఘటలునరిగె. 41

సీ. తేళ్ళభంగినిజౌకళించిచౌపుటములోపక్కమ్మడిపదినైదు నడికియడికి
పాతరకత్తెలసలెనిల్చియడుగులోనడుగుగానాట్యంబులాడియాడి
సమ్మరసారలతోఁదిగిఱ్ఱునఁగంతుదిక్కులనలయముల్దిరిగితిరిగి
యనిలంబురీతిఁజివ్వనఁదూఁగిధరణిపైఁబదములునిలుపకపఱచిపఱచి

తే. కలితవరింఖాముహుర్ముహుర్లుఠితభూష, రాగధూసరితామలరమ్యచికుర
సంచలవిధూతఖచరచేలాంచలంబు, లగుచుఁ గిహికిహీకార్భటి నరిగె హరులు. 32

భుజంగప్రయాతము.

భ్రమచ్చక్రనిర్ఘాతబాహుళ్యధాటిన్, క్షమామండలంబెల్ల సంక్షోభమందన్
సముత్తుంగరంగద్ధ్వజచ్ఛన్నకుంభ, స్తమోభిత్పథంబుల్ రథంబుల్గమించెన్. 33

శా. చిల్లాడంబులమీఁదటన్బిగువుకాసెల్జుట్టిపొంకంబువా
టిల్లన్వంకులుచెక్కి శూలములు నీటెల్ కత్తులుం గేళముల్
బల్లెంబుల్గొదలైనసాధనతతుల్బాహాబలోద్వృత్తిసం
ధిల్లందాల్చి పదాతికోటినడిచెన్ దిక్చక్రమల్లాడఁగన్. 34

చ. గొడుగులు ఫేనముల్ తురగకుంజరముల్ తిమినక్రసంచయం
బుడుగని వాద్యఘోషము మహోర్మిరవంబు పరిభ్రమింపఁగాఁ
బడుపటుహస్తిభాస్వదరిపట్టికలు సుళ్లును గాఁగ నెక్కుడున్
నడిశరచాపముల్గలిగి వాహినివాహిని లీల నేఁగఁగన్. 35

గీ. క్షేమకారిదీర్చ చెలరేఁగి యనుకూల, మారుతంబు వీచె మాంసఖండ
ములను బూర్ణకుంభములు పుష్పఫలములు, నెదురుపడియెఁ దురగహేషలెసఁగ. 36

వ. మఱియుఁ గల్యాణకరంబులైన శకునంబు లెందెందుం బొడగనుచు నరుచు ముదంబున భూసురసమూహంబు లుచ్చైస్స్వనంబున నాశీర్వదించి దిగ్విజయోస్తు తథాస్తు వచన బాహుళ్య నినాదంబులును, బసిండిపళ్లెరంబులం గర్పూరదీపికా సముదయంబు నించి నీరాజనంబు లొసఁగుచు బ్రాహ్మణ పుణ్యవనితాజనంబులు జయమంగళంబని పాడు మంగళకౌశిక రాగస్వరంబులును, సౌధశిఖరంబులందుండి చూచుచుఁ గుసుమలాజాక్షతవితానంబుపైఁ జల్లు పురంధ్రీనికర కరకంకణకాంచనకాచ ఘణఘణత్కార నాదంబు లిరుపార్శ్వంబులను నిలిచి హృద్యగద్యపద్యంబుల బాహాటంబునం బొగడువంది మాగధసందోహంబుల జయవిజయీభవ శబ్దంబులును, విపంచీస్వరమండలరావణహస్తాదిజంత్రవాద్యంబులు మీటుచు సంగీతంబులు సేయు నాయకోత్తముల షడ్జ మధ్యమ గ్రామరవంబులును, భేరీమృదంగ పణవానక డిండిమ ప్రముఖవాద్య ధణధణత్కార రావంబులును, శంఖకాహళ వేణుప్రభృతితూర్య నిస్వనంబులును సమదవారణఘీంకారఘోషంబులును, తురంగహేషానినదంబులును, శతాంగచక్రనిర్ఘోషంబులును, బలికనికరశరాసనపుంజసింజినీ టంకారవిరావంబులును నేకీభవించి బ్రహ్మాండభాండమధ్యంబునం బూర్ణీభవించి మహాకోలాహలంబై రాకానిశాకర బింబోదయ సందర్శనసముత్సాహసముజ్జృంభమాణ మహాంభోనిధిననుకరింప ద్వాదశాక్షౌహిణీబలసమేతుండై కతిపయప్రయాణంబుల శోణపుటభేదనోపాంత ప్రదేశంబుఁ జేరి యనర్ఘకిరణవ్యాప్తచ్ఛాయాసాంద్ర సకలమహీరుహశోభితంబును, మధురజల సంపూర్ణప్ర

వాహ తటాకవాపీ సమూహభూయిష్ఠంబును నైన మనోహరస్థలంబునఁ బటకుటీరం
బు లెత్తించి యచ్చట వేలాలంఘనంబు చేసి యాసమయంబున. 37

క. బాణాసురగర్వము సం, క్షీణంబగు నింక ననుచుఁ జెప్పిన క్రియఁ గీ
ర్వాణులు సంతసమందఁగ, క్షోణిం దత్కేతనంబు గ్రాలెం బెలుచన్. 38

వ. అప్పు డమ్మురాంతకుండు తత్పురంబు దాడివెట్టం బంచిన. 39

సీ. ప్రాకారములు ద్రవ్వి పడఁ ద్రోయువారును గోపురంబులు నేలఁ గూల్చువారు
సౌధయూథము నేలచదును చేసెడివారు వనభూజములు పీకివైచువారు
కమలాకరములు భగ్నము సేయువారును ధనవస్తువులఁ గొల్లఁ గొనెడివారు
యజ్ఞశాలలు వహ్నికర్పించువారును డెగి పౌరజనుల బాధించువారు

తే. నగుచు యాదవవృష్ణిభోజాంధకాది, యోధవీరుల సైన్యంబు లుక్కుమిగిలి
తత్పురం బాక్రమించి యుద్దండవృత్తి, దాడివెట్టుట కబ్బాణదైత్యవిభుఁడు. 40

మ. నటదుద్యద్భ్రుకుటీభయంకరముఖాంతశ్శోణదృక్కోణవి
స్ఫుటదీప్తిచ్ఛటవిస్ఫులింగపటలోద్భూతంబు గావింపను
త్కటధాటీపటుతాకహాకహకహధ్వానాట్టహాసార్భటిం
జటులాహంకృతి విస్తరిల్ల సమరోత్సంక్రీడనోత్సాహియై. 41

మ. రణభేరీప్రకటాంకభాంకరణసంరావంబు త్రైలోక్యభీ
షణమై మ్రోయ భుజాసహస్రసముదంచచ్ఛాతహేతిచ్ఛటా
ఘృణిశోభిల్లనవర్ఘ్యరత్నఖచితప్రేంకచ్ఛతాంగాధిరో
హణుఁడై సంగరకేళికి న్వెడలె నుద్యద్వాహినీయుక్తుఁడై. 42

గీ. వాని మొగసాలఁ గాఁపున్నవాఁడు గాన, యుద్ధసాహాయ్యమునకు నుద్యుక్తుఁడయ్యె
భక్తసులభుండు శాంకరీప్రాణనాథుఁ, డనుఁగుఁ జెలికానితోఁ గొంత పెనఁగుటకును.

వ. అప్పుడు. 44

సీ. ఘనవాలవిక్షేపజనితవాతాహతిదిగ్వలయంబు దిర్దిరనుదిరుగ
నడిఘణిల్లున నంకెవైచిన మేరుమందరశైలములు ప్రతిధ్వనులనీన
గుప్పించి యుఱికినఁ గుంభినీభారంబు సైఁపక దిక్సామజములు మ్రొగ్గఁ
గ్రొవ్వాడికొమ్ములకోనలచిమ్ముల బలాహకసమూహము నకానకలు గాఁగఁ

తే. గంఠవిలుఠన్మహోజ్జ్వలఘంటికాప్ర, భూతఘణంఘణస్వనస్ఫురణ దనర
విజితరజతాచలస్ఫూర్తి వృషభమూర్తి, నీలకంఠుని ముందర నిలిచె నపుడు. 45

సీ. ఘనజటాజూటసంకలితగంగాతరంగచ్ఛటల్ గళగళంఘుళ యనంగఁ
జలితావతంసకోమలశశిస్రవసుధాధారంబు ఝుళఝుళంఝుళ యనంగఁ
నంగసంఛాదితవ్యాఘ్రేంద్రచర్మసంచలనము లుబ్బెళ బెళ బెళ యనంగఁ
గలపరిభ్రమితభీకరశాతశూలనిర్మలదీప్తి తళతళతళ యనంగ

తే. శంకరుఁడు నందిపై నెక్కి హుంకరించి, యతిశయార్భటిఁ గెవ్వన నార్చి పేర్చి
వాకలింపులు సుమికించి చక్రగతులఁ, దరిమి పేరంబు దోలుచు నరిగె ననికి. 46

క. చంచత్కేకిముఖపింఛో, దంచితకేకీంద్రవాహనారూఢుండై
వేంచేసె నపుడు నెంబడిఁ, గ్రౌంచవిభేదనుఁడు ప్రమథగణపరివృతుఁడై. 47

లయగ్రాహి.

తుండములు పూత్కరణచండపవనంబు ఘనమండలముఁ దాఁకి బహుఖండములు సేయన్
మెండుకొని సీత్కృతులు దండిసురసీమహయవాండఘటమధ్యమున నిండికడు మ్రోయన్
గండములపై మదమఖండఘణి తింగురియుచుండఁ బటుదంతరుచిమండితము గావే
దండములతండములు దండధరజయోద్ధతిని గొండ్లగని నడిచెఁ బాండవకులేంద్రా. 48

స్రగ్ధర. రింఖాసంఘాతజాతానతవితతపరాగేణుసంకీర్ణతాబ్ధుల్
ప్రేంఖన్మాణిక్యమాలాధృతకళలుశదాధీశఘంటారవంబుల్
పుంఖీభూతాస్త్రిమార్గీస్ఫుటనికటఘనస్ఫూర్తితారోహకంబుల్
కంఖాణంబుల్ విచిత్రక్రతుగమనచమత్కారసంగమించెన్. 49

తోటకవృత్తము

పాటలబాహనివృతమూర్తి, చ్ఛాటుసుపాలిత తేలవిభాతిన్
హాటకరత్నసుయాస్ఫుటదీప్తుల్, దాటి రథాంగధ్వజమోగన్. 50

మ. కృత నానావిధసాధనక్రమసమిద్ధీడాచమత్కారని
ర్జితజేతాలఘువక్రవిక్రమగురుప్రీతుల్యకాశీరవుల్
శతకోటిప్రతిమానవిగ్రహులు దంచద్ధ్వజాంబూనద
క్షితిభృత్తుంగఘటసంఘముల్ నడచె నక్షీణప్రతాపోన్నతిన్. 51

గీ. ఇట్లు చతురంగసేనాసమేతుఁడగుచు, వరిగె నెదనెదఁ గొడగాంచు నాపజయిక
శకునముల నాత్మలోఁ బరపగొనక, దురభిమానంబు పేర్మి నిర్జరవిరోధి. 52

వ. అప్పుడు. 53

మ. పరమేశుల్ భగవంతులవ్యయులు శంభద్బాహుశౌర్యోజ్జ్వలుల్
హరిమృత్యుంజయులిద్దఱు న్రణమునే యంజూచుచుత్కంఠచే
సరసీజాసనపాకశాసనసమస్తబ్రహ్మదేవర్షికి
న్నరనాథ్యాదులు మింట నిల్చిరి విమానవ్రాతసంయూథులై. 54

వ. యాదవసైన్యంబును నిస్సామాన్యంబగు నుత్సాహంబున దానవసేనాసమూహంబు నెదుర్కొని యొ య్యరిబలపత్త్యుగ్రబలంబులును సంవర్తసమయ సముజ్జృంభమాణార్ణవన్య సంఘర్షణపూర్వాపర మహార్ణవంబుల విధంబున నొండొంటిం దాఁకి రథికులు రథికులును, వారణారోహకులు వారణారోహకులును, నాశ్వికులు నాశ్వికులును, బదాతులుఁ బదాతులును, ద్వంద్వయుద్ధంబునకుం గడంగి కోదండదండంబులంకించి సింజి

నీటంకారనినాదంబులు రోదసీకుహరంబునిండ నాకర్షణసంధాన దృఢముష్టిలాఘవలక్ష్యశుద్ధిదూరాపాతవిశేషంబులం బ్రచండంబులయిన కాండప్రకాండంబులు సంప్రయోగించి. రథరథ్యకేతుసూతవ్రాతంబుల మర్మఘాతంబునొప్పించుచు, మృత్యుజిహ్వాకరాళంబు లగుకరవాలంబులు సౌదామనీలతావితానంబులపోలికం దళత్తళాయమానంబులై చూపులకు మిఱుమిట్లుగొలుప ఝళిపించి దేహంబులు ఖండితునుకలై పడనఱుకుచు నవక్రవిక్రమంబునం జక్రంబులు గిరగిరం ద్రిప్పివైచి ఛత్రచామర ధ్వజదండంబులు ఖండంబులు సేయుచుఁ, బ్రజ్వాలజ్వాలన కీలాజాలంబుల లీలం గ్రాలుశూలంబుల నాభీలంబులగు శతాంగ మాతంగ తురంగాంగంబులు భగ్నంబులుగాఁ గ్రుమ్ముచుఁ, గఠోరంబులగు కుఠారంబులెత్తి కంఠీరవంబుల క్రేవవకుంత కింతారవంబులు చెలంగ నురశ్శిరకరచరణప్రముఖాంగంబులకొఱకు నఱకు దారుశకలంబుగతి వికలంబులు సేయుచు, బల్లంబుల మొల్లంబులగు నుల్లాసంబుల ద్రెళ్లురుకుచు, బల్లెంబులు బుచ్చుకొని ఘల్లునం బెల్లార్చి గాయంబులనమేయంబులై కీలాలప్రవాహంబులు దొఱంగం బొడిచి బిడఁ జిమ్ముచు, మదోద్రేకంబున గదాదండంబులు విసవిసం ద్రిప్పి గాత్రంబులు నుగ్గునూచంబులుగాఁ గొట్టుచు. శ్వసనాశనసంకాశంబు లగు పాశంబులు వీరావేశంబులం గండదేశంబులం దగులం బ్రయోగించి ప్రాణంబులు క్షీణంబులుగాఁ బడనీడ్చుచు, మఱియుఁ బ్రాసపట్టిస ముసలముద్గర తోమర భిండివాల శక్తి క్షురికాది నానావిధాయుధంబులం గొట్టివేసి నఱికి చీరించి చెండాడి గగ్గోలుపఱిచినం జంఘవిద్వేషికరాంభోజశుంభద్దండ్రోళిధారాహతంబులైన విశ్వంభరాధరంబుల చందంబునం గూలి పీనుంగులైన యేనుంగులను బుడమిం బడి తన్నుకొనుచుఁ గంఠగతప్రాణంబులైన కంఖాణంబులును యుగయుగ్యచక్రకూబర సహితంబుగా హతాంగంబులైన శతాంగంబులును గూలిన కేతనంబులును, జిత్రరూపంబుల విధంబున విగత విక్రమార్భటులైన భటులును, సోలిన రాహుత్తులును, రాలిన భూషణమణిగణంబులును, వ్రాలిన ఛత్రచామరంబులును, వికలంబులైన దంతంబులును, శకలంబులైన కుంభస్థలంబులును, వ్రక్కలైన డొక్కలును, జెక్కలైన ప్రక్కలును, భిన్నంబులైన కపాలంబులును, ఛిన్నంబులైన కపోలంబులును, విఱిగిన చరణంబులును, జిరిగిన చర్మంబులును, శీర్ణంబులైన కర్ణంబులును, జూర్ణంబులైన నవర్మంబులును, గలిగి మహాబిలంబునం గోటానకోటులును, దట్టంబులై యట్టలాడం జొచ్చె గజవాజికళేబరంబులు జీమూతంబులును, సాంద్ర చంద్రహాస ధగద్ధగితద్యుతులు శంపాలతలును, శంఖదుందుభిస్వనంబులు మేఘనిర్ఘోషంబులును, గదాముసలముద్గరఘాతంబు లశనిపాతంబులును, విశీర్ణభూషణపద్మరాగ గారుత్మత ఘృణిరేఖ లింద్రధనువులును, విభిన్నకుంభికుంభచ్యుత ముక్తాఫలంబులు వర్షోపలంబులును, గాకగృధ్ర ప్రభృతివిహంగంబులు చాతకంబులును, శోణితపూరంబు జలాసారంబునునై, యోధయోధధనుర్విముక్తంబులై గగనదేశంబు నిరవకాశంబుగా నిండి కల్పితాంధకారస్థైర్యం

మైన బాణబాహుళ్యంబువలన మార్తాండమండల గోచరలక్షణంబులేమి దుర్దినంబై యుత్కర్షవర్షాగమంబు ననుకరించియుండె నప్పుడు వేతాళ ప్రేత పిశాచ శాకినీ ఢాకినీ ప్రముఖభూతంబు లుత్సాహసమేతంబులై మాంసఖండంబులు కడుపులనిండ మెక్కి రక్తపానంబు చేసిన గట్టునం ద్రేపుచు, శ్వేతతురంగ చర్మంబులు ధవళాంశుకంబులుగా ధరియించుకొనుచు, మేదఃపంకంబు రక్తజలంబులం బదనుచేసి లేపనంబులుగాఁ దనువుల నలందికొనుచుఁ దునుకలై పడిన యాతపత్రంబులఁ బువ్వులుగా నలంకరించుకొనుచు, గజకళేబరంబులు పర్యంకంబులుగాఁ బవ్వళించుచు, ఘోటకాండంబులు క్రముకఖండంబులును గుంజరకర్ణంబులును తాంబూలపర్ణంబులును, వసలు చూర్ణంబులునుంగాఁ గలయ నమలి విడియంబులు చేసి జిహ్వావలోకనంబులు చేసికొనుచుఁ గామినీభూతంబులతోడి సురతక్రీడావిలాసంబులం జొక్కుచు, గంధర్వపిశాచంబులు సేయు గాన్ధారస్వర సంగీతంబులకు నానందంబునొంది కరితురగనరమాంసంబులు త్యాగంబులిచ్చుచో వారల గానంబులకుఁ దామును దమవదాన్యతాసౌందర్యవిశేషంబులకు వారును శిరఃకంపంబులు చేసి మెచ్చుకొనుచు, నివ్విధంబున వివిధభోగంబులందనిసి యుభయబలంబులం బొగడుకొనుచుం దాండవంబులుసలుపు నమ్మహాకోలాహలంబువలన సంగరప్రకారంబు ఘోరంబై వర్తిల్లె నందు. 55

చ. హరిహరులిద్దఱుం గదిసి యాహవకేళి యొనర్చి రుద్ధతిన్
సురనికరంబులబ్బపడి చూడఁగ శార్ఙ్గపినాకచాపముల్
కములఁ బూని యొండొరుల కంఠభుజోరులలాటమర్మముల్
గురుతరచండకాండములఁ గ్రుచ్చుచు రోషమహోగ్రమూర్తులై. 56

ఉ. హరుఁ డాకర్ణధనుర్గుణుండగుచు బాహావిక్రమక్రీడని
ష్ఠురనారాచపరంపరల్ వఱపినన్ సొంపారు నెమ్మోమునన్
దరహాసద్యుతి వింతయై నిగుడఁ బద్మామానినీజానిభీ
కరబాణంబుల వాని నన్నిటి వెసన్ ఖండించె నొక్కుమ్మడిన్. 57

క. భగవంతుం డగు శంభుఁడు, గగనదిశాపూరితముగఁ గడుఁ దీవ్రతతో
నగణితవిశిఖౌఘంబులు, నిగిడించి మహోగ్రసమము నిండఁగఁ జేసెన్, 58

మ. గరుడాంకుండరుణాంతనేత్రుఁడగుచుఁ జ్వాలాగ్నిసంకాశభీ
కరకాండాళిఁ దదంగకారమడఁగంగాఁ జేసె నాతీవ్రతం
బరివేషస్థితి నుండె విల్లు రవిబింబస్ఫూర్తి నొప్పెన్ ముఖాం
బురుహం బుగ్రమయూఖలీలఁ దవరెన్ బుంఖానుపుంఖాస్త్రముల్. 59

ఉ. మఱియు ననేక బాణములు మర్మములంటఁగ నేసి హుంకృతుల్
నెఱపి లలాటలోచనుఁడు నిష్ఠురశాతశిలీముఖావళుల్

కలకటినేసె నేసిననుగంజదళాక్షుఁడు దానినన్నిటిన్
నలికినిశాతకాండములనాటఁగ నేసెఁదదీయదేహమున్. 60

శా. ఆసంరంభముఁ జూచి సైఁపకహరుం డాగ్నేయబాణంబుఁ బ్ర
జ్ఞాసామర్థ్యముతోడ నేసినఘనజ్వాలాన్వితంబై పయిన్
రాసత్యారమణుండు వారుణమహాస్త్రంబుం బ్రయోగించిసాం
ద్రాసారంబగు వారిపూరమున మాయంజేసె నత్యుద్ధతిన్. 61

ఉ. శర్వుఁడఖర్వగర్వమున శౌరిపయి న్మరుదంబకం బాగం
ధర్వసుపర్వపన్నగవితానములద్భుతమంద నేసినన్
సర్వమయుండు చక్రియది సంహరణంబొనరించె నుజ్జ్వల
త్పర్వతసాయకంబున విపక్షబలంబులు దల్లడిల్లఁగన్ 62

శా. ఆటోపంబున శంకరుండపుడు బ్రహ్మాస్త్రంబు సంధించి మౌ
ర్వీటంకారమెసంగ నంబుధియుఘూర్ణిల్లంగ నేయన్ని రా
ఘాటంబై చనుదేరఁగన్గొని తదుగ్రస్ఫూర్తి వారించె దో
ష్పాటధ్వంసితదంబకంబున నవాస్త్రశ్రేణి కీర్తింపఁగన్. 63

శా. అత్యుగ్రాకృతియైన పాశుపతదివ్యాస్త్రంబు భూతేశుఁడౌ
ద్ధత్యం బొప్పఁగ నేసె నప్పుడు మహోద్యద్విక్రమస్ఫూర్తి నౌ
న్నత్యంబై యసమానమై వెలుఁగు శ్రీనారాయణాస్త్రంబు సం
స్తుత్యప్రాభవశాలి కృష్ణుఁడు సమంత్రోక్తిం బ్రయోగించినన్. 64

మహాస్రగ్ధర. రాలెన్నక్షత్రపఙ్క్తుల్ రహిచెడియెనహోరాత్రరాణ్మండలంబుల్
వ్రీలెన్ దిక్కుడ్యసంధుల్ విఱిగిపడియె నుర్వీధ్రశృంగంబులోలిం
దూలెన్ మేఘౌఘమత్యుగ్రభృతిజవపవనోద్ధూతధూళీసమంబై
కూలెన్ వృక్షాళి మ్రొగ్గెన్ గులనగరసృత్కుంభికుంభీనసంబుల్. 65

క. ఖండేందుధరజనార్దన, కాండములొండొంటిఁ దాఁకి గగనంబు నను
ద్దండగతిఁ బోరి పోరి ప్ర, చండతహరిశరము హరునిశరముం దోలెన్. 66

తే. తనదు దివ్యశరంబులు దైత్యదమను, చే నిరర్థకమగుటయు మానసమున
నూహదక్కి రణోత్సాహముజ్జగించి, యుండెఁగళ్యాణశైలకోదండుఁడపుడు. 67

మ. జలజాక్షుఁడపక్రవిక్రమమునన్ సమ్మోహనాస్త్రంబు భూ
తలసంక్షోభముగాఁగ నేయుటయు నిద్రాపారవశ్యంబుతో
నలనొప్పన్వృషభేంద్రుమూఁపురముపై వ్రాలెన్ హరుండొయ్యనన్
గలధౌతాచలశృంగసంగతశరత్కాలాంబువాహాకృతిన్. 68

వ. రుక్మిణీకుమారుండును గుమారుండును నుద్దండపుండరీకంబులవిధంబున నంగడంగి కోదం
డపాండిత్యంబు భువనస్తుత్యంబుగా ఖండనంబు సేయుచు. 69

మ. శరజన్ముం డుప్రదీప్తరోషముఖుఁడై శాతాశుగశ్రేణినా
హరిజున్ మ్రాన్పఁగ నేసి యార్చిన మహోగ్రాకారుఁడై పేర్చి శం
బరవిద్వేషి శిలీముఖప్రకరసంపాతంబునన్ ముంచి జ
ర్జరితాంగుండగునట్లు చేసె సురలాశ్చర్యంబునం బొందఁగన్. 70

తే. నారిఁ దెగ నేసి యతని మయూరవాహ, నంబు నెమ్మైన నిశితబాణములు చొనిపి
చేతులాడక యుండంగఁ జిక్కుపఱుప, నిలువలేక విశాఖుండు తొలఁగిచనియె. 71

ఉ. చండతరప్రతాపభుజశౌర్యధురంధరుఁడైన కామపా
లుండు హలంబుచే రణములో మడియించెను నాగకరీంద్రకుం
భాండులభీమహుంకరణభగ్నసియోజసవాంఛభాండులన్
ఖండనభైరవస్ఫుటకృపాణమహోజ్జ్వలబాహుదండులన్. 72

గీ. సాంబుఁ డత్యుగ్రరౌద్రాకారంబుఁ దగుచు, బాణనందనుఁ డధికదోర్బలుని బలుని
గదిసి వివిధాస్త్రశస్త్రసంఘాతములను, భూచరులు ఖేచరులు మెచ్చఁ బోరిపోరి. 73

గీ. గుఱ్ఱములఁ జంపి కేతువుఁ గూలనేసి, రథము చెక్కలు సేసి సారథిని గ్రుంచి
ఘనతరాశుగపీడితాంగునిఁగఁ జేయ, నసురపతినందనుఁడు పలాయనము నొందె. 74

శా. సైనేయుండును బాణుఁడున్ రణజయోత్సాహంబు లాస్యంబుగన్
బూనం గార్ముకశింజినీనినదంబుల్ దిక్కులన్నిండఁగన్
స్త్రాసీకక్షతజాతరక్తజలపూరార్ద్రాంబులై నట్టిసె
మ్మేనుల్ పుష్పితకింశుకంబులగతిన్ మించంగఁ బోరాడుచున్. 75

వ. ఉండ నట్లు వాసుదేవుండు సమ్మోహనబాణపాతంబున భూతేశుఁ బరవశుం జేసి లబ్ధవిజ
యుండై నిరుపమోత్సాహంబున నిజపదనిర్గత నిర్గళ నిష్ఠుర నినాదనిర్భిన్ననిఖిల
నిర్జరాహితసైన్యంబగు పాంచజన్యంబుఁ బూరించుచు విరోధివరూధినీపయింగవిసి
కరాధిజ్యధనుర్ముక్తశరాధిక్యఘాతంబుల నరిశిరోధినిచయంబుల నఖిలచ్ఛేదనంబు
సేయుచుఁ గరాళంబులగు కరవాలంబులఁ గరిహరిప్రకరవాలంబులు కీలాలంబులు వో
రాశంబులై తొరఁగ దునుముచు దృఢసంతతంబులైన కుంతంబులఁ బంతంబున దంతం
బులు విఱుగం బొడిచి దంతావళంబుల నంతంతన కృతాంతనిశాంతంబున కనుపుచు నస
దృశంబులగు ముసలంబుల కరబిసరుహంబుల విసవిసం ద్రిప్పి యసురవిసరంబుల పస
చెడి వసుమతిం గలయ నసువులం బాపుచుఁ గదల మెఱుంగులు చదలం బాదలం ద్రిప్పుచు
పలుదని మదంబులం గదిసి యెదురుకొని పోదువు పదాతులం గదల మెదలనియ్యక పదనం
బులఁ జదిసి రదనంబులు డుల్లఁ గుస్తులు గొనుచుం జానమోదుచు నంతకంతకు నతిశయం
బైన వీరావేశంబున సంప్రళయకాలరుద్రాకృతిం బేర్చి రక్తప్రవాహంబులను మాంసరా
శులును ద్రెవ్వులప్రోవులు నెముకల గుట్టలును నై రణంబతిదారుణంబుగఁ జిత్రక్రీడన
లుపుచుఁ బాంచజన్యజృంభిత నినాదంబులు భూనభోంతరంబులు నిండఁ బూరించు
చుండె నపుడు. 76

సీ. సారథుల్వ్రాలినవశ్వములీడ్చుకొనిపోవ నందందపడిపోవు నరదములును
దైన్యసీంకారనాదములు సేయుచుఁ బటాపంచలై పాఱుశుభద్రకరులు
నేలఁబడియేడు రక్కసిజాలకనాహవులతోఁ నపుడు చెడిఘోటకములు
వనిమొననిల్వ ధైర్యములు చాలక తలఁకీవడంగఁ బరువెత్తు వీరభటులు
తే. నగుచుఁ గాలియదమున బాహాప్రచండ, కార్ముకజ్యాలతాముక్తకాండపటల
దహనకీలాకలాపసంతానమునను, దాళకపలాయనమునొందె దనుజబలము. 77

వ. అప్పుడు. 78

ఉ. విచ్చినయాత్మసేనఁ గని వీరుఁడు బాణుఁడు తెంపుచూపఱుల్
మెచ్చఁగఁ జేయి వీచి మరలించి వడిం దద్బలమెల్ల రోషముల్
హెచ్చఁగ నొక్కటన్మరలె నేపున సైన్యయుగంబు పోరికిం
జొచ్చినసంకులాహవము చూడభయంకరమయ్యె నయ్యెడన్. 79
శా. బాణుండప్పుడు రోషరక్తముఖుఁడై బ్రహ్మాండభీమాకృతిన్
జాణారాంగసుడాసిమామకభుజాంచద్ధాటిచే సంగర
క్షోణిం బన్నగసిద్ధకింపురుషరక్షోయక్షగంధర్వగీ
ర్వాణుల్ నిర్జితులైరి నాయెదుట నిల్వన్ నీవు శక్తుండవే 80
చ. అనవుడు మందహాసముఖుఁడై హరి నీభుజశక్తి నిప్డె నె
మ్మనమున నజ్జలేకపలుమాఱును మెచ్చుకొనంగ నీతి యే
మాని మొననిల్చెదప్పుడు నిరర్థకమీ పెనుమాటలేల నాఁ
కొని భుజియింపఁబోవుచును గూరలమేలు పొగడంగ నేటికిన్. 81

మ. అను నాలోన నహస్తపంచశతకోదండవ్యాపృతుఁడై నిల్చి త
క్కినయేనూఱుకరంబులన్ శరములుత్కృష్టప్రతాపంబునం
గొని బెట్టేయఁగ మండలీకృతమహాకోదండము క్రోధచం
ద్రనిశాతాంబకపఙ్క్తిఁ ద్రుంచెనవిరోధానాయకుండుద్ధతిన్. 82
సీ. శతములు వేలు లక్షలు కోట్లు నర్బుదంబులు శరౌఘంబులఁ బొదివిపొదివి
వారుణ్యగారుడవాయవ్యప్రముఖదివ్యశరజాలంబుల నేసియేసి
కరవాలశూలముద్గరశక్తితోమరప్రాసాయుధంబులఁ బఱపిపఱపి
శాంబరీమాయావిడంబనంబొనరించి శిలలు నెత్రుఁ గురియఁ జేసిచేసి
తే. యసురభర్త విజృంభించి యార్చుటయును, నదుమునన్నింటి ఖండించి పొడవడంచి
త్రుంచి మాయించి కడువిక్రమించి మించి, తన ప్రతాపంబు చూపె నద్దనుజవైరి. 83

వ. మఱియును. 84

ఉ. అత్తఱి నమ్మహాసురుఁడు దద్ధసహస్రశరాసనంబులన్
గత్తిమొగంపుటమ్ములను గండ్రలు సేయుచునుండ నంతలో

నెత్తెడువిండ్లు నారిబిగువెత్తెడువిండ్లు శరప్రయోగసం
పత్తిఁ జెలంగువిండ్లనటు బాణుకరంబులనొప్పె వింతయై. 85

చ. తొలుతటియమ్ము పంచశతదోర్ధనురాళిఁ ద్రుంచికొంచున
న్వ్యజనని నింతలో మొదలికై పునబాణుఁడు గ్రమ్మఱంగరం
బుఁగొను చాపముల్ నఱికి పోవును గండపయమ్ము ముందరన్
వెలుఁగు శరమ్ము గూడ దివినిం డెహరి ప్రదరంబు లీగతిన్. 86

శా. కోపాటోపవిజృంభణారుణితచక్షుస్సంజాతవి
స్ఫూపాతంబులు మేనఁ జొచ్చి వెడనెగ్గాఁ బోలు నన్నైత
చ్చాపోద్యద్భుతశరౌఘముల్ తదనుసంచారంబులై విష్ణుమం
దాపూర్ణంబుగ నాటి వెల్వడుసురేంద్రారాతి దేహంబునన్. 87

చ ధనువులు ద్రుంచి సూతుతలు ధారుణిమీఁద నలంకరించి వా
హనముల సంహరించి సముదంచితకాంచనకేతనప్రపా
తన మొనరించి మైరుధిరధారలు గ్రమ్మఁగ నొంచి మించి య
ద్దనుజవిరోధియొత్తెఁ గృతి దానవదైన్యము పాంచజన్యమున్. 88

క. మతి బ్రమసి నల్లుని శ్చె, ప్పితుఁడై వెగడొందు బాణుజీవము రక్షిం
చుతలంపున ముదిరక్కసి, యతని జనని కోటరీసమాహ్వయ యంతన్. 89

ఉ. అంబరహీనమై వికృతాకృతితో ఘుతనాభిక్రవలన్
లంబకుచద్వయంబుగదలంబులు చెస్క్రజుంజాతాశిరో
జంబులు వ్రేలనమ్ముదిని శాచరి ఖేచరయై పిశాచకీ
తింబలె తెంచి నిల్చె నసుదేవతనూజవు సమ్ముఖంబునన్. 90

శా దానిం జూపఁగరోయుచున్విముఖుఁడై దైత్యాంతకుండున్న నా
లోనం బాణుఁడెడంబు గాంచి పఱచెన్ లోకుల్ ప్రమోదింపఁగా
మానంబెల్ల నువీడి యాత్మనగరీమార్గంబున న్భీతిద్రు
క్పావశఃపున్యతఁ బాదఘట్టనలభూభాగంబు గంపింపఁగన్. 91

ఉ. ఆహరి ముందటన్నిలిచినట్టి నిశాటియు నేగ నంతస
మ్మోహనబాణపాతమున ముంచిన తాం ద్రికముందొలంగి కా
మాహితుఁడం పశాంఘనమహాజ్వర మంఘ్రులు మస్తకంబులున్
బాహువులుం ద్రిసంఖ్యలను భాసిలఁగాన తిఘోరమూర్తియై. 92

మ. తనమీఁదం జను దేరవచ్చు మనుబద్ధానేతతీవ్రజ్వరం
బును బంపన్ భయదాకృతిం గడిసి గార్వుల్ మింటనంటంగ దాఁ
కిన నారెంటికి నయ్యె నాహవము సోత్క్రుష్టప్రతాపోగ్రత
ర్జనసంభర్జ్జవగర్జనంబులు జగత్సంక్షోభముం జేయఁగన్. 93

తే. పోరిపోరి భుజాబలస్ఫురణ దక్కి, శాంభవజ్వరమాత్మలోఁ జంచలించి
వైష్ణవజ్వరమధికజవంబుతోడ, వెంటనంటంగ నార్తితోఁ బఱచిపఱచె. 94

ఉ. ఎక్కడఁ జొచ్చినం జుణుగనియ్యక వైష్ణవి వెంటనంటఁగా
దిక్కుల నెల్ల నుంగలుచుఁ ద్రిమ్మరి యార్తిహరించి కావఁ గాఁ
డొక్కఁడు లేమికిన్ వగలనొందుచుఁ గ్రమ్మఱఁ బాఱుతెంచిన
మ్యక్కగుణావిధేయు హరి నార్తశరణ్యునిఁ జేరె భక్తితోన్ 95

శా. శ్రీలక్ష్మీపతియే కృతాఖిలజగత్స్థేమాయ దివ్యౌజసే
నీలాంభోధరకాంతికాంతవపుషే నిర్వాణసంధాయినే
లీలాకల్పితతార్క్ష్యకాయ మహతే లేశాతిపూర్ణాత్మనే
నాళీకాసనపూజితాయ భవతే నారాయణాయో నమః. 96

దండకము.

శ్రీసముద్రూమామానినీమానసారామవాటీవసంతాయమానాసమానాంగశృంగారభావా
సమగ్రప్రభావా ప్రభావార్యమాయుతాహోధిరాణ్మండలా సేవితాఖండలా
కుండలానర్ఘ్యరత్నచ్ఛవిచ్ఛన్నగండస్థలప్రస్ఫురన్మందహాసాకరాంభోజభృన్నంద
కాభోజ్యోజ్జ్వలచ్చంద్రహాసా మహాసాహసక్రూరకంసాఘువత్సాదిదైతేయసంఘాత
శైలాంబుభృద్వాహనాగోపకన్యామనోమోహనా గేహనారీసుతార్థాదిసంసారభో
గాబ్ధినిర్మగ్నహృత్పాపికృతాళీసమాహాదరా పాదకీర్తిప్రతాపోదయానీదయాశోభి
తాపాంగవీక్షాసుధాలేశసంసేవనాలబ్ధసౌభాగ్యులై బ్రహ్మరుద్రామరాధీశముఖ్యు
ల్ మహత్త్వంబునన్ బూజ్యులై యుండు రేతజ్జగత్పాలనార్థంబుగా నీవు మత్స్యస్థితిం
గచ్ఛపాకారతన్ యజ్ఞవారాహలీలన్ నృసింహస్వభావంబునన్ వామనస్ఫూర్తి
తో జామదగ్న్యస్వరూపంబునన్ రామచంద్రావతారంబునన్ రౌహిణేయాభిధేయం
బుతో బౌద్ధవేషంబుతోడం గలిక్యాకృతిన్ సాధుసంరక్షణంబున్ జగత్కంటకధ్వం
సనంబున్ దగం జేయుదో నీవు గావింపు సత్కార్యముల్ చాలనాశ్చర్యముల్ నీ
పదాంభోరుహధ్యానసేవావిశేషంబులన్ నారద వ్యాస వాల్మీకి రుక్మాంగదాదుల్
మహాధన్యులై పుణ్యులై జ్ఞానసంపన్నులై యవ్యయానందముం గాంచి రత్యూర్జితంబైన
యుష్మన్మహత్త్వంబు వర్ణింపఁగా రెండువేల్ జిహ్వలన్ బొల్చు శేషాహియుం జాలఁడీ
లోకముల్ దేశకాలంబులున్ వేదశాస్త్రంబులున్ దానధర్మంబులున్ సాగరంబుల్
నదుల్ కాననంబుల్ గిరుల్ చంద్రసూర్యుల్ పృథివ్యాదిభూతంబులున్ సాత్త్వికాది
త్రయంబాదిగా నామరూపంబులన్ బొల్చు నేతత్ప్రపంచంబు సర్వంబు నీ మాయచేఁ
గల్పితంబై భవద్గర్భగోళంబునం బుట్టుచున్ మించుచుం గిట్టుచుం గ్రాలు నో దేవ నీవే
జగత్కర్తవున్ భర్తవున్ హర్తవున్ నీవ సర్వస్వరూపుండవు న్నీవె దైవంబవు
న్నిర్గుణంబై నిరాకారమై నిశ్చలంబై నిరాఖ్యాతమై నిర్వికల్పస్థితిం బొల్చు నోంకార

గణ్యం బరబ్రహ్మమూర్తిన్ నిన్నుం నామనోవీథి భావింతు సేవింతు నో స్వామి నన్నుం
గృపం జూచి రక్షింపు మో దీనసంరక్ష యో పుణ్యచారిత్ర యో భక్తమందార యో
నిత్యకల్యాణ కారుణ్యశాలీ జగన్నాయకా దేవతాసార్వభౌమా రమానాథ పాహిం
మాం పాహిమాం పాహిమాం. 97

శా. నీ తేజంబు సహస్రమిత్రులును గానిర్వంగశక్యంబుగా
దేతద్విశ్వమునందు నన్యులు నాకెవ్వారు నన్నేలరే
వేతెప్పున్నారంబు నోచ్చితి దయావిస్తారభావంబునన్
న్నాతప్పుల్ క్షమియించి కావఁగదవే నాతండ్రి నారాయణా. 98

కం. అనిరుద్ధుఁడు మత్సుతుఁ, డనుమనితరవార్యమగుటఁ దగఁ దెలిసి దయం
బనముఁ జేరితిఁ గావున, ననుఁ జెందఁగు తద్భయంబు నణఁగింపఁగదే. 99

కం. మీయాజ్ఞకు బ్బరవాద, మహాయంబునననుఁ గావుమని నీవు నుతుల్
సేయుటయుఁ జరుపువారల, కేయెడ మీ భాగధేయ మదించుకరాయెనట. 100

వ. అని యానతిచ్చెనని శుకుండు పలికిన నట మీఁదటి వృత్తాంతం బెఱింగింపుమని
యడుగుటయును. 101

శా. సాష్టాంగానతసిద్ధసాధ్యమకుటాంచన్మాణిక్యరత్నావళీ
ఘృష్టిస్తోమవిరాజమానవిమలాంఘ్రిద్వంద్వ గీర్వాణజి
ద్దుష్టారాతికురంగనిర్దళనశార్దూలాయతోద్యద్భుజా
విష్టంభోజ్జ్వల సర్వదేవమయ శశ్వన్మాన్యవిశ్వంభరా. 102

కం. లక్ష్మీకటాక్షకమలా, లాక్షాంచితవదనహారిలాంఛనబింబా
సక్షాదిభూతవిశ్వగ, సూక్ష్మస్థూలాంతరస్థసుబ్రహ్మకరా. 103

కవిరాజవిరాజితము.

మలయజహారసుధాకరహీరసమానసుసారయశోవృతని
గ్వలయకృతారిహితాగమనంజయశాసనకారిసమగ్రకృపా
నిలయనిరర్గళశార్ఙ్గధనుర్గుణనిర్గతమార్గణమార్గమహా
విలయగతాహితమోహితలోకవివేకసమాహితహృన్నిహితా.

గద్య. ఇది శ్రీమంగళాచలనృసింహకృపాప్రసాద సంప్రాప్తవిద్యావైభవ కనుపర్తి
రాయనమంత్రితనూభవ సుజనహితకృత్యనిత్యాబ్బయామాత్యప్రణీతంబైన యనిరుద్ధ
చరిత్రంబను మహాప్రబంధంబునందుఁ జతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు.

అనిరుద్ధచరిత్రము

పంచమాశ్వాసము.

శ్రీకల్యాణగుణోజ్జ్వల
పాకాహితముఖ్యవినుతపదపద్మా శ్రీ
ద్రాకేందు చంద్రికా విశ
దాకరదరహాసమంగళాద్రినివాసా. 1

గీ. అవధరింపుము శౌనకుండాదియైన, మునివరేణ్యులతోడ నిట్లనియె సూతుఁ
డాపరీక్షిన్మహారాజు నాదరమున, జూచి విజ్ఞాననిధియైన శుకుఁడు పలికె. 2

గీ. అట్లు కరుణించి పలికిన యచ్యుతునకు, వందనముఁ జేసి చనియె శైవజ్వరంబు
బాణుఁ డపుడట్లు భీతితోఁ బలికితనదు, మందిరముఁ జొచ్చి చింతాబ్ధిమగ్నుఁ డగుచు. 3

వ. ఇట్లని తలంచు. 4

శా. అతిరౌద్రాయణ నేత్రకోణములతో నాలీనపాదద్వయో
న్నతితోఁ జంచదసంఖ్యబాహుతతితో నారాచభృన్మండలీ.
కృతకోదండముతో జయార్భటముతోఁ గృష్ణుండు నాముందటన్
రతికోట్యాకృతులం గనంబడియెడున్ సర్వంబు నం దానయై. 5

చ. గెలిచితినిర్జరేంద్రు నడికించితి వహ్నిఁ గృతాంతుఁ గొట్టితిన్
జలమున నైఋతిన్ విగత శౌర్యుని జేసితి నారి నాకునిం
గలఁచితిఁ దోలితిన్ బవనుగర్వము డంచితిఁ గిన్నరేంద్రునిన్
జెలఁగి మహేశ్వరున్ వశుఁ జేసితి నప్రతిమానకీర్తినై. 6

ఉ. ఇంతమహాద్భుతం బెఱుఁగ నెన్నఁడుఁ గృష్ణునుర్విముక్తిదు
ద్దాంతశరౌఘతీవ్రతరధాటికి డెందము దల్లడిల్లెడుం
బంతము లెల్ల హాస్యములపాలుగ మద్భుజవిక్రమక్రమం
బింతకువచ్చె దైవకృత మెవ్వరికైన హరింపవచ్చునే. 7

వ. ఆమహాపురుషుం డాదినారాయణుం డగుటతప్ప దతనితోడిసంగ్రామంబువలన
నెట్లైన లెస్సయని ధైర్యంబుఁ దెచ్చుకొని రోషభీషణాకారుండై. 8

ఉ. హారకిరీటకుండలముఖాభరణోజ్జ్వలుఁడై సహస్రబా
హారుచిరాయుధప్రకరుఁడై వివిధధ్వజఘంటికాస్వనో
దారరథస్థుఁడై తురగదంతిరథాదిక చాతురంగ సే
నాంగఘటీకఠోరతరుఁడై పటహధ్వనులుల్లసిల్లఁగన్. 9

గీ. శోణనగరంబు వెలువడి సురవిరోధి, ధరణికంపింప నేతెంచి తాఁకుటయును
యాదవబలంబు విక్రమం బతిశయిల్ల, మాఱుకొని రణం బతిఘోరమయ్యె. 10

సీ. శరపరంపరచే సైన్యంబు పగ్గంగ రథములు పటపించు రథికవరులు
రథికుల పైఁ గుంజరములు దీకొల్పి గర్వమునఁ దాఁకె వడిగజారోహకులును
గజారోహకుల మీఁదఁ గంఖాణములఁ దోలి తత్తులనెక్కు రాహుత్తగములు
రాహుత్తులను బదాక్రమలీల శోభిల్లఁ జేరుమాఁ తౌలఁ గ్రుమ్ము వీరభటులు
తే. నగుచుఁ బోరాడె రోషంబు లతిశయిల్ల, నుభయచతురంగబలములు నుక్కుమిగిలి
పలలఖాదనఘనకుతూహలపిశాచ, కంకకోలాహలంబున నాకసము నగుల. 11

వ. అప్పుడు. 12

మ. హరిసుబాహుఁ డహంకృతిం గదిసి బాహాశక్తిఁ దో డొక్కుమ్మడిన్
శరముల్ ద్రోమరముల్ గదల్ ముసలముల్ చక్రంబులున్ శూలముల్
పరిఘంబుల్ క్షురవాలముల్ లవిత్రశక్తుల్ ప్రాసాద నానాయుధో
త్కరముల్ ద్రుమములుగా సమంచు నిగిడింగ వృష్టిఁగాఁ జేసినన్. 13

చ. భుజబలశాలి మాధవుఁడు పూనిక నుగ్రటంకృతిన్ హరి
ద్విజముఖకర్ణములు వ్రగులఁగా నిశితార్ధశశాంక సాయక
వ్రజములు పింజపింజఁ గరుసంబరఁగించి సమంబడంచి యా
రజహితు లీలనా నసరం శరంబు దునుమాడి విచిత్రతన్. 14

మ. విజయోత్సాహము మోమునం బొదలఁగా విశ్వంభరాదార్ఢ్యచా
క్రజమై తేజము దిక్కుల న్వెలుఁగ నాసాగ్రాంచితాత్యబ్ధిఘో
రజవస్వర్ణ నసున్న రామపరబ్రహ్మాదికవ్యాప్తిక
న్నిజసందర్శన ముక్తి సుదర్శనమును న్విద్రావితోంబునన్. 15

వ. ప్రయోగించిన. 16

మ. చటులంబై దశలక్షమార్తాండ సూర్యచంద్రార్క కోటిప్రభా
ఘటితాశాంతరమై నభశ్చర సమాక్రాంతోగ్రకీలాసము
త్కటమై చండతరాంశువై దళితరక్షశ్చక్రమై చక్రమా
స్ఫుటితోచ్ఛిన్న విముచ్చరుజ్జయుజయాంగాంబుతో గ్రమ్ముకొన్ఁగన్. 17

వ. సముద్దండ వేదండ ప్రకాండ శుండాదండమండితంబును, గనత్కనక కంకణ కేయూర
ముద్రికానిచయ ఖచిత ప్రచురమణిగణ మరీచిమాలికాలంకృతంబును ద్రైలోక్యభయం

కరకారణ సౌభాగ్యరేఖావళీ కలితారుణకరతలంబును, జంద్రశేఖరమనోరంజితతాళప్రమాణలయాలయవ్యాప్తివిస్తారరంగన్మృదంగవాద్య ఘాతకారిణ్యంగుశ్యాభిరామంబును, నక్తంచరీకుచకుంభయుగళ వర్చితతుహినజలమిళత్పటీరకర్దమసురభిఘుమఘుమాయమానంబునునైన బాణాసురుని బాహుసహస్రంబునం దుజతుష్టయావశిష్టంబుగాఖండింపఁబడిన జంఘూసమీరణవిక్షేపవిదళిత శాఖాసహస్రంబై మోడ్పడియున్న మహామహీరుహంబుచాడ్పునఁ బురందరకరాంభోరుహ కుంభద్దంభోళి ధారాహతపక్షంబైయున్న కులభూధరంబువిధంబున నుండెనప్పుడు. 18

క. సురుచిరసురనికరకరాం, బురుహావికీర్ణప్రసూనపుంజములొప్పెన్
హరుపైఁ గురిసెన్నారదసెన్, నరుసన్ రంభాదినాట్యవాద్యస్వనముల్. 19

తే. అవ్విరోచనపౌత్త్రునియందుఁ జాల, కరుణగల్గుటఁ జేసి గంగాధరుండు
పురుషసూక్తంబు చదువుచు హరిని జేరి, వినయవాక్యప్రయుక్తి నిట్లని నుతించె. 20

చ. అనఘుఁడవప్రమేయుఁడవనంతుఁడవాద్యుఁడవక్షరుండవ
సత్యుఁడవమచిన్మయుండవు చరాచరజాలసమేతమైనయి
స్వనజభవాండపఙ్క్తులు భవజ్జఠరంబున నీదుమాయచే
జననము వర్ధనంబును వినాశము నొందుచునుండు నీశ్వరా. 21

సీ. అఖిలాత్మ నీనాభియందు నాకాశంబు మునిసంద్య నీపాదములను ధరణి
సర్వేశ నీమానసమునఁ జంద్రుండును జలజాక్ష నీనేత్రముల నినుండు
గాంభీర్యనిధి నీముఖంబున నింద్రుండు మురహర నీకర్ణములను దిశలు
నగేంద్రశయన నీయూర్పుల ననిలంబు ఘనమూర్తి నీమస్తకమున దివము

తే. ప్రబలమగుచుండు నుపనిషత్ప్రపంచకమయ్య, దివ్యమంగళవిగ్రహస్థితి వెలుంగు
నిన్ను భావించి సేవించి సన్నుతించి, కాంతురనఘులు మోక్షంబుఁ గమలనాభ. 22

క. అనిమిషప్రియు బహువిధంబుల, వినుతింప శశాంకధరుని వినయోక్తులకున్
జనితప్రమోదమానస, ఘనసుహుఁడై పలికె గరుడవాహనుఁ డెలమిన్. 23

ఉ. నీదయపైనప్పఁగలిమి నిప్పుడ వమింతియొకాదు వీఁడు ప్ర
హ్లాదునకుం బ్రపౌత్త్రుఁడు తదన్వయజాతుల నేనవధింపఁగా
లేదటుగాన క్రీనడఁగింపక కొంచితి బాహువిక్రమో
న్మాదముడంపఁగా నలసి మ్రుట్టుననుంచితిఁ జంద్రశేఖరా. 24

క. ప్రమథగణంబులలోను, త్తముఁడై భవదీయసన్నిధానంబున మో
దముతోడ నుండఁగలఁడీ, యమరాహితుఁ డింక నో పురాసురమథనా. 25

తే. అనుచు నానతియిచ్చె నయ్యవసరమున, బాహువులతోన యజ్ఞానబంధములను
వీడుకొని మాధవుని జేరి వినయఘనితిఁ, జాగిమ్రొక్కుచు బాణుండు సంభ్రమమున. 26

శా. మాయామానుషమూర్తివై తనరుబ్రహ్మాంబున్నివాజ్ఞాసనా
ధ్యేయుం నిన్ను నెఱుంగలేక ననీతిన్మాఱుకొన్నందుకుం
బ్రాయశ్చిత్తముగాఁగఁ జేసితివి నాపాపంబు లోపంబుగా
నాయజ్ఞానము వాసెనీకరుణఁ గృష్ణాగోపికావల్లభా. 27

వ. అని మఱియుం బునఃపునః ప్రణామపూర్వకంబుగా బహుప్రకారంబులం బ్రస్తు
తించి యుషాకన్యానిరుద్ధకుమారులంగై చేసి తోడ్కొని రమ్మని పరిచారకులం బంచిన
వారును దదీయశుద్ధాంత కాంతాజనంబులకుం దెల్పిన నవ్వధూవరుల నుచితోపచా
రంబులం బ్రీతులం జేసి యలంకరించి రప్పుడు. 28

సీ. కంకణఝుణఝుణత్కారానుగుణముగా హస్తపద్మములు నాట్యములు సలుప
హస్తపద్మములనాట్యముతో నుద్దియై గుత్తంపుగుబ్బలు కులికియాడ
గుత్తంపుగుబ్బలకులుకుతో నైక్యమై కంఠహారంబులు గంతులిడఁగఁ
గంఠహారంబులగంతు లజతగూడి పడికెడు నడుము దాబెళుకుఁ జూప

తే. విమలహారినీలరుచులతో వియ్యమంద, మురుకుమారునినునుసోగకురులయందు
లలితచాంపేయసురభితైలంబునించి, యొలమిఁ దలయంటె నొక్క పూర్ణేందువదన.

క. నలుఁగిడియె నొక్కకోమలి, పులయుజపంకంబులం బెమఱియొక్కతె ని
ర్మలకనకకలశములజల, కంబొనరించెఁ గుసుమశరపుత్త్రినకున్. 30

క. తడియొత్తె నొకతె వలిపెపు, మడుఁగులు గట్టంగనిచ్చె మఱియొక్కతె యిం
పడరంగ నగరుధూపం, బిడె నొక్కతె పరిమళంబు లెంతయు నెసఁగన్. 31

తే. అర్ధచంద్రోపమంబైన యతనినుదుట, దిద్దె నొక్కతె కస్తూరితిలకమనియుఁ
దనరెఁ గందర్పకుసుమకోదండదండ, ఘటితనీలోత్పలాస్త్రసంకాశమగుచు. 32

ఉ. ఒక్కలతాంగి మార్తికసముజ్జ్వలభారముఁ దునవజ్రపుం
జెక్కులతాళిబిళ్ళ విలసిల్లఁగఁ గూర్చి యలంకరింపఁ బెం
పెక్కె తదీయవక్షమున నెంతయుఁ జూడఁగ నొప్పె నయ్యెడన్
జుక్కలగుంపులో మిగులశోభిలుపూర్ణశశాంకుకైవడిన్. 33

చ. శ్రవణపదావిలగ్నమకరప్రకటాభరణోజ్జ్వలాస్యకై
రవహితులీల నాతనుఁడు రాజిలె నీలరుచిం దళత్తళల్
గనయుఁ బ్రజానురాగకరకంకణములప్పినహింపఁ జూచి గా
రవగుణసంప్రపూర్ణజలరాశికదా యని తజ్ఞులెంచఁగన్. 34

గీ నిలువుటద్దంబు ముందర నిలిపె నొకతె, యందుఁ బ్రతిబింబితంబైన యతనిరూపు
జూచి భ్రమనొంది యొక్కతె సురటివీవఁ, జెలులు ఘొల్లన నగిరది సిగ్గునడఁగ. 35

సీ. సరసవృత్తస్తనిగురులీలనరమహోత్పలమాలరచియింపఁ బ్రౌఢపద్మ
పరమహోత్పలవైరివదన నీవంబరాలంకృతి సేయ వలంతివమ్మ

యంబరోపమమధ్య యందంబుగా ఘనసారంబ లందంగ జాణవమ్మ
ఘనసారకచ నీవు కంకణాభరణంబు లందగింప వినోదురాలవమ్మ
తే. యనుచుఁ బూర్ణేందువదన లవ్యంగ్యరచన, రచనఁ జెలులు నవ్వుమోముల రహి రహింప.
వినుతభూషణభూషితాంగునిగఁ జేసి, రపుడు యదువంశజలధితారాధిపతిని. 36

క. కొందఱు చెలికత్తెలు హా, సుందరిఁ గైచేసి రపుడు సురుచిరభూషా
చందనకుసుమాదులచేఁ, గందర్పునిరాజ్యలక్ష్మిగతిఁ జెలువొందన్. 37

సీ. గిలుకుటందియఁ జెక్కినపద్మములకుఁ బాదసరోజనఖకాంతి తళుకులిడఁగఁ
బ్రతిలేని ముక్కరపైఁ గెంపులకు ముద్దుమోవి చెంగావి మేల్మెఱుఁగు దిద్ద
నిగిడి చేర్చుక్కలో నీలంబులకుఁ గుంతలచ్ఛాయ శృంగారలక్ష్మి నొసఁగఁ
దాటంకమౌక్తికతతికి మందస్మితరసము లావణ్యవిభ్రమము నించ
తే. గటకకేయూరరశనాదికనకమునకు, నమరుమైజిగి నన్నియ లతిశయింపఁ
దొడవులకు నెల్లఁ దన మేను దొడవు గాఁగ, రహిరహింపుచు నుండె నా రాజవదన. 38

మ. కమలాక్షుల్ తగ నవ్వధూవరుల శృంగారించి రత్నప్రభా
విపులంబైన రథంబు మీఁద నిడి తీవిన్ వల్లకీ వేణుశం
ఖమృదంగాదికవాద్యసంజనితమాంగల్యధ్వనుల్ లాస్యకా
సమమంజీరఝుళంఝుళధ్వనులు హెచ్చన్ రాజమార్గంబునన్. 39

మ. చనుదేరంగఁ బురంధ్రు లున్నతమహాసౌధంబులన్ నిల్చి హ
స్తనటత్కంకణనిక్వణం బెసఁగ లాజల్ చల్లి రాత్మావలో
కననీలోత్పలదామసంయుతములై కన్పట్టి కాంతిస్ఫుర
ద్ఘననీలోత్పలమాలికాకలితముక్తాజాలలీలం దగన్. 40

చ. కలికి యొకర్తు చారులను గన్గొనఁ బోవుచుఁ గంఠమాలికల్
గళమున వైచు కోకతమకంబున గుబ్బలమీఁదఁ జేర్చినన్
గులికెడుచూచుకంబులఁ దగుల్కొని మూడఁగ నొప్పె నెంతయుం
బొలుపగు తంత్రులం బొలుచు పుత్తడి కాయలవీణకైవడిన్. 41

చ. అలికులవేణి యొక్కతె సహస్రదళంబు వినోదలీలఁ గో
మలకరపంకజాతమున మాటికిఁ ద్రిప్పుచు నేగుదెంచి యిం
పలరఁగ నవ్వధూవరుల నయ్యెడఁ గన్గొనుచుండె వేయుగ
న్నులవలె వీరియందముఁ గనుంగొనఁ గానని తెల్వికైవడిన్. 42

సీ. ఈభానుతేజునకీకోకకుచకును జెలిమిసంఘటనంబు చేసినాఁడు
ఈచంద్రవదనునకీచకోరాక్షికి వెలయ నేస్తంబు గావించినాఁడు
ఈమేఘవర్ణునకీకేకిగమనకుఁ గోరి సాంగత్యంబుఁ గూర్చినాఁడు
ఈపద్మహస్తునకీభృంగవేణికిఁ బ్రియవిలాసంబుఁ గల్పించినాఁడు

తే. ఎంత నేర్పరి శారదాకాంతుఁ డహహ, యిట్టి యనుకూలదాంపత్య మెఱిఁగి చేసె
ననుచుఁ బురభామినులు ప్రమోదాత్మ లగుచుఁ, గూడి తమలోన ముచ్చటలాడి రపుడు.

వ. ఇట్లు చనుదెంచిన కూఁతును నల్లునిం జూచి ప్రమోదరసభరితస్వాంతుండై బాణుండు వారల కనేకరత్నాభరణవస్తువాహన ధేనుదాసదాసీజనంబుల నుపాయనం బొసంగి, వాసుదేవసన్నిధికిం దోడ్కొనిపోయి యప్పగించినం గృతప్రణాము లై యున్న వారలం గనుంగొని యతండు. 44

క. కనికరపు ముదంబునఁ జి, క్కనికరములఁ గౌఁగిలించి కాంతాయుతుఁడౌ
మనుమని సుఖాన్వితుఁడవై, మనుమని దీవించె సబహుమానము గాఁగన్. 45

మత్తకోకిల. గారవంబున మ్రొక్కఁ గైకొని కౌఁగిలించెడివారలున్
చేరి మ్రొక్కి తదాదరోక్తులచేఁ జెలంగెడువారలున్
గోరికన్నులు చల్లఁగాఁ గనుఁగొంచు నుండెడివారలున్
గూరిమిన్ బలముఖ్యు లున్నతకోటియుం బ్రమదంబునన్. 46

వ. అంత 47

ఉ. బాణుని గారవించి పురభంజను నీడ్కొని శంఖనాదని
స్స్వానధణంధణాత్సెలఁగ సామజఘోటకముఖ్యవాహినుల్
శ్రేణులుగట్టి విక్రమవిజృంభణతన్ వెనువెంట రాఁగ గీ
ర్వాణవిలాసినీమృదుకరస్రుతసూనరసప్లుతాంగుఁడై. 48

శా. కాంతం దోడ్కొని బ్రహ్మసూసహితులై కందర్పముఖ్యుల్ మహా
సంతోషంబున నేగుదేర యదువంశస్వామి కల్లోలినీ
కాంతారాచలపట్టణావళు లనేకంబుల్ గనుంగొంచుఁ ద
త్ప్రాంతక్షోణిపతుల్ సువస్తునికరం బర్పించి సేవింపఁగన్. 49

వ. కతిపయదినంబులకుం జనిచని 50

సీ. గోత్రాధిపఖ్యాతిఁ గోమరారి యుండుట సురశైలరాజభూసురులఁ బోలి
మకరాంకసంవర్తిమహిమఁ జెన్నొందుట గగనకిన్నరవరాంగజులఁ బోలి
ఘనరసాలంకృతు లనుపట్టి యుండుట హరజటాసిద్ధకావ్యములఁ బోలి
హరిచరణప్రభూతాభిముఖ్యం బౌట బలిదానవనాకములను బోలి
తే. రంగదుత్తుంగచటులతరంగనటన, భంగకల్లోలజాలసంభ్రమనినాద
పూరితాశాంతరాళ మై పొలుచుచున్న, పశ్చిమాంబుధిఁ గనియె గోపప్రభుండు. 51

క. కనుఁగొని మనమునఁ బెనఁగొను, ననురాగమువలన వికసితాననుఁడై యిం
పెనయఁగ నిష్టాలాపము, లొనరించుచు నరిగె యాదవోత్కరములతోన్ 52

ఉ. వారిజలోచనుం డుదయవల్లభుఁ డేగుచుఁ గాంచె ముందటన్
ద్వారకఁ జంచలాంచితలతాకలితాసితమేఘమాలికా

కాంరవిలాసకృత్సరసకంజముఖీనికరప్రచారవి
స్ఫారసురేంద్రనీలఖచితస్ఫుటహర్మ్యకదంబధారకన్. 53

ఉ. అంతటనున్న కృష్ణునిజయంబ భియాతిపరాజయంబు సా
కాంతియుబుశ్యకేతుఁడు సుఖస్థితిఁ జెచ్చెలియాదిరోయనప్పు
త్తాంతము చారసూక్తిఁ దెలియున్న వసుదేవుఁడు పౌరకోటియు
ద్ధాంతజనంబులున్వినిమహాప్రమదాంబుధి నోలలాడుచున్. 54

వ. పట్టణంబు శృంగారంబు సేయించిన. 55

సీ. ఘనసారకస్తూరికాజలాసారంబు చెలఁగ సంపువీథులఁ జిలుకరించి
గమకంబులైన ముక్తాఫలంబులతోడ వీథులరంగవల్లికలు దీర్చి
నవరత్నభూషణాంబరసుగంధద్రవ్యపుంజంబులంగళ్లఁ బొందుపఱచి
కదళికాస్తంభముల్ సచిత్రపటములను కేతుపార్శ్వముల బెంపొందనునిచి

తే. ద్వారములయందుఁ దోరణావళులు గట్టి, పరిమళము మించునగురుధూపములు వైచి
నృత్తగీతవాద్యాదుల నెఱఁపఁ జేసి, యమితశృంగారమొనరించిరప్పురంబు. 56

ఉ. భూసురవేదనాదములఁ బుణ్యసతీజనమంగళోక్తులన్
భాసురనృత్తగీతరసబంధురరావములం బురీనభో
వాసులు కానులాపములవారణబృంహితవాజిహేషలన్
శ్రీసముదంచితంబగుచుఁ జెల్వువహించెఁ బురంబునవ్యమై. 57

గీ. అట్లు శృంగారితముఁ జేసి యఖిలజనులు, గంధపుష్పాక్షతాద్యలంకరణులగుచు
నెదురుగా నేగుదెంచి రమేశుఁ గాంచి, మ్రొక్కి యనిరుద్ధుఁ గౌఁగిలి ప్రమోదులైరి 58

క. పురలక్ష్మిసరసతరనిజ, సరసీతామరసరసలసన్మృదులీలా
సురభిపరిభోగపవనాం, కురముఖమునహరికి నెదురుకోలువహించెన్. 59

ఉ. గోపురశాతకుంభమయకుంభపయోధరకుంభజృంభణల్
చూపుచు సౌధయూథపరిశోభితహారదరస్మితంబులు
దీపనసేయుచున్నలదుదీర్ణపటాగ్రపతాకహస్తవి
క్షేపణసన్న సేయుచు వశీకృతచిత్తునిజేసెఁ గృష్ణున
ట్లాపురలక్ష్మి కాంతుని బ్రియాంగన మోహితుఁ జేయుకైవడిన్. 60

వ. ఇవ్విధంబున బ్రకల్పితశృంగారతరంగరంగద్రంగవల్లీప్రయుక్తముక్తాఫల తార
కాలంకృతంబును, గుట్టిమరేఖాస్థగితప్రదీప్తహారద్యుతివితత కౌముదీరమ్యంబు
ను, సకలజననయన కువలయవికాస హేతుకంబును నైన రాజమార్గంబున యాదు
కులపయఃపారావారచంద్రుండగు దేవకీనందనుం డరుగుచున్న సమయంబున. 61

ఉ. బంగరుపళ్లెరంబులను బద్మముఖుల్ ఘనసారదీపికల్
రంగమరంగ నించి మణిరాజితకంకణహస్తపల్లవల్

సంగతినుంచిత్రిప్పుచునుసారెకుమంగళకౌశికన్జయాం
మంగళమంచుఁ బాడిరిసముంచితపంచమనాదవైఖరిన్. 62

గీ. నందకాయుధునకుశోభనంబటంచు, నగరకాంతలునీరాజనంబులిడుట
కలశతోకహస్తంబులనభినయించెఁ, బురరమాదేవిభరతవిస్ఫురణఁ దెలసి. 63

క. నిరుపమవిమానపఙ్క్తులు, గురుతరమణిహర్మ్యములునుగూడివెలుంగన్
సురకాంతలుఁ బురకాంతలు, సరిచల్లెడువిరులవానజడియైమురిసెన్. 64

వ. అప్పుడు. 65

సీ. తాళకేతనసముద్యత్కాంచనాస్యందనారూఢుఁడైనవాఁడతనిఁ జూడు
నాగాంతకధ్వజోన్నతహేమమయశతాంగారోహణుండైనయతనిఁ జూడు
మకరపతాకాసమానగాంగేయరథాసీనుఁడైయున్నయతనిఁ జూడు
వరఋశ్యకేతుసుందరమైనకనకంపుటరదంబుపైనొప్పునతనిఁ జూడు

తే. మతఁడుబలరాముఁ డతఁడుమురాసురారి, యతఁడుకుసుమాయుధుండతండతనితనయుఁ
డనుమనోండొరులకుఁ దెల్పుకొనుచునుండి, రప్పురంధ్రులుగగనగృహాంతరముల. 66

ఉ. కైరవిణీప్రియోదయవికంజసురోహిణిబిలనింపునొం
పారఁ బ్రసూనసాయకసుతానుగతింజనుదెంచెనవ్యపా
వారిజగంధినంచితసువర్ణలతాసమమోహనాంగికిం
గారవసంపుబొమ్మఁ బొడగాంచిపురంధ్రులుసమ్మదమ్మునన్. 67

వ. తమలోనిట్లనిరి. 78

ఉ. తేనియలూరుకెంపుసుదతీమణినాతెరచంపకద్రవం
బాపెడితేఁటిగుంపువిమలాంగికచంబుసదావికాసముల్
బూనుసరోజముల్చిగురుఁబోఁడికనుంగవజోకయొప్పఁగున్
మానినిచక్రవాకములుమానినిచన్నులుచూడుమాసఖీ. 69

చ. కలువలపేరుపేరుకొనఁగాఁగుముదమ్ములుమన్మథాంబకం
బులుగణుతింపఁగావిషములక్కములంబులుపుట్టుపూర్వముల్
దెలియఁగఁ బంకజాతములుతేరికనంగొనఁగామెఱుంగుఁదీఁ
గెలుచపలంబులన్నియుసఖీమణికన్నులఁ బోలనేర్చునే. 70

క. కలదనుచునులేదనుచును, బలుమఱువాదంబులేలపనిలేదింకన్
గలదనుటకులేదనుటకుఁ, దలపంగానడుమునడుముతరుణీమణికిన్. 71

మ. చెలువంబైకళలన్వెలుంగుపలరుమంజీదేశపున్ముత్తియం
బులతోఁ గూర్చినచేరుమక్కనొసలన్బొల్పొందునెమ్మోముమహా
చెలికెంతందముచూడరమ్మురుచిరాశ్లేషాసమాయుక్తని
ర్మలరాకాతుహినాంశుమండలముసామ్యంబైప్రకాశించుటన్. 72

చ. పురుషులలో నపూర్వరసపూర్ణ శరీరమనంగమూర్తికిం
దరుణులలో సమానరహితంబగు రూపము బాణపుత్త్రికిన్
సరసముగా సృజించియిటు సమ్మతినిద్దఱఁ గూర్చినట్టియా
సరసిజగర్భుఁ డెంతగుణశాలితలంపఁగఁ బాటలాధరా. 73

వ. అని యనేక ప్రకారంబులం గొనియాడుచునదియెముచ్చటగానుండిరప్పుడు, పురుషోత్తముండు భేరీమృదంగాదివాద్యంబులును, శంఖకాహళ వేణుప్రముఖతూర్యంబులును, బోరుకలఁగ మహావైభవంబున నరిగి నిరంతర విహార్యమాణేందిరంబగు మందిరంబుఁ బ్రవేశించి, యమాత్యజ్ఞాతిసామంత బంధుమిత్త్రాదిపరివారంబులదివ్యాంబరాభరణతాంబూలాదివస్తుప్రదానంబులం బ్రహృష్టమానసులంజేసి, యుచితప్రకారంబులం దత్తద్గృహంబులకు వీడుకొల్పి, యంతఃపురంబులకుంజని యిష్టోపభోగంబులననుభవింపుచుండె నయ్యనిరుద్ధకుమారుండు నుషాసమేతుండై దేవకీవసుదేవులకు రేవతీరుక్మిణీసత్యభామ జాంబవతీ కాళిందీ మిత్త్రవిందాసుదంతా భద్రాలక్షణాదులైన ముత్తైదువలకుఁ దన తల్లులైన రతీశుభాంగులకుఁ బ్రణామంబులుచేసిన వారును బరమానందరసప్రహితాంతరంగులై యవ్వధూవరుల నాలింగనంబులుచేసి యనేకవిధంబుల దీవించిరతండును నిజవియోగ వేదనాభారంబునఁ గృశీభూతయైయున్న యక్షలోచన ననేకవిధంబుల గారవించి సంప్రీతమజ్జనభోజనాదులఁ దృప్తుండై బాణనందనాసురత సంభోగానంద నిరతుండై యుండె. 74

సీ. సారససంసారసగసరసాసార సౌరభాన్విత సరశ్చారణముల
సాలలీలాలోల ఖేలదేలాలతా జాలడోలాకేళిలోలగతులఁ
గింజల్కరంజితమంజీర పుంజమంజులపంజులనికుంజసుమనసములఁ
గుందబృందమరందబిందుపేదిందిరామంద నాదశ్రుతానందములను
తే. గారఘనసారనీహారనీరపూర, సారచారుపటీరచర్చాసుఖాప్తి
నేకకోకిలశారికానీల కేకి, శుకలోకాకరవనావలోకనముల. 75

శా. ప్రాంచత్కాంచననూత్న రత్నఖచితప్రాసాదదేశంబులం
బంచాస్త్రప్రియనందనుండుసురతప్రాపంచికవ్యాప్తిఁ గ్రీ
డించున్ దక్షిణనాయకత్వమునఁ బ్రౌఢిన్ రుక్మ నేత్రామన
స్సంచారుండును బాణదైత్యతనయాసక్తాంతరంగుండునై. 76

సీ. కుచకుంభయుగముఁ బైకొనికేలనంటుట నైరావతమునెక్కి యాడినట్లు
కదియించి నెమ్మేనుఁ గౌఁగిటనలముట హరిచందనము మేననలఁదినట్లు
సునయోక్తివీనులుసోకుటనప్సరోవీణానినాదంబువినినయట్లు
బింబికాధరచుంబనంబు సేయుటసుధాసారపానంబుచేసినట్లు

తే. సౌఖ్య మొదవంగ నిచ్చనిచ్చలును బాణ, కన్యసంభోగ మింద్రభోగంబు గాఁగ
సతతవిభవానుభవతృణీకృతపురంద, రుండగుచు నుండె నయ్యనిరుద్ధవిభుఁడు. 77

వ. అంత. 78

గీ. మందగతు లనత్యంతమందగతియు, మంజులోక్తులకతిశయమంజులంబు
మెఱుఁగు మేనికమిక్కిలి మెఱుఁగు నగుచుఁ, బుష్పగంధికి నిండాఁ బ్రొద్దులయ్యె. 79

వ. అంత 80

శా. స్వక్షేత్రంబుల నుచ్చరాసులహితస్థానంబులన్ దీప్తులై
యక్షీణుండగు చంద్రుఁ జూచుచు దినేశాదుల్చరింపన్సమ
గ్రక్షేమంకరలగ్నవేళ శుభయుక్తంబంచు రాజాంశఁ బ
ద్మాక్షీరత్నము పుత్త్రుఁ గాంచె హరిపూర్ణాంశావతీర్ణాంగునిన్. 81

క. సురదుందుభినాదంబులు సురకరనిర్ముక్తకల్పసుమవర్షంబుల్
సురరమణీనాట్యంబులు, సురగాయకగానములును శోభితమయ్యెన్. 82

ఉ. యాదవవృష్ణిభోజకులులందఱు వేడుకలం జెలంగిర
త్యాదరవృత్తి బాణతనయారమణుండు సువర్ణధేనుర
త్నాదిసమస్తవస్తువులనంతముగాఁ జెలఁగి యిచ్చి పృ
థ్వీదివిజేంద్రకోటులను దృప్తులఁ జేసి కృతోపగాహుఁడై. 83

క. లౌకికవైదికరీతులఁ, గైకొని పుత్త్రోత్సవంబు గావించి యుతం
డేకాదశదినమున విధి, వాకరముగ నామకరణయత్నముఁ జేసెన్. 84

క. వజ్రాదిభూషణుండును, వజ్రాంగుఁడు వైరవీరవసుధాధరభి
ద్వజ్రుఁడు నై మెలఁగెడునని, వజ్రుండని నామమిడిరి వరవిప్రోక్తిన్. 85

సీ. చూడఁగా నేర్చె విస్ఫుటకృపామృతరసంబుఁ గటాక్షవీక్షలఁ బూనుకొనన
నడుగు చాఁపఁగ నేర్చె నఖిలరాజన్యకిరీటదీప్తులలంకరించుకొనన
చేతులాడింప నేర్చెను వదాన్యతాపాత్రవిద్యాప్రవీణతవలయుకొనన
తలయెత్తి నేర్చె సమస్తజగన్మండనైకాంతపత్త్రచ్ఛాయ నమరుకొనన
తే. పలుక నేర్చె సరస్వతీప్రకటనాట్య, రసమున వరంగరక్తుల నొసఁగుకొనన
కడఁగి నడువంగ నేర్చె నుగలియుగాది, సుప్రభుత్వతధర్మంబు మలుపుకొనన. 86

వ. అత్తెఱంగున నబ్బాలుండు ముక్తామణిసివయ్యఖచితకలాపకాకపక్షాలంకృతవిశాలఫాల భాగుండును, నంజనరేఖారంజితకర్ణాంతవిస్తీర్ణనేత్రుండును, దస్తచామీకరముకుళీకృతశాస్త్రాలనఖాభరణకమనీయకంబుకంధరుండును, ననంబరనితంబబింబాలంబితకనకకటిసూత్రకలితకింకిణీక్వణనాదాభిరాముండును, మణిమయమంజీరసింజాసముజ్జ్వలచరణయుగళుండును నై ముద్దుచూపుచుఁ దల్లిదండ్రులు దాతయుత్తవలుం బ్రపితామహప్రపితామహీసమూహంబులు గారాబంబు సేయుచుండ నను దినవర్ధమానుండై పెరుగు

ముండం దదీయసౌకుమార్య మందహాసమృదువచనసంచరణాదుల కానందంబువహిం
చుచు నయ్యనిరుద్ధుండు సుఖోన్నతుండై యుండె. 87

మ. గతగర్వంబునఁ బ్రాంతదేశధరణీకాంతుల్ భజింపంగద
ర్పితులై కొందఱు దూరభూవరులు నిర్భీతిం జరింపన్ మహో
న్నతిదండెత్తి జయించి లోఁబఱిచి యాజ్ఞాసిద్ధిఁ గావించెఁ దాఁ
జతురంభోనిధిమధ్యఖండనవకచ్ఛప్పన్నదేశంబులన్. 88

ఉ. అన్యనృపాలకుల్ వశులై కొనివచ్చిరి యొసంగ వస్తువుల్
కన్నెలు రత్నముల్ హరులు గంధగజంబులు నాదిగాఁగ సౌ
జన్యతఁ దెచ్చి తాతకనిశంబును గానుకలిచ్చి యాజగ
న్మాన్యుని చేతదీవనలు వున్న నలందుచునుండి రెండియున్. 89

సీ. వసుదేవబలదేవవాసుదేవాదులయనుమతి వడసి యత్యంతనియతి
రాజసూయమ్ముతురంగమేధము నాదిగాఁ గనేకయాగములు చేసి
యందు నాహూతులైన యమ్మునుపుహూతాదులాత్మభాగహవిస్సులాహరింప
నాజ్యప్లుతంబు గానన్నభక్ష్యాదుల నవారిగాఁగ సుస్త్రజనుల

తే. కిడుచు నధ్వర్యముఖ్యులకెలమి ధేను, భూహిరణ్యరత్నాదులు భూరిగాఁగ
దక్షిణలొసంగి రాజిల్లుఁ దగు విధమున, నంపకము చేసి కీర్తుల నతిశయిల్లె. 90

సీ. అసమానసాంప్రదాయక శుద్ధిఁ జెలువొందు తండ్రితాతలమహత్త్వంబుఁ జూచి
యష్టదిక్కులయందు నాక్రాంతమైన సత్కీర్తిప్రతాపవిస్ఫూర్తిఁ జూచి
కులరూపగుణములం గొనియాడఁ గాఁదగు దేవులయనుగుణస్థితులఁ జూచి
వర్ధిష్ణుఁడై శైశవంపుముద్దులు గుల్కు తనయుని యందచందములు మాచి
దానభోగాదులైన సద్వ్రియము లింగుఁ, బాలుపడియున్న యర్థసంపదలు చూచి
భూప్రపలు వేయునోళ్ల నుబాగడుచుండు, డెంతధన్యాత్ముఁ డీయుషాకాంతుఁడనుచు.

వ. నీసమయంబున. 92

క. నారదుఁడు సకలశాస్త్రవి, శారదుఁడు శరీరవిజితశారదవేశా
నీరగుఁడు సుఖనివేశిత, శారదుఁడే తెంచె దనుజసంహారుకడకున్. 93

క. వనజాతనయనుఁ బొడగని, వినుతులు గావించి యతనివినయంబులచే
ననుమోదమానసుండై, యనిరుద్ధుండున్న గొబ్బునరిగె నతఁడున్. 94

గీ. ఎదురుకొనినందనము చేసి హేమపీఠ, మునను గూర్చుండఁబెట్టిన మునివరేణ్యుఁ
డాదరంబున దీవించి మతినితోడ, నుచితసల్లాపములు సేయుచుండి యుండె. 95

గీ. ముద్దుగుల్కెడు మురువంపు మొలకయనఁగ, శ్రీఁ జెలువొందఁగల నెలబాలుఁడనఁగఁ
గుదురుచక్కని సింగంపుఁ గూనయనఁగ, మీఱుమారుసుమారుఁ గుమారుఁ జూచి. 96

క. రమ్మని డాయం బిలిచిన, యమ్మునినమ్ముని నిజాంకమందు నిచితదీ
యమ్మగు సాముద్రికచిహ్నమ్ములు దెలియంగఁ జూచి యనిరుద్ధునితోన్. 97

సీ. భుజనేత్రనాసికంబులు జానుహనువులు నైదు దీర్ఘములు గోప్యాంగకంఠ
జంఘలు మూఁడు హ్రస్వములు ఫాలము రొమ్ము కటి మూఁడు వెడఁదలు కంఠనినద
మును నాభికందంబు మూఁడు గంభీరముల్ ఫాలకటిస్కంధబాహుకుక్షి
ముఖములారున్నతంబులు జత్రుకుచత్వగంగుళిదశనంబు లైదు సూక్ష్మ
తే. ములు దృగంతజిహ్వాధరములును నఖర, తాలుకరరేఖ లేడు రక్తములు నైన
యట్టి మానవుఁ డధిక భాగ్యాన్వితుండు, గానెఱుంగుము కుసుమమార్గణకుమార. 98

సీ. సరళీలదక్షిణావర్తరేఖాయుతభ్రూమిమధ్యుఁడు సమస్తభూమి నేలు
నైదు రేఖలు ఫాలమందున్నవాఁడు దీర్ఘాయుష్మన్వితుండైనవాఁడు
నూర్ధ్వరేఖలు పాదయుగళంబునం గాంచెం బొంగు మానవుఁడు సత్తమోత్తముండు
తనరి ముప్పది రెండు దంతములు గలిన యట్టి నరుండు భాగ్యాధికుండు
తే. కంబుసన్నిభమైనట్టి గళమువాఁడు, విలసితంబగు కీర్తి వెలయువాఁడు
కఠినముగు హస్తతలములుఁ గడు మృదుత్వ, చరణములుఁ గల్గు మనుజుఁ డైశ్వర్యయుతుఁడు.

గీ. చారుచరితసాముద్రికశాస్త్రమందు, నిట్టిలక్షణములు చాల నెన్నఁబడియెఁ
గాన బురుషునిఁ గనుఁగొన్నఁ గానవచ్చుఁ, బండితులకు ననాగతభాగ్యగతుల. 100

వ. శ్రీమన్నారాయణాంశోదయుండైన యివ్వజ్రకుమారుని శరీరంబున నిట్టివంటి శుభలక్షణంబు లనేకంబు లున్నయవి గావున నితండు మహాభాగ్యవంతుండును సకలదిగంతవిశ్రాంతకీర్తివంతుండును విద్యావినయసంపన్నుండును సంశద్ధనుండును నై కలియుగాదిమ ప్రభుత్వసింహాసనారూఢుండై సామంతభూపతులు తన సంపు సేయఁ గృతయుగలక్షణంబున ధర్మంబు చతుష్పాదపూర్ణప్రసన్నంబు గాన వసుంధరాచక్రంబ నేకసంవత్సరంబు లశాత్రవంబుగాఁ బాలింపఁగలవాఁడును భగవత్స్వరూపుండవు నాదిగర్భేశ్వరుండవు బ్రహ్మజ్ఞాననిధివి నగు నీవలన జన్మించి తనయుండుత్తమపురుషుఁడగుట స్వాభావికంబ కదా యని పలికినఁ గందర్పనందనుండు మందహాసముఖుండై మునిపుంగవున కిట్లనియె. 101

క. మీయాశీర్వచనంబులు, మాయందనుగతములగుట మాకున్ సకల
శ్రేయోగుణసంపాద్యము, సేయుటకు నిదానమగుట సిద్ధము కాదే. 102

క. అనిసాంత్వనవచనంబుల, ననురాగ మొనర్చుచున్న యనిరుద్ధవిభున్
సునయోక్తులఁ దీవించుచుఁ, జనియె న్నారదుఁడు దివికి జగతీనాథా. 103

సీ. సరససంగీతంబు సంయుతాసంయుతాహస్తాభినయము భావాభిరామ
వీక్షణభ్రూలతావిభ్రమంబు సపాద తత్కాలకల్పితతాళమాన
మైనలాస్యంబు కాత్యాయనియొద్ద బాణాసురతనయ దా నభ్యసించె

వ. అనియు నమ్మహాపురుషగుణంబులు గొనియాడి శుకయోగి పరీక్షిన్నృపాలున కిట్లనియె. 109

క. జననాథ యిట్లు నాచే, వినిపింపఁగఁబడినరసవివేకనిధానం
బనిరుద్ధచరిత్రము వ్రా, సినఁ జదివిన వినిన నరునిఁ జెందు శుభంబుల్. 110

చ. అని వివరించినన్ ముదితుఁడయ్యె ధరావరుఁ డంచు సూతుఁ డిం
పొనరఁగ శౌనకాదులగు యోగివరేణ్యులతోడఁ దెల్పినన్
జనితఘనప్రమోదరససంభృతమానసులై ప్రియంబునన్
వినుతులు చేసిరక్కథను వేముఱు మత్కృతిరాజ్యనాయకా. 111

క. ఈయనిరుద్ధచరిత్రము, శ్రేయస్కరమగుచు సుజనజిహ్వాగ్రములన్
బాయక యాచంద్రార్క, స్థాయియగుచు సుప్రసిద్ధిఁ దనరుం గాతన్. 112

మ. శయనీభూతభుజంగసంగరజయశ్లాఘానిరాఘాటధై
ర్యయుతోత్తుంగవిహంగపుంగవతురంగారూఢదివ్యాంగపా
దయుగారాధకగోత్రభంగనిగమాంతజ్ఞానశుద్ధాంతరం
గయతివ్రాతముఖాబ్జనూతనపతంగా మంగళాద్రీశ్వరా. 113

క. క్రేంకారకింకిణీయుత, టంకారజ్యాలతానటచ్చాపజితో
ద్ధుంకారసముఖవీరా, హుంకారాసకలభూషణాలంకారా. 114

తోటకవృత్తము.

మన్మథకోటిసమానవిలాసా, సన్ముఖనిర్జితచంద్రవికాసా
చిన్మయరూపవిశిష్టనివాసా, జన్మమయాపహసద్గుణభాసా. [illegible]1

గద్య. ఇది శ్రీమంగళాచల నృసింహకృపాప్రసాద సంప్రాప్తవిద్యావైభవ కనుపర్తి రాయనమంత్రితనూభవ సుజనహితకృత్యనిత్యాబ్బయామాత్యప్రణీతంబైన యనిరుద్ధచరిత్రం బను మహాప్రబంధమునందు సర్వంబును బంచమాశ్వాసము సమాప్తము.

చెన్నపురి: 'వావిళ్ల' ప్రెస్సున ముద్రితము — 1924.

నదిగ నద్వారకయందుఁ దద్విద్యాభిలాషఁ బ్రార్థించుచిలాసినుఁకు
దృఢముగావించెసౌరాష్ట్రదేశశశిచంద్ర, సదనలానీలవేణులవలన నేర్చి
రాలతాంగులు దెలుపనంతంతకఖిల, దేశములసర్వజనవచస్థితినివెలసె 104

సీ. తనకీర్తిచంద్రికాతతినిండి కృష్ణపక్షంబులు శుక్లపక్షములు సేయఁ
దనగురాజత్వమింపునసార్వ కాలంబునందునుగువలయానందమొసఁగఁ
దనకరంబులుజడత్వమునను భువనప్రజానురాగంబులునై వెలుంగఁ
దనపర్తనంబుమిత్రసమాగమంబున సంపూర్ణకళలచేఁ బెంపువడయఁ

తే. దనవిలాసంబుఖండసౌందర్యమహిమ, నిష్కళంకస్వభావమైనివ్వటిలఁగఁ
జంద్రునకుఁ జంద్రుఁడనఁ దగుసద్గుణముల, చేతననిరుద్ధుఁడు జగత్ప్రసిద్ధుఁడయ్యె

వ. ఇవ్విధంబున నమ్మహానుభావుండైన యనిరుద్ధుండు మహదైశ్వర్య సమృద్ధుండును సకల భోగానుభవసిద్ధుండును వేదోక్తకర్మానుష్ఠాన పరిశుద్ధుండునునై సంసారబద్ధుండునుంబోలియుండె నిర్గుణంబును నిశ్చలంబును నిరుపమానందంబును నైనపరబ్రహ్మంబద్వితీయంబయ్యును బహునామరూపంబులఁ బోలుచుఁ జరాచరంబులయందు జీవాహ్వయుండై పూసలలో దారంబునై వడిఁ బ్రవర్తించుచుఁ దత్తత్కర్మానుగుణంబులై శరీరంబులననుభవంబులగు సుఖాసుఖంబులఁ బొందియుఁ జపాకుసుమసాంగత్యంబున స్ఫటికంబు స్వచ్ఛధవళంబయ్యును మిగులనారక్తవర్ణంబైన తెఱంగున లిప్తుండునుంబోలె నజ్ఞానహృదయంబులకుఁ దోఁచుచుండుననియు జ్ఞానసిద్ధిలేమిం జేసి దేహి కర్మావృతుండై తనస్వరూపంబుఁ దానతెలియనేరక తానన్యుండని యహంకార మమకారంబులఁ బొంది బద్ధుండగుననియును నిద్రాకాలంబున స్వప్నలబ్ధంబైన సంచారంబులు నిద్రమేల్కనినయప్పుడు మిథ్యలై తెలియంబడినయట్లు జ్ఞానవంతుఁడైన యప్పుడు తనధారంతంబు నిస్సారంబని యాత్మయందు భేదబుద్ధిలేక సర్వసమత్వంబున సర్వంబును బ్రహ్మమయంబు ప్రపంచంబస్థిరంబనితలంచి బ్రహ్మోవాహంబను వేదాంతసారవచనార్థంబు దవల దృఢంబుగావించియుటుకగలిగినపురుషుండు తానై సాయుజ్యసిద్ధుండగుననియును నిశ్చయించి యాత్మానుసంధానంబు సేయుచు జనకునికై వడి నాత్మజ్ఞానియై సుఖంబులనుభవించుచుండె నని పలికి మఱియు ని ట్లనియె.

శా. నీలాభంబునువల్గులాకృతియుఁ జిహ్వాభూతరాజీనపు
ష్ఠాలంకారముపార్శ్వవక్త్రముత్రిరేఖాంచన్ముఖోపాంతమై
సాలగ్రామసమాకృతింబొడమిపూజల్ గాంచియిచ్చుంగృపా
శీలుండై యనిరుద్ధమూర్తిసకలశ్రీలుంబుధశ్రేణికిన్. 107

క. ధారుణిలోపలశ్రీమ, న్నారాయణునంశఁ బొడమినయగుణములఁ బెం
పారననిరుద్ధనామము, సారంబనితలఁచునతఁడుసౌఖ్యముఁ గాంచున్. 108